

Ntoo yĩ Nsigìnè yĩ MATEO à le ηηwà'ànè aà

NJI'INNŪ ANWÀ'ANƏ YŪ

A anwà'ànè yũ aa a le ηηwà'ànə Mateo, ηgànṭoo Kristo yĩ mə ikũm yĩ yĩ mɔ'ɔ le mbə Levi aà. Ntoo yĩ n̄sigìnè yĩ mə Mateo à le ηηwà'ànè aa i swonə ni mə Yesu à n̄i Ayo'ò Nwĩ wa mə Nwĩ à le ηkà'à mə yu ka yĩ too tâ à zi nyweensə b̄ə aà. Nswonə ni mə innũ tsim j̄i mə i le mfɛ'ɛ a nu Yesu bo b̄i j̄i mə à le ηghirə aa, i le nyon aa ajàn yĩ mə bi leè n̄te'ɛ mfoo ηηwà'ànè t̄ètə a mum Mìkàà yĩ Lwèn, innũ tsim i fe'è m̄boontə aa a m̄figitə tâ b̄ə zi mə Yesu à ni tsi'ĩ Ayo'ò Nwĩ wá.

Mateo à nan̄sə n̄tan̄tə innũ j̄i mə Yesu à le si d̄i'ì aa a ni m̄anj̄i yĩ mə nd̄i'innũ a kòn̄è ni mə tâ b̄i ghotə innũ j̄i mə a d̄i'ì aà. A ghirè a nan̄sə n̄laa mə Yesu à le mbə Rabbi, Nd̄i'innũ yĩ ηwè yĩ mə à le si ghàà n̄i àdà'à aà. B̄ima bi innũ b̄i mɔ'ɔ b̄i mə Yesu à le ηghàà ghu aa a b̄ə ànnũ Nwĩ a atu n̄ta'a (5-7), ànnũ n̄too b̄ə a m̄um m̄bi tâ b̄i aa n̄seensə n̄i n̄too yĩ n̄sigìnè (10), ànnũ n̄l̄i'ìnə ifansennũ b̄ə a m̄um ηghòtə, ànnũ mbə ηḡanj̄yeḡennũ (18) innũ n̄lwĩ'inj̄im bo b̄i ànnũ ajàn mə ànnũ n̄ifò Nwĩ a z̄i aà (24-25).

Mateo à nan̄sə nd̄i'ì tsi'ĩ sigìnè mə Yesu à n̄i n̄fò, ηki n̄tigə n̄logə noò ηghaa n̄lonə annũ n̄ifò aburə. (Mateo, tsò mə à le mbə ηũ baYuda,

ɲwa'anə aa a mbo baYuda ya'a aa, a gha'a ntwoŋə nî ànnù nifò Nwî aa nî ànnù nifò aburə. Aburə a təə aa ni ɪkùm Nwî yîi mə bo le si bɔ'ɔ a ntwoŋ aà.) Nɣhìrə bi yə mə Yesu à lògə noò ndi'i bə ghu ajànə mə bi tswe a mûm ànnù nifò Nwî aà. 'Mbure nanşə nɔɔ ni mə tâ bə bîtsim a nî itoò tsim bi zî ntoo yî nşigìnə ya nlonə annù nifò aburə (24.14). Mateo à lwî'isə nî ndi'i yî ɲwè ya mə tâ bi ɲghɛ ɲghìrə tâ ɲgwè'ɛ mu ɲù nîtsim fàa mbi tigə ɲgǎɲyɛgǎnnù Kristo tá ki tigə yu'unə nii a nî innù jii mə à le ndi'i aà (28.18-20).

Bi yatə àɲwà'ànə yû aa laà:

1. ɲwè'ɛ Yesu Kristo bo bi ajàn mə bi le ɲjwe yi aà 1.1—2.23
2. Afà'à Jɔn Nɣànɲurə bə ɲkì 3.1-12
3. Ajàn mə bi le mmurə Yesu a ɲkì bo ajàn mə bi le ɲkwà'ànə yi aà 3.13—4.1
4. Afà'à Yesu a Galilea 4.12—18.35
5. Ajàn mə à le nɔ a Galilea ɲkɔ'ɔ ni Yerusalem aà 19.1—20.34
6. ɲgyà yî nɔwî'ɲɲim a Yerusalem bo bi maa mbèè àla'a 21.1—27.66
7. Ajàn mə à le nyweenə ni nìwo ndi'i ibiinnù yi a mbo bə aà 28.1-20

ɲgàɲətsə Kristo

(Lk. 3.23-28)

¹ Bi sən bîtà bi atşə bi Yesu Kristo, yîi mə à le mfè'è a atşə David, mu Abraham aa mə:

² Abraham à le mbə ta bi Isaac,
Isaac a bə ta bi Yakob,

Yakob a bə ta bi Yuda bo bi bɔɔ bi maà bi bi mbânɲè,

- ³ Yuda a bə ta bɪ Perez bo Zerah yïi ɲdè wàà à
 ɛ mbə Tamar aa,
 Perez a tigè ɲbə ta bɪ Hezron,
 Hezron a tigè ɲbə ta bɪ Ram,
⁴ Ram a bə ta bɪ Amminadab,
 Amminadab a bə ta bɪ Nashshon,
 Nahshon, abə ta bɪ salmon,
⁵ Salmon a bə ta bɪ Boaz, yïi mə ɲdè yï à ɛ mbə
 Rahab aa,
 Boaz a bə ta bɪ Obed yïi ɲdè yï à ɛ mbə Ruth,
 mbə ta bɪ Jesse, ⁶ Jesse tigè mbə ta bɪ Mfò
 David.
 David, yïi mə à ɛ mbə ta bɪ Solomon yïi ɲdè yï
 à ɛ mbə ɲgwɛ Uriah aà,
⁷ Solomon a bə ta bɪ Rehoboam,
 Rehoboam a bə ta bɪ Abijah,
 Abijah a bə ta bɪ Asa,
⁸ Asa a bə ta bɪ Jehoshaphat,
 Jehoshaphat a bə ta bɪ Joram,
 Joram a bə ta bɪ Uzziah,
⁹ Uzziah a bə ta bɪ Jotham,
 Jotham a bə ta bɪ Ahaz,
 Ahaz a bə ta bɪ Hezekiah,
¹⁰ Hezekiah a bə ta bɪ Manasseh,
 Manasseh a bə ta bɪ Amos,
 Amos a bə ta bɪ Josiah,
¹¹ Josiah a bə ta bɪ Jechoniah, yïi mə à ɛ
 ɲjwe waa bɪ bɔɔ bɪ maà bi fyâ noð mə
 bɪ ɛ ɲlògè baYuda ɲghɛɛ ɲi bu a ala'a
 Babylon tsǒ ibù'u ntsò aà.
¹² Bo ghèè mǎ ɲtswe a ala'a Babylon aa,
 Jechoniah a bə ta bɪ Shealtiel,
 Shealtiel a bə ta bɪ Zerubabel,

13 Zerubabel a bə ta bì Abiud,
 Abiud a bə ta bì Eliakim,
 Eliakim a bə ta bì Azor,

14 Azor a bə ta bì Zadok,
 Zadok a bə ta bì Achin,
 Achin a bə ta bì Eliud,

15 Eliud a bə ta bì Eleazar,
 Eleazar a bə ta bì Matthan,
 Matthan a bə ta bì Yakob,

16 Yakob a bə ta bì Joseph, yïi à le mbə ndoo
 Mary, Mary mə à le njwe Yesu yïi bì
 twoŋə ni Kristo aà.

17 Ma la a bə mə bïta bì atsə bi Yesu, nìloginə
 a nu Abraham ŋkɔ'ɔ nywe'e a nu David, bì le
 mbə nìghûm n̄tsò n̄ikwà, m̄bu nlò a nu David
 ŋkɔ'ɔ nywe'e fyâ noò mə bì le nlògè waa ŋghɛɛ
 ni bu a ala'a Babylon tsɔ̄ ibù'u n̄tsò aa, bo k̄i
 m̄bə nìghûm n̄tsò n̄ikwà, ñki mbu nlògìnè wa
 noò ibù'u n̄tsò ñkɔ'ɔ nywe'e a nu Kristo bo k̄i
 m̄bə nìghûm n̄tsò n̄i kwà.

*Ajàŋ yïi mə bì le njwe Yesu aà
 (Lk. 2.1-7)*

18 Bì le njwe Yesu Kristo aa laà mə: Joseph à
 le kosə Mary, ñdè bì Yesu n̄i ñgwê yï, lâ m̄bɔŋ tâ
 noò n̄iyɔ'ò yï à ku'u, Mary a yə mə Azwĩ Nwĩ a
 b̄an̄nè m̄e ñghirə yu tswe n̄i m̄u!

19 Tsɔ̄ mə Joseph à le mbə ñu yïi m̄innù mi mi
 tsinə aa, kaa à le ŋwa'à kòŋ mə yu d̄ir̄is̄ə atu
 Mary a nsi b̄è. A le ntigə nlɔɔ ni m̄anjĩ yïi mə yu
 ka ñe'esə tuu Mary ghu.

20 A k̄a m̄e aa kwa'atə n̄i àtu ni ma yû ànnù,
 Angel M̄mà'àmbi a z̄i ghu mbo ni a n̄jèè, n̄swon

mə: “Joseph, mû nîfɔ David, tsuu lõ bɔ'ɔ a lõgə Mary nî ñgwê ghò bê, ñlonj mə mu wa mə à tswe nî ghu aa a fâ Azwĩ Nwĩ yĩi mə a laa mǎnsè aà.

²¹ A ka jwe mûmbâñnè tâ ò tswe ìkûm yi nî Yesu* ñlonj mə à ka yĩ yweensə bê bi nî ìbî waa aà.”

²² Ma yû ànnù a le mfè'è tsi'ĩ tsim ma mùu ajàn aa, tâ ànnù yĩi mə Mmà'àmbí à le ghìrè ñgàñntoò yĩ a swonj aa, tâ à fè'ε mbòòntè tsi'ĩ maa ajàn mə:

²³ “Yê nì, Múñgòò mǎngyè à ka yĩ tswe nì mu, ì jwe mûmbâñnè,

tâ bì tswe ìkûm yi nî Emmanuel,”

(ñji'ĩ ìkûm ma ghú ì bə mə, “Nwĩ à tswe bi'inè”).

²⁴ Joseph à bìnè mē wa njèè, ñyɔ'ɔ Mary tsi'ĩ wa ajàn mə Angel Mmà'àmbi wa à le nswonj ghu mbo mə tâ à ghìrə aà.

²⁵ Lâ kaa à le njwa'à nì ghu nòñ ñywe'e a noò yĩi mə Mary à le njwe mú yĩ yĩ m̄bâñnè wa aà. A jwè mē aa Joseph a tswè ìkûm yi nî Yesu.

2

Ajàñ yĩi mə ñgǎñlii m̄ñjòñ ì le nzì ñkwe'etə Yesu aà

¹ Bì le njwe Yesu aa a ala'a Bethlehem a mbù'ù Yudea, wa noò wa yĩi mə Herod à le mbə Mfò aà. Ma mùu noò, bè bí mɔ'ɔ bìi mə bì le si lĩ nì m̄ñjòñ aa, bì le nlò a mbi nsa'a nòò, ñzi a Yerusalem.

² Bo zĩ mē aa, m̄betə mə: “Bì jwe mu wa mə à ka yĩ bə Mfò baYuda aa fə aa ε? Bĩ'i le nyə

* **1:21** Nji'ĩ Yesu ì bə aa “Ñgànywèènsə bê.”

fɪnjɔŋ fi a aʒaŋ yʒi mɔ fi lɛ mfɛ'ɛ a mbɪ nsa'a nòò wa nòò yʒi bi lɛ njwe yi aà. Bì'í zi aa a mmü yi.”

³ Mfò Herod à yù'ù mɛ laà, n̄tɔŋ yi i lwí, n̄u yʒi i tsiginè, ìdìgè i kii n̄tigè n̄tsiginè tsi'í tsiginè a Yerusalem.

⁴ À lɛ n̄twon bilii bi ngǎŋmaa'anwí bi tsim bo bi ngǎŋndì'i n̄nɔŋsè tsim bi zí a betè a mbo bo mɔ: “Bì lɛ n̄tswe n̄i n̄jwe Nyɔ'ò Nwí wa aa a fə aa ε?”

⁵ Bo kwi'i mɔ, “A njò'ò àla'a Yerusalem a mbù'ù Yudea. Yulà à n̄i ànnù yʒi mɔ n̄gàŋtoò Nwí à lɛ n̄ŋwà'ànè aà:

⁶ ‘Wò, àla'a Bethlehem, a mbù'u Yudea, wò, kaa ò s̄i kə'ətè b̄ê, a titi ila'a j̄i wè j̄ii mɔ i tswe a mbù'ù Yudea aà; n̄lon mɔ n̄tsyàsè b̄è à ka yʒi fɛ'è a titi wò; n̄ù yʒi mɔ à ka yʒi ki tsisè n̄i b̄ê b̄â, baIsrael aà.’ ”

⁷ Herod à yù'ù mɛ l̄alà, n̄twon ngǎŋnlii m̄injɔŋ jya bo bo tswê n̄ŋe'esè n̄ghaanə, a betè waa bo nan̄sè n̄swonə noò wa yʒi mɔ bo lɛ nyə fɪnjɔŋ fya ghu aà.

⁸ À yù'ù mɛ, n̄tigè n̄too waa a wa Bethlehem n̄swon mɔ: “N̄i ghɛɛ nan̄sə n̄lɔɔ mu w̄â; b̄ɛɛ n̄i lɔɔ nyə, n̄i tigè m̄bu mb̄i n̄swonə a mbo mɔ, ta mɔ k̄i n̄ghɛɛ mmii yi.”

⁹ Bo yù'ùtè mɛ ànnù ya mɔ mfò wa à swòŋ aa, n̄tigè mfɛ'ɛ n̄ghèè waa. Fɪnjɔŋ fya mɔ bo lɛ nyə a mbɪ nsà'a nòò aa, fi tigè n̄ghɛɛ ni mbii bo, n̄ghɛɛ n̄tə wa adigè yʒi mɔ bi lɛ njwe mu wa a tswe ghu aà.

10 Bo yè mē fīnjòŋ fya mburə ndoritə tsi'ī a mbə ànnù.

11 Bo ghèè ñkūu wa nda, ñyə mu wa bo ñdè yi Mary, ñwo ghu nsi, m̄mii yi. Bo m̄i mē yi, ñŋa'a ibāa jyaa m̄fi'i njoo j̄i mə bo le nzi a ntsà'atə mu wa ñi ju aa, mfa ntəŋə yi ghu; bo le mfa aa gold, ni frankinsense a bə'c ni mēə ghu mbō.

12 Bo fè'è mē ñka mbii waa fu mbaŋnə ntigə ntsya ni m̄anj̄i yī dāŋ ñlon mə à le si bə aa bon ñjəə ì lè mē waa, Nwī a swon a mbo bo mə tā bo tsuu b̄i bii ghèè fu wa a mbèe mfō Herod.

Ajàŋ ȳi mə bi le ñlògə Yesu ñkhə ñghèè ni ghu a ala'a Egipto aà

13 Nòò ȳi mə bo le mmà'atə ñghèe waa laa, angel Mmà'àmbi a zī a mbo Joseph a m̄m̄ ñjəə ñswon ghu mbo mə, “Wa Herod à ka ki lòò mu wa mə yu zwitə, b̄inə ñlògə yi bō ñdè yī, ñkhə ñghèè ni ghu a ala'a Egipto, ñtigə ntswe ghu nywe'e a noò ȳi mə ka yī b̄i swonə a mbo wò aà.”

14 Joseph à le mb̄inè ñlògə mu wa bō ñdè yī tsi'ī ñitugə, ñghèè a ala'a Egipto,

15 ñtigə ntswe ghu nywe'e a noò ȳi mə Herod à le ñkwo aà. Ma yū ànnù a le mfè'è aa a ñlwensə ànnù ȳi mə Mmà'àmbi à le ghìrə ñgàŋntoò yī a foò ñswon aa mə, “Mə le ntwonə mù ghà a fè'è aa a ala'a Egipto.”

Ajàŋə bi le ñzwitə bōŋkhə aà

16 Nòò ȳi mə Herod à le nyə mə bə bya mə bi le ñlò a mb̄i nsa'a nòò bi bwe'esə yi aa, ñtōŋ ì le

nlwĩ tsi'ĩ si'i si'i. A too bè mē tâ bì ghε nzwitē
 bɔɔ mbânḡnè bitsim a ala'a Bethlehem bo bì ni a
 ila'a jii i le ntswe ghu mbèè aa, òlòginè ni bɔɔ bii
 bi le mbē ilòò ji baa aa ntigē nsigē, ònyonē aa wa
 ni nòò wa mē bè bya le nswon mē fɛnjòn fya le
 mfè'è aà.

¹⁷ Ma yū ànnù a le mfè'è òlwensē aa annù yii
 mē ḡḡàḡntoò Nwĩ Yeremiah à le nswon aa mē:

¹⁸ “Nù a yè'è a Rama,

nlərə nî àkhiì yi,

Rachel a yè'è bɔɔ bi;

kaa wa'à bii ni mē mbē ḡù tsimsē yi,

òlon mē bi kwòkè mē aà.”

¹⁹ Nòò yii Herod à le ḡkwo aa, Angel Mm'à'ambi
 a zî a mbo Joseph a mûm òjèè a ala'a Egipto
 nswon mē,

²⁰ “Bìnnè òlòḡè mu wa bô òdè yĩ, m̀bii ala'a
 Israel, òlon mē bè bya mē bi le si lòò nzwitē mu
 wa aa bo kwòkè mē.”

²¹ A le mbìnnè òlòḡè mu wa bo òdè yĩ, m̀bii a
 ala'a Israel.

²² La à bì mē ònyu'u mē Archelaus à leè òjì
 ndâ taà yĩ òtigē mfò a ala'a Yudea aa, le mbò'ò a
 ḡḡhèè ghu. Nwĩ à le mbu ndi'itē yi a mûm òjèè
 mē tâ à ghε a mbu'u ala'a Galilea.

²³ A le ḡḡhèè òtigē ḡka ntswe aa a òjò'ò àla'a
 Nazareth, tã lwensē annù yii ḡḡàḡntoò Nwĩ à
 le nswon aa, mē, “Bi ka yĩ ki twonē nii ni ḡù
 baNazareth.”

3

Ajàŋ yïi mə Jɔn Nğàŋmùrə bǎ ŋkì à le si swonj annù Nwî àà

¹ A le mbə maa noò, Jɔn Nğàŋmùrə bə a ŋkì a zî a atu nta'a miwèè miwèè yïi i le ntswe a mbu'u Yudea aa, nìloginə ŋka nswonjə nî ànnù Nwî ghu.

² A le si swonjə ni mə, “Nî bəŋkə mîntîi muu, mma'atə ibî ghuu nlonj mə annù nifɔ aburə a tigə a abô.

³ “Jɔn à le mbə aa nù wa mə ngàŋntoò Nwî Yesaiah à le nswonj nlonj yi mə, ‘Njî nù i tonjə ni a atu nta'a miwèè miwèè nswonjə ni mə,

Nî nanjə a mánjî Mmà'àmbi, nnanjə iyaà ji tâ i tsinə!’ ”

⁴ Jɔn à le si wɛ'ɛ itsə'ə jïi bi le nanjə nî inonj kamel aa, ŋkii ŋwɛ'ɛ nî ikô ñgùù a atii yu; mîjî mi mi le mbə ŋgweenə bo nwu yï nta'à.

⁵ Bə le si zî ghu mbèè nlo ni a Yerusalem, bo bǎ a mbù'ù Yudea ntsim, bo bi nî ìla'à tsim jïi i le ntswe ŋkarisə ŋkǎ Jordan aà.

⁶ Bo le si bii nî ifansənnù jyaa, Jɔn a tigə m̀murə nî waa a ŋkì Jordan.

⁷ Lá nòò yïi mə à le nyə baFarisai bî ghà'àtə bo bi baSadukai bi zî ghu mbo mə tâ à murə waa a ŋkì aa, a le nswonj a mbo bo mə, “Bǎ bɔɔ bi nò! A ghuu aa a wà'àsə wò mə tâ nî khə àlwintəŋə Nwî yïi mə a zî aa ɛ?

⁸ Nî ka ŋkoonə mîntà mii mə mi dì'ì ni mə nì bəŋkə mē mîntîi muu, mma'atə ibî ghuu aà.

⁹ Nì tsee ki mòontè ni mē mbē nì yī ñkhe njo Nwĩ ñlonj mē ni swonjə ni mē, ‘Taà yĩ’i à ni aa Abraham.’ Mē swonj a mbo bù mē mbē Nwĩ à zĩ àjànj mē mbē yu bənjkè ñgò’ò jùlà i tigè boo bi Abraham!

¹⁰ Tsi’i tsitsònj wa bi nònjsè mē ñjàà ñlɔɔ nĩ ñwá itĩ ghu tsi’i mĩngàn! Itĩ tsim jii mē kaa i si mĩntà mĩ sigìnè koonə aa, bi ka wá mmà’a a mɔ’o tâ i khi.

¹¹ “Mē murə ghuu aa a ñkì a ndi’i mē nì bənjkè mē mĩnti muu, lá ñù yĩ mò’o a yònjə a ñjĩm mē, yii mē à kò’ònə ntsyàtè ghâ, kaa mē wa’ à kù’ùnè tsi’i tugitè ìbaakòrè ji. A ni yu wa yii à ka yĩ ki murə ghuu a mùm Azwĩ yĩ Làà ni a mum mɔ’o aà.

¹² Ayoo nsəgə misànj a tswe ghu abo, à ka səgə misànj mya i tii ntsà’a tsim fi’isə i tigə ghotə misànj mya a mùm àta yu, i bənjnə tɔɔ ntsà’a jya a ni mɔ’o yii mē i khi kaa wa’ à mèmè aà.”

Ajànj mē bi le mmurə Yesu a ñkì aà

(Mk. 1.9-11; Lk. 3.21-22)

¹³ Yesu à le ntigə nlo a Galilea nzi a mbèε Jɔn a ñkĩ Jordan mē tâ à murə yi a ñkì.

¹⁴ Jɔn à le ñka nɔɔ ntuù, ñswonjə ni mē, “A ku’unə mē bonj a mùrə wò m̀murə gha a ñkì, ò bənjnè m̀bu nzi bə a mbo mē aa ε?”

¹⁵ Yesu a kwi’i ghu mbo mē, “Mà’atə tâ à bə laà tsitsònjə; ñlonj mē aà àjànj yii mē a ku’unə mē tâ bi ghìrə tâ ìnnù tsim i tsinə aà.” Jɔn à le ntigə mbii mmurə yi a ñkì.

¹⁶ Nòò yii bi le mmurə Yesu a ñkì aa, à le ñghèsè m̀fε’ε wa mùm ñkĩ ñkɔ’o ntə a nta’ à.

Abùrè a le ηηa'anə a yə Azwi Nwĩ a sigə, mbə tsö bugirəmìkuu ntəə ghu atú.

¹⁷ Nji Nwĩ i tigə ñghaa nlo a aburə nswon mə, “Aa mú ghà yĩ mbânñè yĩ mə mè kòñə aa à ghulà, mə nanşə ndoritə nlonə yĩ.”

4

*Ajàñ yĩ mə Satan à le ηkwà'ànə Yesu aà
(Mk. 1.12-13; Lk. 4.1-13)*

¹ Ma yaa ànnù a ghè mə ki tsyà, Azwi Nwĩ a tsyàsə Yesu a atu nta'a miwèè miwèè mə tâ Devil à kwa'anə yi ghu.

² A le ntswe ghu mitugə mi njwi mighum mi nìkwà, a si'inə bo bì a tìtugə, ñtuu nji, ñji i yanə yĩ.

³ Ngàñkwà'ànə bè wa a zĩ ghu mbo nswon mə, “Mbə ò bə Mu Nwĩ, ò swon a mbô ñgò'ò jũ mə tâ ì bəñkə ntigə abaà.”

⁴ Yesu a kwi'i mə, “Bì ηwa'anə a múm àñwà'ànə Nwĩ mə, ‘Kaa ñù à si ntì tswè nlonə aa tsi'ĩ àbaa yu yu bə, a kii nlo mighàà mi tsim mi fè'ε a ntsu Nwĩ aà.’”

⁵ Devil a bú ñlogə Yesu ηghεε ni ghu wa njò'ò àla'a yĩ ñlàà manşə, ñtε'ε yi wa atu ñidòò ni ndâmà'anwĩ,

⁶ ñswon ghu mbo mə, “Mbə ò bə Mu Nwĩ, ò tso'onè ñlo fàa atu nda nnəñə a nsyê; ñlonə mə bì ηwa'anə múm àñwà'ànə Nwĩ mə, ‘Nwĩ à ka swon annù a mbo baangel bi nlonə ghô.’”

Mbu nswonj mə,

'Bo ka tigə ηεε gho i tugitə a mbo bo a ndəj
mbi'ì ò tumə àkòrə yo a nî ñgò'ò.' "

⁷ Yesu a kwi'i mə, "Bi bû ñwà'ànə a múm
àñwà'ànə Nwĩ mə, 'Tsùu Mmà'àmbi Nwĩngòj
ghǒ kwà'ànə.' "

⁸ Devil a ku'ùsə m̀bu nlògə Yesu ηkò'ò ηghεε ni
ghu a atu nta'a yĩ a le ηkò'ò njòjñə aa, ñdi'ì itoò
tsim j̄i mə bífò bi mbi bù sa'a aa bo bi ñigha'à
nyaa ghu mbô.

⁹ Nswonj ghu mbo mə, "Mə ka fa ηgòj ñjoo
ma j̄u tsim a mbo wò mə mbə ò wo a nsyε mmii
ghâ."

¹⁰ Yesu a kwi'i ghu mbo mə, "Lǒ ηghèê, Satan!
Bi ηwa'anə a múm àñwà'ànə Nwĩ mə,
'Ka mii tsi'ĩ Mmà'àmbi Nwĩngòj ghò,
ñkii ηka mfa'a tsi'ĩ ghu mbo yuyu.' "

¹¹ Devil à le ntigə mma'atə Yesu, baangel bi z̄i
n̄fa'a ghu mbô.

*Ajəj ȳi mə Yesu à le nlògìñə afà'â yi a Galilea
aà*

(Mk. 1.4-15; Lk. 4.14-15)

¹² Yesu à yù'ù mə mə bi ñijə Jɔn Nğàjñmùrə
bè a ηkì a atsan, ñtigə nlo ηghèè a Galilea.

¹³ À ghèè m̄ə ghuu aa, mma'atə Nazareth
ñghεε ntigə ntswe a Kapernaum, a mbèè àtsumə
Galilea, a mbù'u Zebulem bo Naphtali.

¹⁴ A le mfè'è laa a nlwensə annù ȳi mə
ñgàjntoò Nwĩ Yesaiah à le nswonj aa mə,

¹⁵ "Ala'a Zebulum ni ala'a Naphtali,

jïi mə i tswe a mbèε ηkì miyaa, a njii ηkì Jordan, Galilea, wò àla'a bî̀tizi Nwî!

16 Bè bïi mə bi lε si tswe a mûm m̃fĩ idìgè aa bi yè mə ηkà'à yî wè,
bè bïi mə bi lε si tswe a ala'a yïi mə àliləŋə niwo a lε ntswe ghu aa,
ηkà'à i tà mə a nu bo.”

17 Nlɔgìnə maa noò Yesu a lɔgìnə ηka nswonə nî ànnù Nwî ñswonə ni mə, “Nì bəŋkə m̃ntĩ muu, mma'atə ibî̃ ghuu, ñlon mə annù nif̃ō aburə a tigə a abô.”

Ajàŋ yïi mə Yesu à lε ntwonη ηgǎŋkô mbwè ji ñkwà aà

(Mk. 1.16-20; Lk. 4.14-15)

18 Yesu à kà m̃ə aa ntəə nzi a aghəŋə ηkì miyaa Galilea nyə ηgǎŋkômbwè ji baa, a bə Simon yïi bi lε si twonə ni Peta aa, bo mumaà yï Andrew, bi tswè wa mûm ηkì ñlə nî mbwè nî àmbunja.

19 Yesu a swonə a mbo bo mə, “Nì zi ηka nyonə nàâ, mè ka ghìrə tâ ñi tigə mbə ηgǎŋko bè.”

20 Bo kî ηghesə mmà'atə mbunja yaa jya nyonə yi.

21 Bo bo kà m̃ə aa ηghentə a bù nyə bɔɔ bi ma bî̃ mɔ'ɔ bi baa, a bə Jems bo Jon, bɔɔ bi Zebedee. Bo bî̃ taà wàà Zebedee lε ntswe a mûm àkànu'u ηkεε nî mbunja yaa. Yesu a twonə waa.

22 Bo kî ηghesə mmà'atə akànu'ù yaa ya bo bî̃ taà wàà nyonə yi.

Ajàŋ mə Yesu à ɛ ŋka ndi'i nî ànnù, ñswonɔ nî ànnù Nwî ñkii ŋghurə nî ñgàŋ miǵhòò aà
(Lk. 6.17-19)

²³ Yesu à ɛ ntigə ŋkarə ni ala'a Galilea tsim ndi'i nî ìnnù a ndâghòtə baYuda, ñkii nswonɔ nî ñtoo yĩ ñsigìnə ya nlonɔ annù nifɔ aburə. Ŋghurə ni miǵhòò mi tsim bo bì ìlò'ɔ tsim jii i ɛ ntswe a nu bè aà.

²⁴ Annù ñlonɔ ŋgaà yĩ a ɛ ntigə nsɛɛnə a múm àla'a Syria tsimè. Bè tigə ñlogə nî ñgàŋmiǵhòò jyaa tsim, tsi'ĩ bè bii bi ɛ si ghòò ni miǵhòò a mbuu mbuu, bo bè bii mə bi ɛ si yu'u nyanɔ a mbuu mbuu aa, bè bii mə bì demon ɛ ntswe a nu bo aa, ñgǎwo abùbùrə, bo bì bìbwènkè ñzi ni bo, a kii ñghurə waa.

²⁵ Mìnnòò mî ghà'atə ɛ ntigə nlo a mbù'u Galilea bo bì ni a Decapolis, ñlo a Yerusalem, ni a Yudea, ni a njii ŋkĩ Jordan ñyonɔ n̄i.

5

Annù Nwî yii mə Yesu à ɛ nswonɔ a atu nta'a aà
(Lk. 6.20-23)

¹ Yesu à yè mə nnòò bə wa ntigə ŋko'ɔ ŋghɛɛ a atu nta'a, ntswe a nsyɛ, ŋgǎnyəgənnù ji i yôn ñtswe ghu mbɛɛ.

² A logìnə ñka ndi'i waa mə:

³ “Mbɔɔnə a mbo bè bii mə bo fumə a múm Azwĩ aà, ñlonɔ mə ànnù nifɔ aburə à n̄i à yaa.

⁴ “Mbɔɔnə a mbo bè bii mə m̄nt̄i myaa luu n̄i àjəŋnə aà, ñlonɔ mə bi ka tigə bɔrisə m̄nt̄i myaa.

5 “Mbɔɔnɛ a mbo bɛ bii mɛ bi bɔnɛ aà, nlon mɛ bo ka yĩ ji mbi yù aà.

6 “Mbɔɔnɛ a mbo bɛ bii mɛ njĩ i yanɛ nĩ waa, m̀ntiĩ myaa kii nloo nlon innù jii i tsinɛ aà, nlon mɛ bo ka yĩ ywurɛ.

7 “Mbɔɔnɛ a mbo bɛ bii mɛ bi ko milɛɛnɛ bɛ bi mɔ'ɔ aà, nlon mɛ bi ka yĩ kii ko milɛɛnɛ wàà.

8 “Mbɔɔnɛ a mbo bɛ bii mɛ m̀ntiĩ myaa mi laa aà, nlon mɛ bo ka yĩ yɛ Nwĩ.

9 “Mbɔɔnɛ a mbo bɛ bii mɛ bi fà'à a ɛghɛrɛ mɛ tâ mbɔɔnɛ tswe a titi bɛ aà, nlon mɛ baa yĩ tigɛ twɔɛ waa ni bɔɔ bi Nwĩ.

10 “Mbɔɔnɛ a mbo bɛ bii mɛ bi tso'ɔ akòrɛ yaa nlon mɛ bo ghɛrɛ annù yii a tsinɛ aà, annù nifɔ aburɛ a nĩ à yaa.

11 “Mbɔɔnɛ a mbo bù mɛ mbɛ bɛ ka mbɛgɛtɛ nĩ ghuu, ntsɔ'ɔ nĩ àkòrɛ yuu, ɛkii nswɔɛ nĩ mbuu innù ji bĩ tsim, tsi'ĩ àdàɛ dàɛ, a atu bù nlon ɛgaa yà aà.

12 Nĩ ka ndoritɛ ɛkii ɛwye nsɛgɛtɛ nlon mɛ m̀tsɔ'ɔnɛ mi afà'à mii mi gha'a aa mi tswe a mbo bù a aburɛ aà. Nlon mɛ à kɛ mbɛ ajàn yii bi ɛ si tso'ɔ akorɛ ɛgãntoo Nwĩ jii i ɛ ntswe a mbii bù aà.

Mbɛ fɛɛgwan bɔ ñkà'à

(Mk. 9.50; Lk. 14.34-35)

13 “Nĩ laa mbɛ fɛɛgwan a mbô m̀bĩ. Lâ mbɛ fɛɛgwan fi tuu nii bũ kɛ lĩ bon bi ka tigɛ bũ ghɛrɛ aa mɛ akɛ tâ fi bũ ka nlii aa ɛ? Kaa fi sɛ nĩ afà'à bũ ntswe, ntigɛ mbɛ aa mɛ tâ bi me'e tâ bɛ tigɛ ntɛntɛ ghu ni m̀kòrɛ.

14 “Nì laa mbə ɲkà'a mbi ghù. Kaa mbə bi wa'á ɲjò'ò àla'a yìi ì təə a atu nta'a aa lò'òsè.

15 Kaa bè si lâm kosə ɲniŋə ni a múm àntòò ɲkusə, bi bàŋnè ɲtɛ'ɛ aa bè a atu atetè, ɲkà'á yi wa ì tigè ɲta ɲke'etə ni bè bìtsim a múm ɲdâ.

16 Ma mùu ajàn, ɲì ghìrə tâ ɲkà'á ghuu ka nta a nsi mi'i bè, tâ bo ka nyə innù jì sigìnè jìi ni ghìrè aa ta tigə gha'asə Taà ghùù yìi à tswe a aburə aà.

Ajàŋ yìi mə Yesu a tɔ'ɔtə nòŋsə Nwì aà

17 “Nì tsee wa'atə mə mə zì aa a mbwesə nòŋsə yìi à tswe a múm ɲŋwà'ànə Moses kə ànnù yìi a tswe a múm àŋwà'ànə ɲgǎŋntoo Nwì aà. Kaa mə sì zì aa a mbwesə nòŋsə, mə zì aa bè a nɲwensə.

18 Mə swon tsi'ì annù ɲŋkon a mbo bù mə kaa ɲìli'i ɲì àŋwà'ànə ɲì fùurè kə àntsò'ònə yì fùurè kaa ka yì wa'á bwe wa ɲì àŋwà'ànə nòŋsə ɲywe'e a noò yìi mə aburè bo ɲsyɛ ka yì tsyá aà; bi ka yì ghìrə innù jìi ì tswe ghu aa tsi'ì tsim ya'a.

19 Nù tsù yìi mə a wò tsi'ì ɲdi'i yì kègə yì mò'ɔ a ɲì ɲdi'i ma jù, ɲkii ntigə ɲdi'i ni a mbo bè bì mɔ'ɔ mə bì ka ɲghìrə mala aa, bi ka yì twonə yi ni ɲù yì kè'ətə nsigə nɲwi'i a múm ànnù nifɔ aburə. Lâ ɲù yìi mə a lèə ɲdi'i mà jù ɲkii mmirisə ni bè bì mɔ'ɔ mə bì kii ɲka nɲə aa, bi ka yì twonə yi ni ɲù yì ɲwè a múm ànnù nifɔ aburə.

20 “Mə swon a mbo bù mə, mbə innù juu tsuu tsinə ì tsyatə jì ɲgǎŋndi'i nòŋsə bo bì jì baFarisai, bèə bon kaa ɲì ka yì wa'á a mum annù nifɔ aburə kuù.

Annù ɲlonə alwintəŋ bo ɲzwìtə ɲù

21 “Nì yu'u mə bi ɛ si swɔŋə a mbo bè a mbïi mə, ‘Tsee ŋû zwitə; ñù yïi mə à ghìrə ma la aa bi ka lògè yi ghèè ni ghu a ndântsd’òtə mîsa’ à.’

22 Lâ, mə swɔŋə a mbo bù mə, ‘Ñù yïi mə à lwîsə ntɔŋ a nû ndîm yï aa,* a bɔŋ mə bì niŋ isa'a ghu nû.’ Ñù yïi mə à twòŋə ndîm yï nî àtîrə aa, a bɔŋ mə bì logè ŋghèè ni ghu a nsi ŋgãŋnsa'a mîsa' à. Ñù yïi mə twòŋə ndîm yï nî àjîŋtə ayoo dàŋè dàŋè aa, a ku'unə mə tâ bì ma'a yî a mum mɔ'ɔ tî mè.*

23 “Mbə ò yï nzi nî ñjoo mmà'anwï jo a nsi nîkèntə ni mɔ'ɔ ni mmà'a Nwï, ñwa'atə mə ò fànsə annù a mbo ndîm ghò,

24 ò ma'atə ñjoo mmà'anwï jya wa mbèè nîkèntə ni mɔ'ɔ, mfoo ŋghèè bŷ ndîm ghò wa mânşə ànnù ya, mbɔŋ tâ ò zi mfa njoo mmà'anwï jo jyâ.

25 “Mbə ñù yïi à niŋ isa'a a nu wò a logè gho ŋka ŋghèè ni wò a kɔrə, ò swɔŋ bu yu mânşə ìsa'a wa a mânjï m̀bɔŋ ghèè kuu wâ kɔrə; ñlɔŋ mə bu yu bə ghèè kuu ghu, bɔŋ à ka ghèè fa gho a mbo ŋgãŋnsa'a mîsa'a tâ à tigə mfa gho a mbô ŋgãŋmbê àtsàŋè tâ à ghèè nniŋə gho a atsaŋè.

26 Mè swɔŋ tsi'i ànnù nîkɔŋ a mbo wò mə ò bə kuu wa atsaŋ bɔŋ ò ka tigə tswe ghu i ywe'e a noò yïi ò ka yï mânşə tu ŋkabə yïi mə o tswa nii ghu aa tsi'i n̄tsim, i sigə ywe'e nî ànini yïi a lwi'i aà.”

Annù ñlɔŋə annŷ mâghàbè

* 5:22 Ñŋwa'anə ji mɔ'ɔ i kù'ùsə a yuà annù mə, “Tì ghě mə à ghìrə ànnù tsu aa” * 5:22 “Raca” à ni nìghàà ni baGrikia (m̀bègìtə)

27 “Nì lɛ nyu'u bi swoŋ a mbïï mə, ‘Tsee annũ mâghàbè ghìrè.’

28 Lâ mè swõŋ a mbo bù mə, nù yï mə à lèntə mângyè ñyə'ətə yi aa, à ghìrè mə annũ mâghàbè bo yu a mûm ñtiï yu.

29 Maa ajàn məbè ñli'ï no ñ ñ mà'à ñi ghìrə mə tâ ò wo a mûm innù jï bi, ò twe'è mme'e! A bõŋ mə tâ ò bwe adigə nú yo yï mə'ɔ ntsyatə mə tâ bì yi mmà'a ibiinú gho tsim a mum mə'ɔ Satan.*

30 Mbə abô yo yï mà'à a ghìrə mə tâ ò wo a mûm innù jï bi, ò kwyê mme'e! A bõŋ mə tâ ò bwe ñikwèè no ñ ñ mə'ɔ ntsyatə mə tâ bì yi mmà'a ibii nú gho tsim a mum mə'ɔ Satan.

Annũ nsà'a ñiyɔ'ò

(Mt. 19.19; Mk. 10.11-12; Lk. 16.18)

31 “Bì lɛ swoŋ mə, ‘Nù yï à fi'i ngwê yï a nda yu aa, tâ à yə mə yu fa àŋwà'ànə nsà'ànə ñiyɔ'ɔ ghu mbô.’

32 Lâ, mè swõŋ a mbo bù mə, məbè nù a fi'i ngwê yï a nda yu, ntsuu nloŋ aa annũ atsùurə bə, bəə bõŋ à ghìrè aa mə tâ à tigə mângyâ àjirè; ñumbâŋnè yï à yò'ɔ yi aa, a ghìrè aa annũ mâghàbè bo mângyè ma wâ.

Annù ñloŋə annũ ŋka ŋkàâ

33 “Nì yu'u mə bì lɛ si swoŋə a mbïï mə, ‘Nì tsuu ki kàâ annù a mbwe'esə bə, lâ məbè ò tɛ'ɛ ŋkaa a mbo Mmà'àmbi mə ò ka ghìrə annù, ò ghìrè ànnù ma yâ.’

---

* 5:29 Mə'ɔ Satan, “Gehenna” a ñi ñghàà ñi baGrikia, a bə àdìgə mə'ɔ ti mè.

³⁴ La mè swõŋ a mbo bù mə, nì tɛ'ɛ tsuu bureə ki kaa kàà. Nì yi ti kà'a annù nì tsuu ki kàà. Nì tsee nì àbùrè kàà, nìlɔŋ mə àa adìgè yìi mə àbèrè Nwí a tswe ghu aà;

³⁵ kě a nsyɛ, nìlɔŋ mə àa adìgè yìi mə Nwí a tətə mikòrê mi ghu aà; kě nì Yerusalem, nìlɔŋ mə àa n̄jò'ò àla'a Mfò yì n̄wè aà.

³⁶ Nì tsee ki kàà nì àtù yuu, nìlɔŋ mə kaa mbə nì wa'ă inùŋ yì m̄fù'ù kè yì m̄fii ghirè aà.

³⁷ Tâ ànnù yìi mə nì ka ki swonə aa tâ bə tsi'í 'h̄ŋə' kè 'ŋgan'; ànnù yi d̄an yìi n̄i bù n̄swonə aa a tigə nlo aa a mbo n̄u yì mbi wâ.

Annù nìlɔŋə annũ ŋkwi'inə ànnù yì bî

(Lk. 6.29-30)

³⁸ "Nì le nyu'u mə bi le nswonə mə, 'Nìli'i a atu n̄li'í, bo bi n̄sònə a atu n̄sònə.'

³⁹ La mè swònə a mbo bù mə, tsuu ibi yìi n̄u yì mbi a ghirə a nu bù ki tuu. Lâ mbə n̄u a fɛɛ n̄igha'à no ni abô mà'à, ò bəŋkè n̄i m̄ɔ'ɔ mfa ghu mbô.

⁴⁰ Mbə n̄u a lɔɔ gho nì isa'a ŋka n̄lɔɔ mə yu kwɛrə atsè'ê yo yì mà'à, ò k̄i m̄fa akutè yo ghu mbô.

⁴¹ Mbə n̄u a gaansə gho mə tâ ò kwɛtə yi tâ bu yu ghɛɛ malè yì m̄fù'ùrè, ò bii bu yu b̄an̄nè ŋghɛɛ bi baà.

⁴² Mbə n̄u a yi n̄lɔɔ ayoo a mbo wò, ò fâ, n̄tsee tuu a n̄tsɔ'ɔsə n̄u n̄i àyoò.

Annũ a ŋka ŋkõŋ ŋgàŋ kibàà

(Lk. 6.27-28,32-36)

⁴³ "Nì le nyu'u bi swonə mə, 'Ka kònə a nd̄im ghò, ŋka mbaa ŋgàŋkibàâ ghò.'

44 La mè swòŋə a mbo bù mə, nì ka ŋkɔŋ ŋgàŋkibàà juu, òka ntsa'atə nì Nwí a atu bè bii bì tso'ɔ akòrê yuu aa,

45 tǎ tigə bə bɔɔ bi Taà ghùù yǐ à tswe a aburə aà; òlɔŋ mə a ghìrə nìnòò yǐ a tâ ni a atu bè bí bi bo bì bí sigìnè, òghìrə m̀b̀əŋ i loò nì bè bii annú yaa a tsinə aa bo bì bii annú yaa sì tsinə aà.

46 Mbə nì ka ŋkɔŋ aa tsi'í bè bii bi kòŋə ghuu aa, boŋ mbə Nwí a bú òtso'ɔ ifà'à ghuu aa a ya aa ε? Tsi'í ògǎŋkwərə bìtax, bi si ma mùu ajàn ghìrə aa ε?

47 “Mbə nì ka ntwoŋtə aa tsi'í bɔɔ bi maà buu, boŋ kwensə nì ànnù yǐ nì ghìrə aa à nì àkè aa ε? Tsi'í bìtizi Nwí, bi si maa ajàn kii òghìrə aa ε?”

48 “Nì ghìrə tâ ònnù juu ò bɔŋ m̀ans̀ə tsi'í àjàn mə Taà ghuu a aburə à bɔŋ m̀ans̀ə aà.”

6

Ìnnù òlɔŋ òghìrə òb̀òŋə

1 “Nì ka ntsyesə ghuu ntsuu ònnù jii mə ò tsinə aa a nsi mi'í bè kì ghìrə bə mə tâ bì ka nyə ghuu. Nlɔŋ mə nì bə kì ghìrə maa ajàn boŋ kaa nì ka wa'á mitsɔ'ɔnè mi ifà'à a mbo Taà ghùù yǐ à tswe a aburə aa kwərə.

2 “Maa ajàn, nì yi ti fa ayoo a mbo ògàŋəfùmə nì tsuu ntàn kì tɔŋə, tsi'í tsɔ'ɔ ajàn mə ògǎŋabagilə ò ghìrə a ndaŋghotə bo bì a nì m̀im̀f̀aŋ̀ǹə mə tâ bì ka ògha'asə waa aà. Mə swòŋə a mbo bù tsi'í annù òkɔŋ mə bo kwèrə mē mitsɔ'ɔnè mi ifà'á myaa mitsimè.

³ Lâ nì yi mbàṅnè ti fa ayoo a mbo ṅgàṅêfùmə, nì tsuu ghìrə mə tâ àbô yuu yî ṅkwàbè à zi ayoo yîi mə àbo yî mà'à a tugitə aà.

⁴ Tǎ tâ ṅjoo jya mə ni fa aa tâ ì tswe a alò'òsè, boṅ Taà ghùu yîi mə a yə idigə a alò'òsè aa, à ka tso'c ifà'à ghuu.

*Annù òlòṅ annù ntsà'àtə Nwî
(Lk. 11.2-4)*

⁵ “Nì yi ti tsà'àtə Nwî, nì tsuu bə tsi'í tsǒ ṅgǎṅabagilè mə bo kòṅə mə bo ki biinè təə ni a ndaṅghotə kǎ a mbèè mîmfâṅnè mə bə ka nyə waa aà. Mè swòṅə a mbo bù tsi'í annù nîkoṅ mə bo kwèrè mē mîtəṅnê myaa.

⁶ Lâ nì yi mbàṅnè ti tsà'àtə Nwî, nì kuu ṅghèè a mûm nja'à nda bù, òtsetə abà'à, m̀bu'u mbo a mbo Taà ghùu yîi à tswe alò'òsè aa, boṅ Taà ghùu yîi a yə idigə a alò'òsè aa, à ka tso'c ifà'à ghuu.

⁷ “Nì yi ti tsà'àtə Nwî, nì tsuu bu'usè ki ghàà mighàà bē àdàṅè dàṅè tsi'í tsǒ ajàṅ yîi mə bìtìzî Nwî bì ghìrè aà. Nlòṅ mə bo wa'atə ni mə Nwìṅgòṅ à ka yu'u niyè'è nyaa i yòṅè aa mighàà mya mî ghà'à ṅgha'a.

⁸ Nì tsuu tsǒ bo bə, òlòṅ mə Taà ghùu à zi njoo jya jîi mə ni boṅə aa mboṅ tâ nì ka mbetə.

⁹ Nì tigə ṅka ntsa'atə Nwî aa laà mə:

Taà yi'i a aburə,

ghìrê tâ bì ka ṅgha'asə Ìkûm ghô.

¹⁰ Tâ ànnù nifô yo â zi,

Ta bǎnsyɛ aa nyu'u ndi'ì jo tsǒ bǎburə.

- 11 Fa miji mii mə mi ku'unə a mbo bii sii aà.*
 12 Lii'inə ifansənnu ji'i a ajan mə bii kii nli'inə nı
 jii bē bii bi fənsə a nu bii aà.
 13 Ntsuu bii bii kwo a ɲkərə Satan bē. Lā
 yweensə yi'i nı innu jii bi.*
 14 “Nlon mə nı bē ki lli'inə ifansənnu bē, bə
 bon Taà ghùu yii à tswe a aburə aa à ka kii lli'inə
 juu.
 15 Lā mbə nı tsuu ifansənnu bē ki lli'inə bə
 bon kaa Taà ghùu kaa à ka wa'à juu ka nli'inə.

Annù nlon annu nsi'isə ibii nu ti ji

16 “Nı yi ti si'isə ibiinū ghuu ti ji, nı tsuu
 ki jəŋnə tsi'i tsə ɲgəŋəbagilə nlon mə bo tsuŋ
 mĩnsi myaa mə tá bē ka nyə mə bo si'isə ibii
 nū waa ti ji. Mə swəŋə a mbo bù tsi'i annu
 nŋkon mə bo kwərə mə mitsə'wə mĩ ifa'á myaa
 mitsimə.

17 Lā nı yi mbəŋnə ti si'isə ibii nū ghuu ti ji, nı
 ka nsi'itə mĩnsi muu nyə'wə,

18 tá bē tsee yə mə nı si'isə ibiinū ghuu ti ji.
 Tá Taà ghùu yii à tswe alò'əsə aa, tá yə. Bon Taà
 ghùu wa mə a yə idigə a alò'əsə aa, à ka tso'wə
 ifa'á ghuu.

Afù'ù a aburə

(Lk. 12.33-34)

19 “Nı tsuu afù'ù yuu a itə fəa nsye ki ləə, a
 adigə yii mə mbə nsəgə i kurə kə ntsəbə i kə, kə
 biyərə bəgə nyərə aà.

---

* **6:11** Kə abaa yii bii ka lə ji a yəw aà. * **6:13** Kə ɲgəŋmbù'ú
 innu jii bi wá.

20 Nì baɲnə ɲka nɬəə afù'ú yuu bə a atǎ aburə, a adigə yǐ mə mbê nsəgə ì wa'a kurə, kaa ntsəbè wa'a kì ɲko, kaa biyərə wa'a kì mbəgə nyərə.

21 Nloɲ mə adigə yǐ mə afù'ú yo a tswe ghu aa, ntiì gho i ka kii tswe aa ghu.

Ŋkà'a ibii nù.

(Lk. 11.34-36)

22 “Nìli'í no laa mbə lám ibiinú ghô. Nìli'í no bə tswe siginè, bəə boɲ mbii nù yǒ ntsim ì luu nì ɲkà'à.

23 Lâ nìli'í mo bə tsuu ì sigině tswe boɲ mbii nù yǒ ntsim ì luu nì mfi ìdìgè. Mbê ɲkà'à yǐ mə ì tswe a nu bù aa ì bə mfi ìdìgè bəə boɲ à nì mfi ìdìgè yǐ nswèrè nswerə.

Nwɪŋɔɲ bo bi ɲjoo

(Lk. 16.13; 12.22-31)

24 “Kaa mbə ɲù à wa'a a mbo bità bi afà'à bi baa ka mfa'a; nloɲ mə à ka bàà yǐ mò'ɔ ì bàɲnə kòɲ yǐ mò'ô; kə a kâ mfa'a a mbo yǐ mò'ɔ nì ntiì yǐ tsim, mbaɲnə ntsa'a nì yǐ mò'ô. Kaa mbə ò wa'a a mbo Nwǐ bo bi a mbô ɲkabə ka mfa'a.”

25 “Ma mùu ajàɲ, mè tigè nswǒɲ a mbo bù mə nì tsuu innú ki wa'a nloɲ ntswɛntɛ yùu, mə nì ka jǐ aa àkè, kə no aa àkè ɛ, kə nloɲ ibiinú ghuu, mə nì ka wɛ'ɛ aa àkè ɛ. Ntswé ntiì yùu, ì sǐ mǐji tsyàtə aa ɛ? Mibiiiminú muu mǐ wa'a itsə'ə ki ntsyatə aa ɛ?

26 Nì lentə bǐsiɲ bii bi dàrə a ndəɲ aà. Kaa bi si waa njoo bwe'e, kaa wa'a kii mfu'u nɬəə nì a atà. Lâ Taà ghùu yǐ à tswe a aburə aa, a jɛ'è nì waa. Nduù ghuu ì sǐ ì waa tsyàtə aa ɛ?

27 Mbə ɲù nìbú ghùù yí tsù a ku'ùsè múbàɲtə a nî ñtswéntiɪ* yí ñlon mə a wa'a innù aa ε?

28 Nî wa'a nî innù ñlon itsè'è aa aya aa ε? Nî lentə ibwĩ'i ɲgèè jii i kwe a ɲgèè aà. Kaa i si nwùgìnə, kaa ki'ì nî àsìsì kii mba'a.

29 Mè swòɲə a mbo bù mə tsi'í mǝ̀ Solomon, a mum nìgha'à ni nì tsim, kaa à le ɲki'i atsè'è yí tsu wε'ε tã à boɲ mbə tsi'í tsò jyaa.

30 Lá m̀bə Nwĩɲgòɲ a ka nwe'ε itsè'è a nú ɲgèè a itu mĩnta'a, yii mə i kwe sii a lo ti bə a yoo bi toò a abu aa, boɲ mbə a ki'ì itsè'è a nu bù naɲsə ɲwe'ε ntsyatə aa ε? Abiintiɪ yuu a kə'ə bi laa aa a ya ε?

31 Ma mùu ajàɲ, a ku'unə mə nì tsuu innù ki wa'a, i betə ni mə, 'Bĩ'í ka ji aa àkè, kè bĩ'í ka no aa àkè, kè bĩ'í ka wε'ε aa àkè le?'

32 Nlon mə b̀tizi Nwĩ bi lòò ma jù ɲjoo tsimè; lá Taà ghùù a aburə à zi mə ni boɲ njoo mà jù tsi'í tsimè.

33 Lá tã nì foo ɲka nloo bə ànnù nifò Nwĩ bo bi ànnù yi yii mə a tsinə aà, boɲ à ka kii fa njoo mà jù tsi'í tsim a mbo bù.

34 "Ma mùu ajàɲ, nì tsuu innù ki wa'a nlon annù ayoo bə, ñlon mə iyòò ka lǝ tswe ni i jii innù. Tã ɲgi'ì yí sii tã i ku'unə siĩ."

7

Annũ ɲka ntwi mĩlò'ò mi bə bĩ mɔ'ò

(Lk. 6.37-38,41-42)

1 "Tsuu mĩlò'ò mi bə ki twi tã bi tsuu mo i kii twi.

* 6:27 Kè a nî ñsà'àtə yĩ.

² Nlonɔ mə àjàn yïi mə o twi milo'ɔ mi bê aa, à nî àjàn yïi mə bi ka yï kii twi mô. Figè yïi mə o fa nî a mbo bè aa, à nî figè yïi bi ka kii fa nî a mbo wò aà.

³ A ghìrê àkè mə ò ka nyè nî àbà'a ati yïi mə a tswe nili'i ndim ghò kaa ñki'i nì koonè yïi mə à tswe a nili'i wò aa yè aa ε?

⁴ Kè mbè ò tsyà aa la nswon a mbo ndim ghò mə, 'Zi ta mè fi'i abà'a ati a nili'i wò', mə koonè à bânɔnè ntswe a nili'i wò aa ε?

⁵ Wò ngàṅàbagilè, foo ntyǎ mbïi mfi'i koonè wa a nili'i wò, bon ò ka nanɔsè yè abà'a ati ya a nili'i ndim ghò i fi'i.

⁶ "Nì tsuu njoo jïi i laa mànɔsè aa a mbô mbu ki fa bon i ka bɛɱkè i wò a nu bù. Nì tsuu njoo atindùú juu a mbo bikwiɱyàm ki fa bon bi ka nɛɱtè i ta ngi'i ghu.

Mbetə, ñlòɔ bô ñkwèntê

(Lk. 11.9-13)

⁷ "Nì ka mbetə bon bi ka ki fa a mbo bù. Nì ka nloɔ bon nì ka yè. Nì ka ñkwèntə bon bi ka ṅa'a a mbo bù.

⁸ Nlonɔ mə nù ñtsim yïi a betə aa, a kwèrè, nù ñtsin yïi a kii nloɔ aa, a yè. Nù yïi mə a kwèntè aa, bi kii ṅṅa'a ghu mbô.

⁹ Kè à nî mbuu nù ghuu yïi mə à tswe a atitii bù mə mbè mú yï à betə yi mə tâ à fa abaa a mbo yu a bânɔnè mfa bê ñgò'ò ghu mbo aa ε?

¹⁰ Kè bæε mə a betə yi mə à fa fibwè a mbo yu a bânɔnè mfa bə no aa ε?

¹¹ Mbè bù bii mə nì nì ngǎṅghìrè innù jï bi, nì zi ajàṅ mə mbè nì ka mfa njoo jï sigìnè a mbo

boò buu, boŋ mbə Taà ghùù yï à tswe aburə aa a ki'i njoo jï sigìnè a mbo bè bïi mə bi betə aa ka mfa aa mə akə aa ε?

¹² “Ka nghirə a nu bè i innù jya jïi mə o kònè mə bì ka nghirə a nu wò aà. Nloŋ mə ââ ànnù yïi mə nònşè bo bì nìghàà ni ngǎŋntoo Nwî swonə aa a yulà.

Ntsũ ŋkya yï kəgə

(Lk. 13.24)

¹³ “Nì tsya ni ntsũ ŋkya yï kəgə wa ŋkuu, nloŋ mə ntsũ ŋkya mà wa i jwaanə ntəə, mǎnjï yï a kî m̄fwaatə, i ghèè aa a ntsũ nìwo ni nlwî'i n̄jìmè, bè kii n̄zwu nyonə ghu ŋgha'a.

¹⁴ Lâ ntsũ ŋkya yïi mə i ghèè a mûm n̄tswèntì aa i kə'ətə; mǎnjï yïi mə a kii ŋghèè ghu aa a tsyânè, a bə tsi'i m̄bùmtè bə mə mbə bi yə.

Ati bo fîntâ fi

(Lk. 6.43-44)

¹⁵ “Nì ka ntsyəsə ghuu nî ŋgǎŋntoo Nwî m̄bwe'esè, jïi i zï a mbo bù m̄ma'a ŋgùù m̄bînjerè a nu bo, lâ m̄baŋnè mbə naàŋgwyè m̄itsə'è aà.

¹⁶ Wa nì ka yï zi waa aa a n̄j̄m m̄intâ myaa. Mbə àtï n̄j̄ŋ n̄j̄ŋ a koonè maŋgòlè aa ε? Kə n̄tsib̄inj̄ŋ i koonè àj̄òò aa ε?

¹⁷ Wa àtï yï sigìnè a koonə aa m̄intà m̄i sigìnè, àtï yï bi a ŋkoonə aa m̄intà m̄i bî.

¹⁸ Kaa mbə àtï yï sigìnè a ki'ì yi m̄intà m̄i bi koonè. Kaa yï bi a wa'ǎ m̄intà m̄i sigìnè ki ŋkoonə.

19 Aŧi tsim yïi kaa a si mîntà mî sigìnè koonə aa, bi wà mma'a a mum mo'ɔ.

20 Wa nì ka yï ki zi waa i yònḡè aa a nĵim mîntá myaa.

Annù ñloḡ bê bii bi bwe'esə ibìnnù waa àà
(Lk. 13.25-27)

21 “Kaa à sì ñù ñtsim yïi mə a twoḡə nàa mə, ‘Mmà'àmbi, Mmà'àmbi’, aa bə mə à ka yï kuu a mûm ànnù nifɔ aburə. A ka yï kuu tsi'ï bə bii mə bi ghìrə annù yïi mə Taà ghà a aburə a lòò aà.

22 A ka yï bə wa njwi ñtsò'òtə mîsa'a, tâ bə bi ghà'àtè zi nswḡə a mbo mè mə, ‘Mmà'àmbi, Mmà'àmbi, bï'ï lɛ si swḡə ntoo yï ñsigìnè nî ìkûm gho, mfi'i nî ìzwï jï bi nî ìkûm gho, ñkii ḡghìrə nî ìnnù jï yÿyerə jï ghà'àtè nî ìkûm gho.’

23 Tâ mè swḡə a mbo bo nî ñsi nî ñsi mə, ‘Wa mè lɛ wa'à ghuu zî. Nì lo ghuu a mbèɛ mè ḡghɛɛ mba a ḡḡḡḡḡḡ ìnnù jï bï!’

Bìbɔɔ bi nda bi baà
(Lk. 6.47-49)

24 “Ñù ñtsim yïi a yu'u mighàâ ma mù nîfa nî mu aa, à bə aa tsi'ï tsɔ ñù mîtsyè yïi mə à bòò ndâ yï a atú àlâḡsə ḡḡò'ò;

25 bæɛ mbèḡ i zi nloo, ñkï i luu, àfisè a ki ntsya ntum nda ya, kaa i ki'ï yi wô, ñloḡ mə à lɛ mbɔɔ a atu alâḡsə ḡḡò'ò aà.

26 Lâ ñù yïi mə a yu'u mighàa ma mù kaa wa'à nî mu fa'a aa, à bə aa tsi'ï tsɔ àjìḡtè ḡù yïi mə à lɛ ghùrə ndâ yï a atú àwàḡè.

27 Nòò yïi mbèn ì le nloo, m̀ǹk̀i luuŋk̀è, à fisè a k̀i ǹtsya ntumə ǹi ǹda ya aa, i wò tsi'í ǹi ǹwò ǹi wè.”

*Add'a Yesu
(Mk. 1.21-22)*

28 Nòò yïi Yesu à le mm̀ansè a nswon ma jũ ìnnù aa, ìkùrə nnòò bē wa i yerè àjàŋ yïi mə à le si d̀i'ì ànnù Nwĩ aa,

29 Nlon mə à le si d̀i'ì waa aa tsõ ñu yïi à tswe ǹi àdà'à, kaa wa'à aa tsi'í tsõ ñgãŋnd̀i'ì ǹonşè jyaa d̀i'ì bē.

8

*Ajàŋ yïi mə Yesu à le ñghùrè ñú àk̀ikwen aà
(Mk. 1.40-45; Lk. 5.12-16)*

1 Yesu à lò mē wa atu nta'a nsigə m̀abēm ñnòò i yonè yi.

2 Ñù àk̀ikwen ỳi m̀ò'ò à le ñki nzi ntsi'ì yi, nswetə miku'utê mi ghu nsi, ñswon mə, “M̀m̀à'ambĩ, ò bə kõŋ, bon ò ghìrə nú yà i laà.”

3 Yesu a ǹasè àbô yi mm̀ɔontə yi ghu, ñswon ghu mbo mə, “M̀è k̀onê, tâ nú yò laa.” Ak̀ikwen ya a le ki mburə ñghesə nsigə ghu nu, a laà.

4 Yesu a tigè ñswon ghu mbo mə, “Yê, ò gheε, ò tsuu annù tsu a mbo ñu lõ swonə, la mbàŋnè ñghεε nd̀i'ì ibii nú gho a mbô ñgàŋm̀à'anwĩ, ñki mfa ayoo mma'anwĩ yïi mə Moses à le lèè aa, tâ d̀i'ì a mbo bē mə nú yò ì làà mē.”

*Ajàŋ yïi mə Yesu à le ñghùrə ñgàŋfà'à àtu
bisogyε ñkhì ñu baRoma aà
(Lk. 7.1-10)*

5 Nòò yïi mə Yesu à le nghèè ñkuu a Kaper-naum aa, àtu bîsogyè ñkhì a le nzi ntsi'i yi, m̀bu'u mbo ghu mbo mə à kwetə yi.

6 Nswon mə, “Mmà'àmbî, ñìghòò bwentə a ñgàñàfà'á ghà, à nòñə a ndâ tsi'ï nì ñgì'ì.”

7 Yesu a tigè ñswon mə, “Wa mə ka zï i ghùrè yi.”

8 Atu bîsogyè ya a kwi'i mə, “Mmà'àmbî, kaa mə sì ku'ùnə mə mbə ò zï ñkuu a nda mə; lâ, ghènsə ñghàà tsi'ï ñghàà ní fùùrè bon ñgàñàfà'á ghà ghù à ka tii.

9 Nlon mə mə laa mbə ñù, ñtswe ní bə bïi mə bi tswe ní àda'a a atu mə ñsa'a ní ghà, mə kî ñtswe ní àdà'a a atu bîsogyè bïi mə mə sa'a aà: Mə bə swon ni yï m̀'ò mə, ‘Ghèè!’; bon à ghèè; mə kî nswon ni yï m̀'ò mə, ‘Zi!’ a kî ñzi; Bεε mə kî nswon a mbo àbù'ú ya mə ‘Ghìrè yulà ànnù!’ a kî ñghìrə.”

10 Yesu à yù'ù mē ànnù ya yïi mə à le nswon aa, nyerə, nswon a mbo bə bya mə bi le si yònè nii aa mə, “Mə swon tsi'ï ànnù ññkon a mbo bù mə, tsi'ï a ala'a baIsrael, kaa mə lèè ñkì'ï abəñə abïintiï mà yù yê.

11 Mə swòñə a mbo bù mə bə bí ghà'àtə ka yï lò a mbi nsà'a nòò, ni a mbi ntso nòò, i zï tswe a atu atətə bo bi Abraham, Isaac, ni Yakob wa a mûm ànnù ñifò aburə,

12 lâ tâ bi banñə mmè'e bibon bi ànnù ñifò Nwï a mûm ñfii ìdìgè a abεε; tâ bo tigə nyə'ə ghu ñkurə ní misòñə myaa.”

13 Yesu a tigè m̀bu nswon a mbo atu bîsogyè ya mə, “Ka ñghèè; wa ànnù ya mə ò bïi aa a ka

ghìrə ɲgàɲàfà'â ghò wâ." ɲgàɲàfà'â yĩ wa à le ɲki ntĩ tsi'ĩ maa noò.

*Ajàɲ yĩ bi le mbù ɲghurə bə bĩ ghà'atə aà
(Mk. 1.29-30; Lk. 4.38-41)*

¹⁴ Yesu à le ɲghèè ɲkuu a nda Peta ɲyə nɔɲsə yĩ a nɔɲ ɲghɔɔ ni fibà.

¹⁵ A ghensə àbô yi mmɔɔntə ghu, fibà wa a ma'atə yi, a biɲnə ɲtigə nɔɔ miji mfa a mbo bo bo jĩ.

¹⁶ A bə mē a noò ɲkwêfò bi zĩ nì bə bĩ ghà'atə bii mə ɲzwi jĩ bi i le ntswe a nu bo aà. Yesu a ghèsə ɲghaa ɲighàà nĩ fùùrə ɲfurə ɲzwi jya, ɲki ɲghurə bə bĩtsim bii bi le si ghòò aà.

¹⁷ A le ghìrə ma yũ ànnù aa a lwensə ànnù yĩ mə ɲgàɲntoò Nwĩ Yesaiah à le nswon aa mə, "A le ɲkwɛrə ɲlò'ò jì'inè ɲki be'e mighòò mi'inè mĩtsimè."

*Annù bə bi baa bii bi le si lòɔ a ɲka nyòɲə Yesu aà
(Lk. 9.57-62)*

¹⁸ Ajàɲ mə Yesu à le nyə mĩnòò mĩ ghà'à ɲgha'a mii mə mi le karisə yi aa, ɲswonə a mbo ɲgǎɲyəgənnù ji mə tâ bì too ɲghɛɛ wa njii àtsùm yĩ mɔ'ò.

¹⁹ ɲgàɲndì'i nòɲsə yĩ mò'ɔ, à le nzi ɲswon ghu mbo mə, "Ndi'innù, mə ka ki yòɲə nĩ gho a nĩ ɲgòɲ ɲdìgə tsim jii mə o ghèè ghu aà."

²⁰ Yesu a kwi'i ghu mbo mə, "Itsò i tswe nì màmborè myaa, bisiɲ kĩ ɲstswe nĩ ɲdà jyaa; la

kaa Mu Nù à sî nî àdìgè yïi mə mbə a nŋsè àtú yi ghu mmiintə aa tswé.”

²¹ Ngànyəgənnù yï yï mò'ɔ à le ŋki nswon ghu mbo mə, “Mmà'àmbí, lèə tâ mè bìi ŋghèè m̄foo ntwinə taà ya'a.”

²² La Yesu a swon ghu mbo mə, “Zi ŋka nyonə nàâ, m̄ma'atə tâ biku ka ntwinə bikú bi bê byaa.”

*Ajàŋ yïi mə Yesu à le ŋghirə afisè a bɔrè aà
(Mk. 4.35-41; Lk. 8.22-25)*

²³ Yesu à le ntigə ŋkuu a m̄m̄m̄ àkànu'u, ŋgǎnyəgənnù ji jya i kî ñyonə yi ŋkuu ghu.

²⁴ Bo kà mē aa ŋghεε, àfisè yï t̄i a le ŋghèsè m̄be'enə ŋka ntsya wa m̄m̄m̄ ŋkî. Ikànə ŋkî i tumè nî àkànu'u ya a tigè ñlɔɔ nî m̄bwε wa m̄m̄m̄ ŋkî. La Yesu à le mbàŋnè ñnɔŋ mbwii.

²⁵ Bi le ŋghèè ñtsigítə yi nswon mə, “Yweensə yi'i, Mmà'àmbí; wa bí'í tigə ntswe aa a ntsu nì wô.”

²⁶ Yesu a kwi'i mə, “Ni nan̄sə mbɔ'ɔ aa àkè laà aa ε? Abiint̄i yuu a kə'ə bi laa a ya aa ε?” A le ntigə m̄biinə, ŋwenə afisè ya bo bì ikànə ŋkî jya, ìdìgè i m̄bɔrə mə t̄uk̄ ntigə ŋghεε ni m̄ swee.

²⁷ Bè b̄tsim le nyεrə ntigə nswonə ni mə, “Aâ m̄buu ŋu akə à ghuà aa ε? Tsi'í àfisè bo bì ikànə ŋkî i yu'unè nii aa ε?”

*Ajàŋ mə Yesu à le ŋghùrə b̄ bi baa bìi bi le
ntswe nî b̄idemon aà.
(Mk. 5.1-20; Lk. 8.28-34)*

²⁸ Yesu à tòò mə ats̄m̄m̄ ya, m̄fε'ε a ala'a Gadara m̄bàŋnè ji baa j̄ii m̄ b̄idemon le ntswe a ito'o bo aa, bi lô a itu m̄isyè ñzi ntsi'i yi. Bè ma bú

le ntse'ə si'i nghire mə tâ nù tsee maa mânjĩ ki tseyà.

²⁹ Bo ghèsè mē nyə Yesu aa, ŋka ntəŋnə nswonə ni mə, “Bĩ'inè tswe aa nì àkə aa ε, a Mu Nwĩ? O zĩ faa mə o zĩ nniŋ ŋgi'i a nu bĩ'ĩ tighə nòò à kù'ù aa ε?”

³⁰ Akàrè bĩkwiŋyàm a le ntswe maa mbèè àdìgə nji.

³¹ Bìdemon bya bi tigè m̀bu'u mbo a mbo Yesu mə, “Mbə ò ka mfi'i yi'i, ò toò yi'i bĩ'ĩ ghèè ñkuu a nu àkàrè bĩkwiŋyàm yĩ.”

³² Yesu a swon a mbo bo mə, “Nì ghεε.” Bo le mfè'è ñghεε ñkuu a nu àkarè bĩkwiŋyàm yâ tsim, a ju'ù ñsigə mbaa yâ; ñtigə ŋkon wa a múm ñkĩ.

³³ Bè bii bi le si be bĩkwiŋyàm bya aa, bi le ǹò ñkhə ñkuu wa njò'ò àla'a ñtigə nswon innù tsim bo bì ànnù yĩ a le mfè'è a nu bè bya bi baà.

³⁴ Bè bitsim le mfè'è wa njò'ò àla'a nzi ñtsi'i Yesu. Bo yê mē yi aa mbu'u mbo ghu mbo mə tâ à ma'atə mbù'ù àla'a yàà ya mburə ñghεε yi tâ àgha'a sa'a.

9

Ajàŋ mə Yesu à le ñghùrə mbwenkə àà (Mk. 2.1-12; Lk. 5.17-26)

¹ Yesu à le ñkuu a múm àkànu'u ntoo ñghεε a njò'ò àla'a bo.

² Bè le mbè'e a mbwenkə yi m̀'ò nĩ ìkùú yi nzi ni ghu ghu mbo. Yesu, à yè mə abiintiĩ yaa, nswonə a mbo mbwènkè wa mə, “Tswa ntiĩ gho mbă mú ghà; wa bi lĩ'inè mə ibĩ ghô.”

³ Ngǎṅndì'i nòṅsè jya ji mɔ'ɔ i yu'u nswon bo ni bo mə, “Mbâ ghú a bègìtè aa Nwĩ.”

⁴ Yesu à le nzi annù yĩ mə bo le si mòòntə aa nswon mə, “Ni mòòntə ijǎṅ innù jĩ bi juà a múm mǎntii bù aa a ya aa ε?”

⁵ A waṅsə aa a swon mə, ‘Bi lĩ’i mə ifansənnù jo,’ kè a nswon mə, ‘Bìinə ḡka ntəə ghèè aa ε?’

⁶ “Lâ mè ka dǐ'i a mbo bù mə Mu Nù à tswe nì àdà'à fàa atu nsye a lĩ'inê ìbĩ.” A tigè m̀bu nswon a mbô mbwènkè wa mə, “Bìinə mbè'e ikuè gho ṅghèè gho a ndùgè.”

⁷ A le mbìinè ṅghεε yi a ndùgə yu.

⁸ Ajàṅ yĩ mə nnòò bē bya le nyə laà aa, bo le mbo'ɔ, n̄tigə ṅgha'asə n̄i Nwĩ, nlon mə à fà àjàṅə ada'a ma ya a mbo bè aà.

*Ajàṅ yĩ mə Yesu à le ntwonə Mateo àà
(Mk. 2.13-17; Lk. 5.27-32)*

⁹ Yesu à lò mē maa adigə ḡka ntsya, nyə Mateo, ṅù ḡkwèrə b̄itax a tswé a ndáfà'a yu. A swon ghu mbo mə, “Ka nyòṅè nàá.” A le mbìinè ṅyonə yi.

¹⁰ Yesu à ghèè mē n̄tswe ḡka n̄ji a nda Mateo, ṅgǎṅkwèrə b̄itax j̄l ghà'àtè bo bì ṅgǎṅghìrə innù jĩ bi i z̄i n̄tswe bo bì Yesu n̄i ṅgǎṅyəgəṅnù ji wa atu atətè.

¹¹ Bafarisai yè mē aa, mbetə ṅgǎṅyəgəṅnù ji mə, “Ndì'innù ghùu a ji bo bì ṅgǎṅkwèrə b̄itax ni bè b̄i bi aa a ya?”

¹² Yesu a yu'u, n̄swon a mbo bo mə, “Kaa bè b̄ii mə bi tswe b̄it̄i aa si dokta lɔɔ, lâ a lòɔ ṅgàṅmighòò.

¹³ “Lâ n̄i ghεε nlòò ṅji'ĩ n̄ìghàà ni Nwĩ nya mə ni swon mə: ‘Mə lòò aa annù ḡko m̄l̄ìṅnè, kaa

mè si aa njoo mmà'anwĩ lɔɔ.' Kaa mè le ηwa'à zĩ aa a ntwoŋ bè bii mə mɔnnũ myaa mi tsinə aà, mè le nzĩ aa a ntwoŋ bè bii bi ghìrə innũ jĩ bi aà."

*Abetə ñlonə annũ nsi'isə nu tì jĩ
(Mk. 2.18-22; Lk. 5.33-39)*

¹⁴ Nǵǎnyəgənnũ Jɔn i le nzĩ m̀betə Yesu mə, "Bĩ'i bi baFarisai si'isə mib̀h̄ mi nú mi'i tì jĩ, kaa ηǵǎnyəgənnũ jo wa'à si'isə aa a ya le?"

¹⁵ Yesu a kwi'i mə, "Mbə bè bii bi twonə waa a adigə niyɔ'ɔ ká ñjəŋə wá noð mə ñdoo múŋgèn à tswe bo bo aa ε? Nǵaŋ! Lâ noð à ka yĩ zĩ yĩ mə bi ka yĩ lògə ndoo múŋgèn wa i lò'òsə a mbèε bo aa, tâ bo bimboŋ tigə ki si'isə mib̀h̄ mi nú myaa tì jĩ.

¹⁶ "Kaa ñù laa wa'à lògə nĩ àsà'a atsə'è yĩ fii a nnìŋə nĩ àbù'u àtsə'è yĩ lwèn ñtatə; à bə ghìrə ma mùu ajàŋ boŋ a satə atsə'è yĩ fii ya a ka swùŋə yĩ lwèn ya i sà'atə abù'ù yâ tâ à gha'atə.

¹⁷ Kaa bi si kii nlogə ni m̀lù'ù mĩ fii nnìŋə nĩ ñgùu m̀lù'ù jĩ lwèènə; bi bə niŋ, bəə boŋ ñgùu jya i ka bwi'ikə, tâ m̀lù'ù mya saa, tâ bi ki nta ηgĩ'i nĩ ñgùu jyâ. Lâ bi bə niŋ m̀lù'ù mĩ fii a nĩ ñgùu jĩ fii, bəə boŋ ñgùu jya ka tswe sigìnə tâ m̀lù'ù mya ki ntswe ghu."

*Ajàŋ mə Yesu à le ηghùrə m̀ŋgyè wa mə à le mmòòntə atsəŋə atsə'ə yì ηki b̀h̄nsə mù ñtsyàsə ñù baYuda yĩ m̀ŋgyè a niwo aà
(Mk. 5.21-43; Lk. 8.40-56)*

¹⁸ Nòò yĩ mə Yesu à le si swonə ma ya ànnũ aa, ñtsyàsə baYuda yĩ mò'ɔ a zĩ ghu mbô, ñswetə

miku'utê mi ghu nsi, nswon mə, “Mû ghà yî mǎngyè à ghènsə ɲkwo; lâ zǐ nnòɲsə abô yo ghu nu ta tâ à bu ntswe ntii.”

19 Yesu à le mbìnè bo bì ɲgǎɲyǎgǎnnù ji, ɲghɛɛ bo bo.

20 Mǎngyè yî mò'ɔ yîi mə à le ɲghòò ɲighòò ni bǎngyè ni ìlòò ɲighúm ntsò baa, ni zǐ tsi'í nìtì kaa wa'à kentè aa, à le nyòn ɲmɔɔntə atsəɲə atsə'è Yesu;

21 ɲlon mə à le nswonə a mûm nti yu mə, “Mè bə te'ɛ mòòntè tsi'í atsə'è yi bon mə ka tì.”

22 Yesu à le ɲkarikə, ɲyə yi, nswon mə, “Tswa ntii ghò mba mû ghà yî mǎngyè; wa àbiiintii yo a ghìrè mē ò tì.” Mǎngyè wa à le mburə ɲki ntii tsi'í maa noò.

23 Yesu a gheè ɲkuu wa ndâ ntsyàsə baYuda wa, ɲyə ɲgǎɲmbu'u mǐkòò bo bì ɲnòò ɲgǎɲyè'ə ɲìwo wa i tsigè ɲì ìdìgè,

24 ɲswon mə, “Bè bìtsim lòkê nì! Wa mumǎngyè ghû kaa à sì aa kwò kwô; a bwii àà bwii.” Á swòn mē laa aa bo kâ ɲwye yi.

25 Lâ bì ghìrè mē ɲnòò wa i fe'è ɲghɛɛ a abɛɛ, a kuu ntswa abo mu wa, a biìnè.

26 ɲgàn ɲlon ma yaà ànnù ì le nsèènè ɲghɛɛ idigə tsim wa ala'à.

Ajàɲ yîi Yesu à le ɲghùrè bif'è'ènè bi baa àà

27 Yesu à mà'àtè mə adigə ma ya ɲka ɲghɛɛ, bif'è'ènè bi baa kâ ɲyonə nii, ɲtonə nswonə ni mə, “Ko mǐlèɲnè yǐ'í mbâ mu David.”

28 Yesu à ghèè mē ɲkuu a mûm ɲda aa, bì fè'ènè bya bi baa bi zǐ ntsi'í yi. Yesu a betè waa

mə, “Nì bii mə mbə mə ghurə ghuu aa ε?” Bo kwi'i mə, “Ʒiηə, Mmə'àmbi.”

²⁹ Yesu a tigə n̄m̄c̄ontə mi'i myaa nswon mə, “Annù ya mə nì bii aa, tâ à ghirə ghuu.”

³⁰ Mi'i myaa mya le nlaa, bo kâ nyə idigə. Yesu a wa'àsə waa tsi'i n̄t̄t̄i n̄swon mə, “Nì tsee annù yū a mbo ηù swonə.”

³¹ Lâ bo le nlò ηghεε ntigə n̄s̄ε̄nsə annù n̄lon Yesu wa mbù'à àla'à n̄ts̄imè.

Ajàn yii mə Yesu à le ηghurə a tighàà àà

³² Nòò wa yii mə bi fè'ènə bya le mfè'è ηka ηghεε aa, bə b̄i m̄c̄'c̄ le nz̄i n̄i ηù yii mə àzw̄i ȳi bi a le ηghirə kaa a wa'à ghàà aa a mbo Yesu.

³³ Yesu à fi'i mə azw̄i ȳi bi ya, ηù wa a l̄ḡinè ηka ηghaa; n̄n̄c̄ò b̄ē wa i le nyerə mbu'u n̄i ηgòò mə, “Kaa b̄i'i leè ηwa'ă mbuu annù yulà a ala'a Israel yô.”

³⁴ BaFarisai b̄āηnè n̄swon mə, “A fi'i bidemon aa n̄i m̄f̄ò bidemon wa mə à tswē n̄i ghu aà.”

Ajàn mə Yesu à le ηko miləηnə bə bya aa

³⁵ Yesu à le si tigə ηkarə a m̄m̄m̄ n̄j̄c̄'c̄ ala'a bo bi b̄c̄c̄ bi ala'a, n̄d̄i'i n̄i n̄ighàà n̄i Nw̄i a m̄m̄m̄ n̄dan̄ghotə nswonə n̄i n̄too ȳi n̄siḡinè ya nlonə annù n̄if̄c̄ aburə, ηk̄iη ηghurə n̄i m̄ighc̄ò m̄its̄im bo bi ìl̄c̄'c̄ ts̄im̄ j̄i i le n̄tswe a nu bə aà.

³⁶ Nòò yii à le nyə minc̄ò myaa, à le ko miləηnə wàà n̄lon mə bo le si ts̄iηə nkarə n̄i ηgi'i kaa wa'à n̄i àkwetè tswē ts̄ō m̄binjèrè j̄i mə kaa i s̄i n̄i n̄tsèè tswē aà.

³⁷ Yesu a tigè òswonə a mbô ñgǎnyəgənnù jì mə, “Mijì mi bè mē a nsoo gha'a lá bìfù'ù bāñnè ñkə'ətə;

³⁸ nì ka ntsa'atə Nwī mə tâ Mmà'àmbī m̀b̀ôn ñsòò à too ñgǎñfà'à tâ ì ghε mfù'ù mijì mi myâ.”

10

Ajàñ mə Yesu à le ntoo ñgǎntoo ñ jì jya ñighùm ñtsò baà aà

(Mk. 3.13-19; Lk. 6.12-16)

¹ Yesu a twôn ñgǎnyəgənnù jì jya ñighùm ñtsò baa mfa ada'a a mbo bo mə bo ghε ñka mfi'i nî ñzwī jî bi ñkii ñghurə ni m̀ìgh̀òò m̀ts̀ìm bo bì ñlò'ò tsìm a nu bè.

² Aa m̀ìk̀ùm mi ñgǎntoo Kristo jya mi muà: Ntsyàmbì à le mbə Simon, yìi mə bì kii ntwonə ni Peta aà; ni Andrew yìi mə à le mbə muma bì Peta aà; Jems bo mumaà yì Jòn, b̀oo bì Zebedee;

³ Philip bo Batholomew; Thomas bo Mateo, yìi à le mbə ñgàñkwərə tax aa; Jems mu Alfeus, bo Thaddaeus,

⁴ Simon ñù Cananaan, ni Judas Iscariot, yìi à le mfèè Yesu aà.

Ìfà'à yìi mə bo bya ñighùm ñtsò baa le mfà'à aà

(Mk. 6.7-13; Lk. 9.1-6)

⁵ Yesu à le ntoo waa ma bù ñighùm ñtsò jì baa nswonə a mbo bo mə: “Nì tsee ala'a bìtìzì Nwī ñ lǒ kuu, kè a ñjò'ò àla'a Samaria yì tsù.

⁶ Nì ghε tsí'ì a mbo m̀b̀i ñjèrè Israel jya mə ì bwe aà.

7 N̄ghεε ηka nswoηə ni mə, ‘Wa ànnù nifō aburə a tigə a abô.’

8 N̄i ka ηghurə ηgàηmighòò, m̄biinsə ni bìku bì bē, ηghurə n̄i ηgàηakìkwen, ηkii m̄furə n̄i ìzwĩ j̄i bì a nu bē. N̄i kwèrə aa tì ηkabè, n̄i k̄i m̄fa t̄i ηkabè.

9 N̄i tsuu a gold, kè silver, kè ηkabè koper lõ lõgè;

10 N̄i tsee abàa n̄niη njoo, kě itsè'è ji baa, kě n̄tam, kě ati ȳi tswè'è lõ lõgè. A ku'unə mə bì ka m̄fa m̄iji a mbo ηgàηàfà'à.

11 “N̄i ȳi ηghèè ηkuu a njò'ò àla'a ȳi tsù, kè a ni àla'a ȳi kègə, n̄i lòo ηû ȳi à kù'ùnə aa, ηka n̄tswe bu bo nywe'e a noò ȳi n̄i ka mmà'àtè aà.

12 N̄i yi ηkuu a nda ȳi n̄i kùu ghu aa, n̄i swon mə, ‘M̄bɔɔnə a mbo bù.’

13 Bεε mə banda bya bì ku'unə, bon̄ m̄bɔɔnə ya ì ka lwĩ'ĩ ghu; bεε mə nda ya ì s̄i ku'ùnə, m̄bɔɔnə yùù ya ì bù m̄bii fu a nu bù.

14 Bεε n̄i ȳi ηghèè ηkuu a adigə ηù tsuu ghuu kwèrə, kè n̄tsuu annù ȳi mə ni swonə aa yu'utə, n̄i yeté abirə ȳi mə a tswè a mikòrə bù aa m̄fè'ε ghuu maa nda kè maa njò'ò àla'à.

15 Mè swonə a mbo bù tsi'ĩ annù n̄iηkoη mə, à ka yi bə wa njwĩ n̄tsò'òtə m̄isa'a t̄a Nwĩ à ko m̄il̄iηnè Sodom bo Gomorrah n̄tsyatə ȳi njò'ò àla'a ma yâ.

*Ajàη ȳi mə bì ka ȳi k̄i tso'ɔ akòrə ηgàηmbii
Kristo aà*

(Mk. 13.9-13; Lk. 21.12-17)

16 “Yə nì, mə too ghuu aa tsi'i tsǒ bi too mbinjèrè a titì bìtakurè. Maa ajàn nì tseyesə tsi'í tsǒ no, ŋki mbɔnə mbə tsǒ bìbugiləmìkuù.

17 Nì ka ntsyesə ghuu, bi ka yǐ ki lògè nì ghuu i ghèè nì bù a mbo ŋǎŋnsa'a mǐsa'a, tâ bì ghoo nì ghuu a ndânghòtê.

18 Bi ka yǐ ki swùŋè nì ghuu zǐ nì bù a nsi bìgúmnaà bo bì bìfò nlon ikúm ghâ, mə tâ nì zǐ nswon ntoo yǐ ñsigìnè ya a mbo bo bìtìzǐ Nwí.

19 Bɛɛ bi yi nlògè ghuu ŋghɛɛ nì bù, nì tsee ki wa'a nlonə annù yǐ nì ka swonə, kè mânjǐ yǐ nì ka swon ghu aà. Wa nòò à bə kù'ù bon bi ka fa annù yǐ nì ka swon aa a mbo bù.

20 Wa kaa à ka wa'a bu ka ŋghaa. Mìghàà mǐi nì ka ki ghàà aa, mǐ ka ki lò aa a mbo Ázwǐ Taà ghùù tâ à ka ŋghaa ntsyà nì a nu bù.

21 “Nù à ka yǐ ki fa nì mumaà yǐ mə bì zwitə, tâ tà à ka mfa nì mú yǐ mə bì zwitə, tâ bɔɔ fa nì bitaà byaa bo bì bìmaà byaa mə bì zwitə.

22 “Bè bìtsim ka yǐ ki bàà ghuu nlon ikúm ghâ. Lâ nù yǐ mə à tswa ntì yi nywe'e a nlwǐ'í aa, à ka yi yweenə.

23 Bɛɛ bi yi ti tsɔ'ɔ akòrê yuu a mûm ñjò'ò àla'a yǐ tsù, nì khê ŋghɛɛ nì yǐ dànè. Mè swon tsi'í annù nǐŋkon a mbo bù mə, nòò yǐ mə Mu Nù à ka yǐ bú bì aa, kaa tâ nì burə ti a mûm ñjɔ'ɔ ìla'a baIsrael tsim kuù.

24 “Kaa ñgànyəgənnù kaa à si ndì'ì yǐ tsysa, kaa ñgàñàfà'à a wa'a nì ta àfà'á yǐ kii ntsyatə.

25 Ñgànyəgənnù à bə bə tsi'í tsǒ ñdì'ì yǐ bon a ku'unê, ñgàñàfà'à a ki mbə tsǒ ta àfà'á yǐ a ku'unè. Mbə bi ka ntwonə a tâ ñdùgè nì

Beelzebul, bon bi ka te'ε twon bandùgè bya nî ìkùm yïi i bi'i ntsyà ma wâ.

Nù yïi mæ a ku'unæ mæ bì ka mbɔ'ɔ aà
(Lk. 12.2-7)

²⁶ “Maa mùu ajàn, nì tsuu bê ki bɔ'ɔ; ànnù tsim yïi mæ bi bɔontæ aa, a ka yï fè'ε yentæ, kè yï mæ bi lɔ'ɔsæ aa, a ka fè'ε bì yø.

²⁷ “Annù yïi mæ mæ swon a mbo bù a mfi ìdìgè aa, nì swon a nlaa ìdìgè, ànnù yïi mæ mæ tsùmtæ a mbo bù aa, ni tigè ntæ a atu nidòò ni nda ñkè'ènè.

²⁸ Nì tsee ñù yïi mæ mbæ a zwitè ìbìinú ghuu lâ kaa wa'ă nzwitè nti ghuu zi aa ki bɔ'ɔ; nì ka mbɔ'ɔ ñù yïi mæ mbæ a tsê ñgi'i a nî nti ghuu nî ìbìinú ghuu mma'a a mum mɔ'ɔ ti mè.*

²⁹ “Tigè bi fèe nda'a ji baa aa ni kabà aa ε? La kaa mbæ nda'a yï mfuùrè wa'ă a nsyε wò tighê Taà ghùù à bïi.

³⁰ Lá ñghεε ni yùu ñgaa, tsi'ï ñnõñ atu jïi i tswe a itu bù aa, à sèn mē tsimè.

³¹ Maa ajàn, nì tsee ki bɔ'ɔ; wa ndùù ghuu i tii ntsyàtè yi nda'a jï ghà'atè!

Bè bii bi bii, bo bì bè bii bi tuu Kristo aà
(Lk. 12.8-9)

³² “Nù yïi mæ a bii gha nì nsi ni nsi fàa mbi aa, mè ka yï ki bii yi a nsi mi'i Taà yïi à tswe a aburæ aà;

³³ lâ ñù yïi mæ a tuu nàa a nsi mi'i bè aa, mè ka yï kii tuu yi a nsi mi'i Taà yïi à tswe a aburæ aà.

---

* **10:28** Kè “Gehenna” a ni ñigh àà ni Grikia aà.

Kaa mè sɪ aa nì m̀bɔɔnə zǐ, mè zǐ aa nì munwí n̄tsò

(Lk. 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ “Nì tsee wa'atə mə mə zǐ aa a mfâ m̀bɔɔnə a mbô m̀bî; kaa mè sɪ zǐ aa a mfâ m̀bɔɔnə, mə zǐ aa a nghìrə mə bè ka nto nì munwí n̄tsò.

³⁵ Mə zǐ aa a nghìrə mə tâ múmbânə bo taà yǐ tigə mfunə itú jyaa, tâ mumàngyè bo ndè yǐ tigə mfunə n̄ itú jyaa, tâ m̀àngyè bo manə yǐ kii mfunə n̄ itú jyaa;

³⁶ Tâ ñgàṅkibàa ṅû ì baṅnə mbə aa bə ñgǎṅwè'ê ji.

³⁷ “Nù yǐ à kòṅə taà yǐ kǎ ndè yǐ n̄tsyatə gha aa, kaa à sɪ ku'ùnə a mbə ṅgàṅyègənnù ghà. Nù yǐ a kòṅə mú yǐ yǐ m̀bânə kə yǐ m̀àngyè n̄tsyatə gha aa, kaa à sɪ ku'ùnə a mbə ṅgàṅyègənnù ghà.

³⁸ Nù yǐ mə kaa à sɪ ati abàṅnə b̀ṅnə yi be'è ñka nyonə naa aa, kaa à sɪ ku'ùnə a mbə ṅgàṅyègənnù ghà.

³⁹ “Nù yǐ mə a lòɔ n̄lèə n̄tswént̄i yǐ aa, à ka b̀ṅnə bwe, nù yǐ mə à bwe n̄tswént̄i yǐ n̄lon ṅgaa yà aa, à ka baṅnə lèə.

Annù n̄lon m̀tsɔ'ɔnə mi ifà'à

(Mk. 9.41)

⁴⁰ “Nù yǐ mə a kwèrə n̄ ghuu laa, a kwèrə aa ghà; nù yǐ mə a kwèrə naa laa, a kwèrə yu wa yǐ mə à lɛ n̄toɔ gha aà.

⁴¹ “Nù yǐ mə à kwèrə ṅgàṅntoò Nwǐ n̄lon mə à nì ṅgàṅntoò Nwǐ aa, à ka ka yǐ kii kwèrə m̀tsɔ'ɔnə mi ifà'à m̄i à nì mi ṅgàṅntoò Nwǐ aà; nù yǐ à kwèrə ṅû yǐ mə ànnù yi tsinə n̄lon mə a

ghìrə innù j̄i i tsinə aa, à ka ȳi kwērə m̄itsɔ'ɔnə m̄i ifà'à m̄i à ni m̄i η̄u ȳi mə ìnnù ji i tsinə aà.

⁴² “N̄ù ȳi mə à fa tsi'í ñd̄ɔŋ η̄k̄i ȳi fwètə a mbo m̄untsir̄ə η̄u gh̄u ȳi m̄ò'ɔ nlon̄ mə à ni η̄gànyèḡənnù gh̄a aa, m̄ə sw̄ɔŋ tsi'í ànnù n̄iηkon̄ mə kaa à ka ȳi wa'a m̄itsɔ'ɔnə m̄i ifà'à m̄i saà.”

11

Ngǎntoo j̄i mə J̄on Ngàŋm̄urə b̄ə η̄k̄i à lə ntoo aà
(Lk. 7.18-35)

¹ Yesu à m̄ansə mə a ndi'itə η̄gǎnyèḡənnù ji jya n̄igh̄um̄ ñtsò baa, ñlo η̄kuu η̄ghɛ ntigə ndi'í n̄i ìnnù η̄k̄i nswon̄ə n̄i ànnù Nw̄i a m̄um̄ ñjɔ'ɔ ìla'a jyaa maa kə'ə àdigə.

² Nòò ȳi mə J̄on Ngàŋm̄urə b̄ə η̄k̄i à lə ntswe a ndátsan̄ nyu'u innù tsim̄ j̄i Kristo à lə si ghìrə aa, ntoo η̄gǎnyèḡənnù ji a mbo Yesu.

³ Mbetə yi mə, “O ni yu wa ȳi mə à tswe n̄i nzi aa ε? Kè bí'í ka nyu'utə ȳi dàn̄ aa ε?”

⁴ Yesu a kwi'í a mbo bo mə, “N̄i ghɛ nswon̄ a annù ȳi mə ñi nyu'u η̄k̄i yə aa a mbo J̄on;

⁵ mə b̄if̄'ən̄ə bi yə ìdigə, b̄ibwènkè t̄ə, nu η̄gàŋák̄ikwenə i laà, ìkwotu yu'ù n̄i innù, bi b̄iinsè ni b̄iku bi b̄ə a niwo, η̄k̄i nswon̄ə n̄i ntoo ȳi sigin̄ə ya a mb̄ó η̄gàŋəf̄umə.

⁶ Mb̄ɔɔnə a mbo η̄u ȳi mə à si η̄u ȳi mə m̄ə ni gh̄u aa j̄iηk̄ə aà!”

⁷ Ngǎnyèḡənnù J̄on jya i mà'at̄ə m̄ə ñlo η̄ka η̄ghɛ aa, Yesu a login̄ə η̄ka nswon̄ə a mbo ñn̄òò b̄ə wa ñlon̄ə J̄on mə: “N̄i lə mf̄è'è η̄ghɛ wa

atu nta'a miwèè miwèè laa a nyə àkè? A nyə ñkìnká'à yii mə fífèrè a tsigè aa ε?

⁸ Nì le nnaņsə mfe'ε ɲghèè aa a nyə wò aa ε? A nyə ñù yii à wε'ε itsè'è nifò a nu yu aa ε? Yə nì, bè bii bi wε'ε ijǎɲ itsè'è ma jya aa, bi tswe aa a nto'ò.

⁹ Nì le ntigə mfe'ε ɲghèè aa a ya aa ε? A nyə ɲgàɲntoò Nwĩ aa ε? ƒɲə, mə swòɲə a mbo bù mə, nì le nyə aa ñù yii à tsyàtə ɲgàɲntoo Nwĩ aa.

¹⁰ Wa àa yu wa yii bi le ɲɲwà'ànè ñlonə yi àa, mə,

'Yê, mə ka too ɲgàɲntoò ghà a mbii wò,

yii à ka ghèe nnaņsə mánjĩ a mbo wò aa.'

¹¹ Mè swon tsi'i ànnù nɲkɔɲ a mbo bù mə, a titii bè bítسیم bii mə bāɲgyè bi jwe aa, kaa ñù tsù à sɪ ghu tswé yii à kò'ònə ntsyàtə Jɔn ɲgàɲmùrə bè a ɲkì; lâ ñù yii à kə'ə nsigə nłwi'i a múm ànnù nifò ni aburə aa, à kò'ònə ntsyàtə yi.

¹² Nlɔginə wâ noò yii mə Jɔn ɲgàɲmùrə bǎ ɲkì à le nzĩ aa, nyi nywe'e tsítson, ànnù nifò aburə a yè mə ɲgi'i yĩ ɲghà'àtè, bè bí ghà'àtè tonè ñlɔɔ nĩ ɲkuu ghu aa bè nì mǐdà'à.

¹³ Nlon mə ɲgàntoo Nwĩ tsim bo bì nònşè le si tε'ε nswonə aa ànnù ñlon annù nifò aburə, ɲkɔ'ɔ nywe'e a noò Jɔn.

¹⁴ Mbə nì ka ɲkɔɲ nyu'u ñtoò yàà ya i bii, tâ nì zi mə Jɔn à bè aa Elijah wa mə bi le nswon mə à ka yĩ zĩ aa.

¹⁵ Nù yii à tswe nĩ ìtônè aa, tâ à yu'u.

16 “Mbə mə figìnə nìwàà nì bə búlà aa a nî àkè lɛ? Nì bə aa tsǒ bǒŋkhə bǐi bǐ tswe a nsaanə mǐtaa ndorə ntwoŋə nì bǐ mǔ'ɔ mə bǐ zǐ bo bo ka ndorə;

17 n̄swonə nì mə, ‘Bǐ’ǐ lɛ mbu’u ìkòò n̄iyɔ’ɔ a mbo bù kaa nì wa’à m̀bènê;

bǐ’ǐ bú n̄yɛ’ə, m̀ma’a atsàà n̄iwo, n̄i tuù m̀bǐi!’

18 “Jɔn à lɛ n̄zǐ n̄si’isə n̄i ìb̄iinú yǐ tǐ jǐ, kaa wa’à n̄i m̀lù’ù k̄ii nno, n̄i swonə mə, ‘A tswe n̄i demon!’

19 Mu n̄u a zǐ n̄ji n̄k̄ii nno, bə b̄itsim swonə mə, ‘N̄i yə a mbâ ghú! Aa lɛnàà, m̀bə abàrə m̀lù’ù, n̄ki mbə nsúkà’á n̄gǎŋkwerə b̄itax bo b̄i n̄gǎŋghirə innù jǐ b̄i!’ Ka mə a bə laà aa, b̄i zǐ m̄itsyè m̄i Nwǐ n̄yonə n̄i innù j̄ii mə a ghirè aà.”

Annù n̄lon n̄jɔ’ɔ ala’a j̄ii kaa i lɛ n̄wa’a n̄too ya b̄ii aà

(Lk. 10.13-15)

20 Yesu à lɛ ntigə n̄loginə n̄ka n̄wenə bə b̄ii mə b̄i lɛ n̄tswe n̄i n̄jò’ɔ ala’a j̄ya j̄ii mə à lɛ n̄ghirə innù j̄i ȳeyerə j̄i wè gh̄u aa, n̄lon mə kaa b̄i lɛ n̄wa’á m̄int̄ii myaa b̄en̄kè m̀ma’atə ìb̄i waa aà.

21 N̄wenə n̄i waa n̄swonə n̄i mə, “N̄gi’i yǐ n̄wè a mbo wò mba Chorazin! N̄gi’i yǐ n̄wè a mbo wò, Bethsaida! N̄lon mə innù j̄i wè j̄i wè j̄ya mə b̄i gh̄irə a mbo bù aa, b̄i lɛ m̄baa gh̄irè aa mbo Tai bo Sidon boŋ bo lɛè m̀bən̄ kə m̄int̄ii myaa tsi’ǐ tètè, n̄wɛ’ɛ itsə’ə n̄gi’i n̄ki m̄fu’u at̄u yaa n̄i àb̄ú.

22 La mə swonə a mbo bù tsi’ǐ annù n̄n̄konə mə, àa yǐ bə wa n̄jwǐ n̄tsò’òtə m̄isa’a tâ Nwǐ à ko m̄lèŋnə bə b̄i Tai n̄i Sidon n̄tsyatə gh̄uù!

23 A mbo wò, Kapernaum, ò bə tɛ’ɛ n̄entə ìb̄ii n̄u gh̄o i kò’ɔ ywe’e bə a aburə, boŋ baa yǐ sigisə

gho i mà'a a bân̄syê. Nlon̄ mæ innù jî wè jî wè jya mæ bi le nghìrè a nu wò aa, bi le mbaa ghìrè aa a ala'a Sodom, bon̄ kaa bi le n̄wa'a yi bwesè.

²⁴ La mè swon̄ tsi'í ànnù n̄h̄kon̄ a mbo bù mæ àa yí bə wa n̄jwí n̄tsò'òtə m̄isa'a tá bì ko m̄ilèh̄nè baSodom n̄tsya ghùù."

*Yesu a swon̄ mæ, "N̄i zi a mbo mè ta m̄intè"
(Lk. 10.13-15)*

²⁵ Yesu a tigè n̄swon̄ maa noò mæ, "Mè fâ m̄bi'ikə a mbo wò, Taà, Mmà'ambî àburè bô n̄syè, n̄lon̄ mæ ò lò'òsə innù juà a mbo bè b̄ii bə tswe n̄i m̄itsyè n̄ki nzi innù aà, m̄ban̄nə n̄d̄i'ì a mbo b̄oɔ b̄i b̄orə aà;

²⁶ ìh̄nə, Taà ghà, àa àjàn̄ ȳii mæ a le mbòh̄è gho mæ tá ò ghìrə aà.

²⁷ "Taà ghà à fà mæ innù tsim̄ a mbo mè. Kaa n̄ù tsù à si Mu z̄i, a ki nzi tsi'í Tà. Kaa n̄ù tsù wa'à Ta ki nzi, n̄tsyatə Mu n̄i n̄ù ȳii mæ Mu à tsò'ò mæ yu d̄i'ì yi ghu mbo aà.

²⁸ "N̄i zi a mbo mè, bù bi tsim̄ b̄ii n̄i nwùgə n̄u juu n̄i ìfà'à n̄ki mbe'e ìbè'è j̄ii mæ i d̄irè ghuu aà, bon̄ mè ka ghìrə n̄i fwetə.

²⁹ N̄i kwərə ìkò'ò gha n̄niṅ a nton̄ bù, n̄ka nyəgə n̄i innù j̄ii mæ mæ ghìrə aà; n̄lon̄ mæ mè bònə n̄kii n̄sigisə n̄i ìb̄ii n̄u gha a n̄syè aa, bon̄ m̄int̄ii muu ka fwetə.

³⁰ Nlon̄ mæ ìkò'ò gha i yan̄sə, àbè'ə ya a k̄i n̄fwaatə aà."

12

*Abetè n̄lon̄ n̄jw̄iṅgòṅ
(Mk. 2.23-28; Lk. 6.1-5)*

¹ Tsi'ï maa nî àtiì noò, Yesu bo bì ñgǎnyөгênnù jì le ñghèè ñka ntsya a múm ñsòo ansañ a njwîngòŋ; ñjì le si yaŋə nî ñgǎnyөгênnù jì jya, bo lögìnè ñka ntii nî ànsañ wa yï mɔ'ɔ ñkurə.

² Bi kà mə aa ñghirə aa baFarisai yê waa, nswon a mbo Yesu mə, “Yê, ñgǎnyөгênnù jò i ghìrə annù yïi kaa a sî ku'ùnè a ñghìrə a njwîngòŋ aà!”

³ A swon a mbo bo mə, “Nì lèè ñwa'ă annù ya mə David à le ñghìrè aa twonə aa ε? Wâ noò yïi mə ñjì le si yaŋə nii bo bì bè bii bo bo le ntswe aa.

⁴ Mə à le ñkuu a ndânwî bo bì bè bi bya ñkurə àbaa ya mə bi le nlèè a mbo Nwî, ka mə nòŋsè à le ndì'i mə kaa mbə bo wa'à kurə aà, ñlon mə a abaa mà yu aa a le si kurə tsi'ï ñgǎŋmà'a Nwî aà.

⁵ “Kè nì lèè ñwa'à kî ñtwonə a múm àŋwà'ànè mə, a yi mbə a njwîngòŋ aa, tsi'ï ñgǎŋmà'a Nwî i wô nî nòŋsè la kaa bi wa'à lògè nì mə bo wò aa annù aa ε?”

⁶ Lâ mə swon a mbo bù aa mə wa àyoo yi mɔ'ɔ a tswe faà mə a tsyatə ndâmà'anwî.

⁷ Nì le mbaa kii zi yuà ànnù mə, ‘Wa mə kònŋ aa annù ñko mîlèŋnè ntsyatə a annù ntòo njoo mmà'anwî,’ bonŋ kaa nì si isa'a a nu bè bii bi sî annù wô aa ñiŋə.

⁸ Wa Mu Nù à nì Mmà'àmbi yïi a sa'a ñjwîngòŋ aà.”

Ajàŋ yïi mə Yesu à le ñghùrè ñú yïi mə àbô yi a le ñkwo aà

(Mk. 3.1-6; Lk. 6.6-11)

⁹ Yesu a tigè mbu nlò ñghεε ñkuu a ndânghòtø bo.

¹⁰ Ñû yĩ mɔ'ɔ yĩ mø àbô yi a le ñkwo aa, à le ntswe ghu. Bi tigè mbetø Yesu mø, “Nòñsè à dì'i mø mbø bi ghurè ñû a njwĩngòñ aa ε?” Bi le mbetø laa aa a ñkwà'ànø yu tá tsyà ghu i ñiñ isa'a ghu nû.

¹¹ Yesu a kwi'i mø, “Mbø ñù nì bù a tswe nì mbì yĩ, i wô a mûm ñìbirø a njwĩngòñ, a wa'à swùñ ñfi'isø aa ε?”

¹² Ñù à si mbi tsyàtè aa ε? Tsø mø a bø laa aa, nòñsø à dì'i mø, tá bĩ'inè ka ñghirø ibòñ a njwĩngòñè.”

¹³ A tigè ñswonø a mbo ñù wa mø àbô yi ya a le ñkwo aa mø, “Sèntø abó yo yâ.” Ñù wa à le sèntø abô yi ya a tiì ñtigø mbø tsø yi mɔ'ɔ yâ.

¹⁴ BaFarisai le mfè'è ñghεε ñtigø ñtanø minàn a jànø mbø bi zwitè yi aà.

Ñgàñàfà'a Nwì yìi mø à tsò'ɔ aà

¹⁵ Yesu à yù'ù mē mø bi tanø minàn a atu yu aa nlò maa adigø ñghεε yi. Ñnòc bē yĩ ghà'àtè i le nyònè yi. A ghurè bè bitsim bii bi le si ghòc aà,

¹⁶ ñswonø a mbo bo mø tâ bo tsuu lõ ghìrø tâ bè zi.

¹⁷ À le ñghìrè ma yuà ànnù aa a lwensø ànnù yìi ñgàñntoònwĩ Yesaiah à le nswon aa mø:

¹⁸ “Yê nì, àà ñgàñàfà'à ghà yìi mø mè tsò'ɔ aa à ghuà,

yìi mø mè kòñø, ñtiì gha i kii ndoritø ghu nû aà.

Mè ka ñiñ Azwĩ ya ghu nû,

tâ à ka ηκε'εηò annù Nwî yïi mə a zï nî ànnù
yï tsinè aa a mbo bîtizî Nwî.

19 Kaa à ka yi wa'à bo bì bè ka nyɔηə, kə ka
ηghaa nî tîi,

kə tâ ηù tsù à yu'u nji yï a mfâηnè;

20 Kaa à ka yï wa'ă ηkîηkà'à yïi i yèηnə aa bəgè;
kə fə'ə a lâm yïi a tigə mbwəηə aa i bwetə,
nywe'e a noò yïi mə annù a tsinə aa a ka yï fè'ε
laa;

21 Bîtizî Nwî bitsîm ka yï tigə tε'ε atû yaa ki
bε nii."

Yesu bo m̃fò bìdemon

(Mk. 3.20-30; Lk. 11.14-23)

22 Bè bì mɔ'ɔ lε nzï nî ηù yïi mə demon à lε
nghìrè a fə'ə, kaa a wa'à kîi ηghaa aa a mbo Yesu
mə tâ à ghurə yi. A lε nghùrè a tigə ηghaa ηkîi
nyə nî ìdìgè.

23 Bè bitsîm lε nyerə nloη annù ya yïi à lε
nghìrè aà. Ntigə mbetə nî mə, "Mbə a bə mə
àa Mu David wa à ghuà aa ε?"

24 Nòò yïi baFarisai lε nyu'u ma yû ànnù aa, bì
lε ηkwi'i mə, "Mbâ ghú a fi'i nî bìdemon aa nî
àdà'a Beezebul, m̃fò bìdemon wa."

25 Yesu à lε nzi annù yïi mə bo lε si mòòntè
aa, òswonə a mbo bo mə, "Atoò yïi mə a yatə a
akùrə kùrə, ntigə nto nî waa bo bimbɔη aa, kaa
a ka wa'à tigìtè a mbwê. Njò'ò àla'a kə ηgwè'è
yïi ì ki nyàtè ñtigə ntonə bo nî bo aa, ì ka jà'ànè.

26 "Mbə a bə mə a múm ànnù nif̃ Satan, Satan
à tigê m̃furə nî yï mɔ'ɔ, bəə boη ànnù nif̃ yi ya

a yàtè mè mbèè ji baa; m̀bè Satan a bú ìtəə aa mè akə aa ε?

²⁷ Mbə a bə ỳi mè mè fi'i ǹi b̀idemon aa ǹi àdà'a Beezebul, bəə bon b̀ò buu b̀ə̀nè m̀fi'i aa ǹi àdà'a wo aa ε? Maa ajà̀n t̀a ànnù ỳi mè b̀ò buu ghìrè aa t̀a à tigə ntsɔ'otè isa'à ghuu.

²⁸ Mbə mè ka m̀fi'i b̀idemon aa ǹi àdà'a Azẁi Nẁi, a d̀i'ì aa mè ànnù nifò Nẁi à z̀i m̀è ìtswe a t̀it̀i bù.

²⁹ “Mbə ǹù a kuu mfu'u ndá ìt̀i ǹù t̀i ghə à foo ntswa ǹt̀i ǹù wa ñkwereə aa ε? A bə kwereə bon à ka b̀ə̀n fu'u ndá ỳi ỳa.

³⁰ “Ǹù ỳi à s̀i bi'iyu tswé aa, à bə aa ǹùkibàà ghà, ǹù ỳi à s̀i bi'iyu ghotə aa, a jà'à aa jà'à.

³¹ Mè swon a mbu bù mè, bi ka ỳi l̀i'ìnə ib̀i tsim bo bì mbègìtè ỳi bə̀ bègìtè Nẁi ghu aa, la kaa bi ka ỳi wa'á mbègìtè ỳi bi bəgìtə Azẁi Nẁi ghu aa l̀i'ìnə.

³² Bi ka ỳi l̀i'ìnə ib̀i ǹù ỳi mè à swonə annù ỳi bi a atu Mu Ǹù aà; la kaa bi ka ỳi wa'a ib̀i ǹù ỳi mè à swonə annù a atu Azẁi ỳi Làà aa l̀i'ìnə, kè bə fàa mbi, kè ǹi m̀bi ỳi ì ka bú ỳi z̀i aà.

*At̀i bo m̀ntà m̀i a koonə aà
(Lk. 6.43-45)*

³³ “Ghìrə t̀a àt̀i t̀a à bon, t̀a t̀a m̀ntà mi k̀i mbonə; kè ò ghìrə àt̀i ya a bi'i, m̀ntà mi k̀i m̀bi'i; ǹlon mè bi z̀i ati nyonə aa ǹi m̀ntà m̀i mè a koonə aà.

³⁴ Bú b̀ò bi nò! Mbə ǹi k̀a ñghaa innù j̀i sigìnə aa mè akə tsó mè ǹi bə aa bə b̀i bi aa ε? Ǹù ghàà aa ànnù ỳi a luu ghu ǹt̀i aà.

³⁵ Ǹù ỳi ìsigìnə a fi'isə aa ìnnù j̀i sigìnə j̀i ì lò ǹi àt̀a innù ji j̀i sigìnə jya aà, ǹù ỳi m̀bi a k̀i

m̀fi'isə aa innù jì bi j̄i i lò n̄i àtǎ innù j̄i bi ji jya aà.

³⁶ “Mè swon̄ a mbo bù m̄ə, à ka ȳi b̄ə wa njw̄i n̄tsò'òtə m̄isa'a tâ n̄u n̄tsim̄ à swon̄ə annù n̄lon̄ m̄ighàà mi ad̄an̄ə d̄an̄ə m̄itsim̄ m̄ii à l̄ɛ ɛ̄ n̄ghaa aà.

³⁷ Bi ka ȳi lògè aa m̄ighàà muu i tso'otə m̄isa'à muu ghu. A ka ȳi gh̄irè m̄ighàa muu m̄ə tâ n̄i ji isa'a k̄ə n̄ki n̄jwo isa'a.”

Ajàn̄ m̄ə bi l̄ɛ si betə m̄ə tâ Yesu à gh̄irə annù ȳi ȳeyerə aà

(Mk. 8.11-12; Lk. 11.29-32)

³⁸ N̄gǎ̄nd̄i'i in̄on̄s̄ə bo bi baFarisai b̄i m̄o'ɔ l̄ɛ ntigə mbu nswon̄ ghu mbo m̄ə, “N̄d̄i'innù, b̄i'i lòò m̄ə tâ ɔ gh̄irə al̄ens̄ə b̄i'ɪ ȳə.”

³⁹ A kwi'i a mbo bo m̄ə, “Aa tsi'ɪ n̄iwàà ni b̄ə b̄ii bi gh̄irə ibi n̄ki m̄me'e Nw̄i aa m̄ə bi lòò il̄ens̄ə; la kaa mb̄ə bi wa'ǎ al̄ens̄ə a mbo bo fa ntsyatə ya nlon̄ n̄ḡan̄ntoò Nw̄i Jona.

⁴⁰ Tsó àjàn̄ ȳi m̄ə Jona à l̄ɛ ntswe njwi ji tarə, n̄itugə n̄i às̄i'ɪn̄ə, fya mum̄ àtò'o f̄ibw̄è fi w̄è fya aa, àa ajàn̄ m̄ə Mu N̄u à ka ȳi k̄ii tswe njwi ji tarə, n̄itugə n̄i às̄i'ɪn̄ə, a n̄ib̄um̄ n̄syê.

⁴¹ Aa ȳi b̄ə a njw̄i n̄tsò'òtə m̄isa'a tâ baNineveh b̄iin̄ə n̄n̄i n̄isa'a a nu bù, n̄iwàà ni m̄bi nulà, n̄lon̄ m̄ə bo l̄ɛ nyu'u annù Nw̄i ȳi m̄ə Jona à l̄ɛ nswon̄ aa mb̄ə̄nk̄ə m̄int̄i myaa, m̄me'e ib̄i waa. La tsits̄on̄, àyoo ȳi m̄o'ɔ ȳi a tsyatə Jona aa, a tswe faà!

⁴² Aa ȳi b̄ə a njwi n̄tsò'òtə m̄isa'a tâ m̄f̄ò m̄an̄gyè ȳi m̄ə à l̄ɔ a Sheha aa, tâ à b̄iin̄ə bo bi n̄iwàà ni b̄ə bulà n̄n̄i n̄isa'a a nu bo; n̄lon̄ m̄ə

à le nlǒ a ala'a yu n̄zi a nyu'u annù n̄lon̄ m̄itsyè m̄i Solomon aà. Lâ tsitsòṅ àyoo yǐ m̄o'c a tswe faà m̄ə a tsyatə Solomon!

Annù n̄lon̄ Azwǐ yǐ b̄i yǐi m̄ə mbə a fε'è a n̄tii ṅù m̄bu mb̄i ṅkuu ghu aà.

(Lk. 11.24-26)

⁴³ “Azwǐ yǐ b̄i a yi mfε'è a nu ṅù aa a, təè ṅkarə a idigə ṅii m̄ə kaa ṅkǐ s̄i ghu tswe aa, n̄lɔɔ n̄i àfwetə kaa wa'à yê.

⁴⁴ N̄tigə nswon̄ m̄ə, ‘Mè ka b̄ii ghèè wa nda m̄ə m̄ə gh̄irə mfε'è ghu aà.’ A bu mb̄ii nyə nda ya i tswe ṅε'ε, b̄i yε'ε ṅki nan̄sə n̄tan̄tə,

⁴⁵ bon̄ à ka b̄i gh̄εε i l̄oɔ izwǐ ṅi m̄o'c ji s̄ambaa, ṅii i b̄i' i n̄tsyatə yi aa, tâ bo bo yi ṅkuu n̄tswe wa ndâ. Bεε a gh̄irə laa, ànnù ṅù wa a tigè m̄b̄i' i n̄tsyatə aj̄an̄ yǐi a le mbə a mb̄ii aà. Aa aj̄an̄ yǐi a ka yǐ k̄ii fε'è a nu n̄iwàà ni b̄ê b̄i b̄i nulà aà.”

Ndè b̄i Yesu bo b̄i b̄oɔ b̄imaà yǐ

(Mk. 3.31-35; Lk. 8.19-21)

⁴⁶ Nòò yǐi m̄ə Yesu à le mburə ka ki ghàà bo b̄i b̄è bya aa, ndè yǐ bo b̄i b̄oɔ b̄imaà yǐ le n̄zi, n̄təə a abεε, n̄lɔɔ ni m̄ə tâ à zi bo bo ghaanə. [

⁴⁷ ṅù wa yǐ m̄o'c à le n̄tigə nswon̄ ghu m̄bo m̄ə, “Yê, ndè gho bo b̄i b̄oɔ b̄imaà ghò təə a abεε, n̄lɔɔ ni m̄ə b̄i bo ghaanə.”]*

⁴⁸ A kwi' i ghu m̄bo m̄ə, “Ndè ghà aa wò aa ε? B̄oɔ b̄imaà aa b̄iwò aa ε?”

⁴⁹ N̄tigə nnansə abô yi, n̄di' i ṅḡan̄yoḡənnù ji nswon̄ m̄ə, “Aâ ndè ghà bo b̄i b̄oɔ b̄imaà ba b̄i buà!

* **12:47** Kaa b̄è b̄i m̄o'c s̄i atii yuà niṅə.

50 Nù ntsim yï mæ a ghìræ annù yï mæ Taà ghà a aburæ a lòò aa, àa mumaà yï mbânè, ni yï màngyè, ni ndè ghà.”

13

*Nìghàà nî nãnaa nlon ñú ìmà'â ñjoo
(Mk. 4.1-9; Lk. 8.4-8)*

¹ Tsi'i maa njwi, Yesu à le mfè'è a nda nghèè ntswe a mbèè àghèjè ñkì miyaa,

² ñnòò bê a kùrè kùrè i le nghotè ñkarisè yi. A tigè ñlogè akànu'u ñkuu ghu ntswe a mùm ñkì. Ñnòò bê wa i bânè ntèè wa aghèjè ñkì.

³ A logìnè ñnaa innù jï ghà'atè a mbo bo a ni mighàà mí nãnaa. Nswonè ni mæ, “Ñgànma'a ñjoo, à le mfè'è ñgheè a mà'a ñjoo yu.

⁴ À kà mæ aa mma'a njoo jya aa, mbum njoo jya jï mɔ'ɔ i wô a ndômânjï. Bìsɪŋ zî mbwɛɛntè.

⁵ Jï mɔ'ɔ i wô a atú àlânɔ sè ñgò'ò yï mæ ñsyê i le mbɔɔ ntswe ghu tsi'i muntsirê. I wansè ñtoo ñkɔ'ɔ nlon mæ kaa mânjï yï mæ mbè mɪŋgǎŋ mi kuu a nsyè aa kaa à le ñwa'à bê aà.

⁶ Lâ àjàŋè mæ nòò yï ñtɪnsè à le nta aa, à le ntɔɔ njoo jyâ. Tsó mæ i le ñwa'à ni mɪŋgǎŋ tswé aa i ghênsè ñyoo yi.

⁷ Jï mɔ'ɔ i le ñwò a titi bìkèrè kèrè. Bìkèrè kèrè bya kwe nzwitè njoo jyâ.

⁸ Jï mɔ'ɔ i wô nî àbwènè nsyè yï sigìnè. Ntigè ñkwe, ntigè mbaa, jï mɔ'ɔ i baa ansan ñkhè yï fùùrè, jï mɔ'ɔ i baa mighum mi nto'o, jï mɔ'ɔ i baa mighum mi ntarê.

⁹ Nù yï à tswè nî àtonè aa, tâ à yu'u.”

Nji'ì ànnù yìi Yesu a ghàà ni mìghàà mí nǎnaa aà

(Mk. 4.10-12; Lk. 8.9-10)

¹⁰ Ngǎnyəgənnù ji i lɛ nzì ghu mbo mbetə yi mə, “O ghàa a mbo bo ni mìghàà mí nǎnaa aa aya aa ε?”

¹¹ Yesu a kwi'i a mbo bo mə, “Nwĩ à fa mitsyè a mbo bù mə tâ nì zi innù jĩ lò'òsè nlonə annù nifɔ̃ aburə. La, kaa wa'à a mbo bo fâ.

¹² Nlon mə a mbo nù yìi à tswe ni yu aa, bi ka kù'ùsè ta tâ à tswe ni ju ì gha'atə. Lâ a mbo nù yìi à sì ni yu tswe aa, tsi'ĩ mú àtìi yìi à tswe ni yu aa, bi ka kwɛrə.

¹³ A bə nji'ĩ ànnù yìi mə mə ghàà ni a mbo bo ni mìghàà mí nǎnaa aà. Ta tâ bo nanşə ŋka nlii nlii kaa wa'à yê. Nnanşə ŋka nyu'utə nyu'utə kaa wa'à yu'ù tâ àtù yaa a laa ghu.

¹⁴ Tã tâ à lwensə annù yìi mə ngəŋntoò Nwĩ Yesaiah à lɛ nswon nlon ŋgàà yàà aa mə, 'Nì ka yĩ ki nanşə yu'u lâ kaa atù yuu wa'a ghu ka nlaa,
i kii ki nanşə yə kaa tâ mi'ĩ muu wa'a ghu laa.

¹⁵ Nlon mə mintii mi bə bú luu nî àjìntè.

Bi jesè ìtòŋnè jyaa kaa bo wa'à nì ìnnù bú nyu'u.

Ŋki ŋkusə mi'ĩ myaa

mbi'ì bo lô nyə ni mi'ĩ myaa,

ŋki yu'u nî ìtòŋnè jyaa,

ŋki nyu'u mìnntii myaa laa ghu,

mbəŋkə waa, nzi a mbo mè, mè ghurè waa.'

16 “Lâ, m̀bɔɔnə a mbo bù nlon mə mi'í muu mi yə idigə, itôɲnə juu i yu'ù nî ìnnù aà.

17 Mè swõɲ a mbo bù tsi'í annù nîɲkon mə ɲgãɲntoo Nwí jî ghà'atè bo bì bè bii mə annù yaa a tsinə aa bo le si yè'ètè ni a nyê ànnù yii ni yə aa, lâ kaa ɲki'ì yê. Nyə'ətə ni a nyu'u ànnù yii ni yu'u aa la ɲkaa ɲki'ì yu'ù.

Ajàɲ mə Yesu à le ntɔ'ɔtə nighàà nî nãnaa nya aà

(Mk. 4.13-20; Lk. 8.11-15)

18 “Nî nanşə nyu'utə la nyəgə annù yii mə nighàà nî nãnaa nlon ɲgàɲmà'á ɲjoo ghù swonə aà.

19 Bè bii mə bi yu'u nighàà nlon annù nifò Nwí kaa ni wa'á ni a atu bo laa, ɲu yí mbi wa a ghênsè ɲzi nswà ni a mbo bo ɲghɛɛ ni nu aa, bi bə aa tsi'í tsò mbùm njoo jya mə i le ɲwò wa ndômânjî aà.

20 Mbùm jya jii i le ɲwò a atú àlânşə ɲgò'ò aa, i bə aa tsi'í tsò bè bii mə bi yu'u nighàà ni Nwí ɲwanşə ɲkwɛrə ni nìdorè.

21 Lâ kaa ni wa'à mîɲgàɲ mi a nu bo twinə, bo bɔò ɲtswa ntugitə tsi'í a ni mú àtii noò. ɲgi'í i yi ɲghènsè ghèə ki zì nlon nighàà ni Nwí nya, kə bɛɛ bi ti tsɔ'ɔ àkòrê yaa aa, bo burə m̀ma'atə ɲkhè.

22 Mbùm njoo jya jii i le ɲwò wa mùm bìkèrè kərə aa, i təə a atu bə bii mə bi yi nyu'u ntoo yí ɲsigìnə ya, ànnù ɲka nwùgə nu nlon ntswéntîf yàà kə ànnù ɲka ɲkɔɲ ɲkabə, a fumsè àzwí ntoo yí ɲsigìnə ya, kaa bo wa'à mîntà koonè.

23 Mbúm njoo jya jii i le ηwò wa abwenə nsye yĩ sigìnè yaa, i təə aa a atu bè bii bi yu'u ntoo yĩ ñsigìnè ya i laa a atu bo, bo tigè ñkoonə mîntà, bí mɔ'ɔ, ñkhì yĩ fùùrè, bí mɔ'ɔ, mìghum mi nto'o, bí mɔ'ɔ, mìghum mi ntarê."

Nìghàà nî nănaa nloη ηgwenè

24 Yesu à le ηkù'ùsè naa nìghàà nî nănaa a mbo bo mə, "Annù nifǒ aburə a bə aa laà mə: Nù yĩ mò'ɔ à le mbwe'e nsoo mikuù yi.

25 A bè mē nî tugə a noò yii bè bwiiηkə aa, ηgàηkìbàà yĩ a ηe'esè nzi mmà'à bînèghè ghu ηghεε yi.

26 Nòo yii mə mikuu mya mi le ηka ηkwi aa, nòò ñkòònə a ku'ù aa, ηgwen ya i kî ηkɔ'ɔ tsó mikuu myá.

27 Ngǎñəfà'à ηû wa i le nzì m̀betə yi mə, 'Taà, ò le mbwi'i aa mikuu mĩ sigìnè fàa múm ñsòò, bînèghè bú n̄tigə nlo aa a fə ghu aa ε?'

28 A kwi'i a mbo bo mə, 'Wa ma yú ànnù aa a ghìrê ηgàηkìbàà.' Bo betə yi mə, 'Bĩ'ĩ ghεε ndwèn bînèghè bya aa ε?'

29 A kwi'i a mbo bo mə, 'N̄gan, nì tsuu ghèè, n̄loη mə m̀bə nì ghεè ηka ndwenə, ndùntè mikuu mya mi mɔ'ò.

30 Nì ma'atə tâ mikuu mya bo bì bînèghè bya ka ηkwe, nywe'e a noò ηkyá. Boη mè ka swon a mbo ηgàñəfà'à jya mə, tâ bo foo ntsyǎ mbii ñdwen bînèghè bya ηkwerə a n̄ib̄ñè n̄ib̄ñ, ntòò, m̀bañnə ηkya mikuu mya n̄niη a atǎ m̀. "

Nìghàà nî nanaa nloη abùrə m̀ghumè
(Mk. 4.30-32; Lk. 13.18-19)

³¹ Yesu a bù nnaa nìghàà nî nănaa a mbo bo mē, “Annù nifǒ aburē a bē aa tsi'ĩ tsǒ aburē mǎghum yĩ mē n̄u à le n̄lǒgè m̄bwe'e a m̄úm n̄sòo yu.

³² Aburē ma yū, à n̄i f̄intà fi m̄o'ɔ fi fi kē'ə nsigē n̄lwi'isē. Lā fi yi n̄too aa, fi kwe ntigē mbē ati yĩ mē a faŋ n̄tsyatē iti ts̄im aà, bis̄iŋ tigē ñghurē n̄i n̄dā jya ghu.”

Nìghàà nî nana nlon mbè'ê àbaà

(Lk. 13.20-21)

³³ Yesu a ku'usē m̄bu nnaa nìghàà nî nănaa a mbo bo nswon mē, “Annù nifǒ aburē a bē aa lālā: M̄angyē à le n̄lǒgè a m̄uñkùgè m̄bè'ê àbaa, n̄niŋ a n̄i àkaŋ abaà, a tigē m̄morē ñkɔ'ɔ n̄luu idigē.”

Nji'ĩ ànnù yĩ Yesu à le si naa mighàà ghu aà

(Mk. 4.33-34)

³⁴ Yesu à le n̄lǒgē aa m̄ighàà m̄i nănaa ndi'i n̄i ìnnù ma jū ghu a mbo nnòò bē byā. Kaa à le ñki'i annū tsu di'ĩ ti ghē mē à nāa a n̄i n̄ighàà.

³⁵ Ma yū a le n̄lwensē aa n̄ighàà n̄i mē ñgàn̄ntoò Nwĩ à le nswon aa mē, “Māa ña'a n̄tsū gha a n̄i m̄ighàà m̄i nănaa, i swon ìnnù j̄i i le n̄tswe a alò'òsē, n̄lōginē a noò n̄nàn̄sē m̄bi aà.”

Yesu a tɔ'ɔtè nìghàà nî nanaa nya nlon ñgwenè

³⁶ Yesu à le mmà'àtē nnòò wa ntigē mbu mbii fu a ndā. N̄gǎnyəḡənnù ji i z̄i ghu mbèè ñzi

nswon ghu mbo mə, “Tɔ'ɔtə nji'i nìghàà nî nănaa nlon ɲwen ya a mbo bî'i.”

³⁷ A kwi'i a mbo bo mə, “Nù yîi mə a bwe'e mikuu mya aa à laa mbə Mu Nù.

³⁸ Nsòò wa a bə m̀bi yù. M̀kkuu mya, a bə b̀è bi annù nifò Nwí. ɲwen ya a bə b̀è bi ɲù yî m̀bi wá.

³⁹ ɲgàɲkìbàà wa mə a bwe'e waa laa, a bə Devil. Nòò m̀fù'u m̀ji wa, a bə nòò ǹlwí'i m̀bì. Bìfù'ù bi miji bya, a bə baangel.

⁴⁰ Tsi'i tsò ajàn mə bi le ndwèn b̀inèghè bya ɲkwere ntɔɔ aa, àà àjàn mə a ka yí kii bə a ǹlwí'i m̀bì aà.

⁴¹ Mu Nù à ka yí too baangel bi tâ bì ghεε a m̀m̀m̀ annù nifò yí, m̀fi'i b̀è bii bi ghìrə b̀è b̀i m̀ɔ'ɔ bi ghìrè nì innù jì bi aa tsi'i bitsim, bo bì ɲgǎɲmbù'u innù,

⁴² tâ bì ma'a waa a mum m̀ɔ'ɔ yí tii ntii wa, tâ bo tigə nyə'ə ɲkure ni m̀sòɲê myaa,

⁴³ tâ b̀è bii innù jyaa i tsinə aa bì baɲnə ɲka nta tsi'i tsò ǹnòò a m̀m̀m̀ annù nifò Taà wàà. Nù yî à tswe nî ìtòɲnè aa tâ à yu'u.

Nìghàà nî nănaa nlon afù'ù yî lò'òsè

⁴⁴ “Annù nifò aburə a bə aa lâlà: Nù yî m̀ɔ'ɔ à le ɲghèè m̀fè'ε ni àfù'ù a ni nsòò yí m̀ɔ'ɔ. Mbɔɔ mbɔɔntə fu, ɲnaɲsə nluu ni ǹdorə, ɲghèè ɲghεε m̀fèe ɲgòɲ ɲjòò tsim jii à tswe ni juu aa, ɲghεε nyuu nsoo wá.

Nìghàà nî nănaa nlon ayoo tìndùù

45 “Mbə bi kî m̀bu m̀fìgìnə annù nifò aburə lâlà: Nù ǹtanm̀it̀àà ỳi m̀ò'ɔ̀ à lə ɲka ǹlɔ̀ɔ̀ a ayoo t̀indùù,

46 à ghèè m̀ə ɲyə á ỳi a lə nan̄sə mbɔ̀ɲ a nu yu, ɲghɛɛ mfèe n̄jòè ji tsim, ɲghɛɛ nyuu ghu.

Ǹìghàà n̄i nanaa ǹlɔ̀ɲ f̀ilwà'à

47 “Mbə bi b̀u m̀fìgìnə annù nifò aburə aa laà m̀ə: A bə aa tsi'í tsò f̀ilwà'à fii m̀ə ɲgǎ̀ɲkò m̀bwè i mà'a a ɲkì, ɲko mbwè ghu a mbuu, mbuù.

48 Nòò ỳi m̀ə f̀iluu aa, bo sẁɲɲ m̀fè'ɛsə a ɲkì, ɲyarə mbwè m̀i sigìnə mya n̄n̄ɲə a m̀úm ɲjoo bo, ɲtigè m̀m̀e'e m̀i bi myá.

49 Aá àjà̀ɲə m̀ə a ka ỳi kii bə a ǹlwí'í m̀bi aà. Baangel ka ỳi f̀è'ɛ i ghɛɛ yà̀rè b̀ə b̀i bi fi'isə a tit̀i b̀è b̀i m̀ə annù yaa a tsinə aa,

50 i mà'à waa wa mum m̀ò'ɔ̀ ỳi t̀i wa, tá bo tigè nyə'ə ghu, ɲkurə n̄i m̀isò̀ɲê myaa.

Ìnnù n̄ɲkɔ̀ɲ j̀i fii bo b̀i j̀i lwènə

51 “Ǹi yu'ù ìnnù j̀u ì tsim aa, ìt̀u juu i laa ghu aa ɛ?” Bo bii ghu mbo m̀ə, “È̀ɲə.”

52 A tigè ɲswɔ̀ɲ a mbo bo m̀ə, “Tsò m̀ə a bə laa, ɲ̀ndi'i b̀inò̀ɲsə n̄tsim ỳi m̀ə bi mirisə a n̄i ànnù nifò aburə aa, à b̀è aa tsi'í tsò m̀bò̀ɲndùgè ỳi m̀ə a fi'isə ɲjoo j̀i fii bo b̀i j̀i lwèn a atá yu.”

Ajà̀ɲ m̀ə bi lə n̄tuu Yesu a ala'a Nazareth aà (Mk. 6.1-6; Lk. 4.16-30)

53 Ajà̀ɲ m̀ə Yesu à lə m̀àn̄sə m̀ìghàà m̀i n̄ánaa ma m̀u aa, à lə m̀m̀à'atè ɲghɛɛ.

54 A ghèè m̀ə ɲywe'e a ala'a bo, ɲkuu a ndầɲghòtə, ɲdi'i annù ghu. Annù a gha'a b̀è

bya, bo tigè m̀betə ni mə, “Nù ghú à nànsə ǹlògè mulà m̀itsyè bo bì innù j̄i wè juà aa a fə?”

⁵⁵ A si mu kabindà wa à ghuà bə aa ε? Bi si a ndè ȳi aa a ni Mary twonə lə? Jems, Joseph, ni Simon, ni Yuda, à si bɔɔ bimaà bi bə aa ε?

⁵⁶ Bìjàantê bì bi s̄i a tit̄i b̄i'inè tswé aa ε? Nù ghú a tigè ǹlògə mbuu innù j̄u aa a fə aa ε?”

⁵⁷ M̄int̄on̄ê myaa lə n̄lw̄inè ghu nú. Lâ Yesu a swon a mbo bo mə, “Bì ghu'usə ngàntoo Nw̄i a idigə ts̄im lâ kaa wa'à n̄i a ala'a bo k̄ə a nda bo ghu'usè.

⁵⁸ Kaa à lə nk̄i'i innù j̄i wè j̄i wè j̄i ghà'àtè ghu b̄u ñghirə, ǹlon mə kaa bo lə n̄wa'à n̄i àb̄iint̄i tswé aà.”

14

Ajàn ȳi mə Herod à lə nzwitə J̄on Ngàn̄murə b̄ə nk̄i aà

(Mk. 6.14-29; Lk. 9.7-9)

¹ A bə maa noò Herod ȳi à lə mbə mfò, nsa'a n̄i m̀bù'u Galilea aa, a yu'ù ànnù ǹlon ikum Yesu.

² Ntigə nswon a mbo ìtsendâ j̄i mə, “Wa à ni J̄on Ngàn̄murə b̄ə nk̄i mə bì bu nyweensə ni n̄wó. A b̄ə ñj̄i'ì ànnù ȳi mə m̄idà'à muà mi fà'à ghu nu aà.”

³ Nlon mə à lə ti bə maa noò aa bon Herod à bàn̄nè m̄e J̄on nkwerə yi, n̄niñ yi a ndâtsan, m̄bi'ì ngaa Herodias, ngwε nd̄im ȳi Philip.

⁴ Nlon mə J̄on à lə si ghèè ghu mbo nswonə ni mə, “Kaa a s̄i ku'ùnè a mbo wò a n̄yo'ɔ m̄angyè ghú.”

⁵ Ka mæ à le si lòo mæ boŋ yu zwitə Jɔn aa, à le mbo'ɔ mi'i mi bê bya nloŋ mæ bi le bii mæ Jɔn à nî ngàntoò Nwĩ aà.

⁶ Lâ nòò yĩ mæ ñjwĩ ñjwe Herodias ì le mbòontè aa, mu Herodias yĩ mànɣyè à le nanse nzi mben ikòò a nsi bè bii bi le twonɔ waa aà. Ntĩi Herod ì doritè.

⁷ A tigè ñkaa, ñka'a mæ yu ka fa a ayoo yĩ mæ à bètə aà.

⁸ Ndè yĩ a tintè yi, ñswon mæ tâ à swon a mbo Herod mæ, “Fa a atu Jɔn Ngànɔmùrə bǎ ñkì a mbo mè a múm àkanɔ.”

⁹ Nú mǎfò wa ì le mbi'i tsi'ĩ ñî mbê ànnù. Lâ àjàn mæ à le ñkaa a nsi mi'i bè aa, à le nswon mæ tâ bì fa.

¹⁰ A le ntoo bê bi gheè ñkwye atu Jɔn wa ndátsan,

¹¹ ñlɔgə atu ya nniŋ wa múm àkanɔ, mfa a mbo múmànɣyè wa a gheè mfa a mbô ndè yĩ.

¹² Ngánɣyøgənnù Jɔn ì le nyu'u, ñghɛɛ nɔgə akú yi ñghɛɛ ntwiŋ, ntigə ñghɛɛ ñkè'ènè a mbo Yesu.

*Ajàn mæ Yesu à le ñjɛ'ɛ bê ñtsù'ù ji ntaà aa
(Mk. 6.30-44; Lk. 9.10-17; Jn. 6.1-14)*

¹³ Nòò yĩ mæ Yesu à le nyu'u ma yû ànnù ñlon Jɔn aa, à le mmà'atè adigə ma ya ñkuu a múm àkànu'u ñghɛɛ a adigə yi mɔ'ɔ yĩ bè sɪ ghu tswe aa, mæ yu tswe ghu tsi'ĩ yùyù. Nòò yĩ mæ nnòò bê wa le nyu'u maa ajàn aa, bi le mfè'èkə a njò'ɔ ìla'a jyaa ntəə nì mǐkòrè ñyonɔ yi ghu.

¹⁴ Yesu à ghè mē mæ yu kǐ fè'è wa a múm àkànu'u, nyə nnòò bê wá. Ntĩi yi ì luu nì àjəŋnè

̀nlon ̀ngaà yàà. A tigè ̀nghurè ̀ngàn̄mighòò a titi bo.

¹⁵ A bè mə a ̀kwêfò tsi'ì maa ̀njwi, ̀gǎngyègǎnnù ji i zì ̀nswon̄ ghu mbo mə, “Wa nòò à tigè ̀ntsya, àdìgè yù a kì m̀bè àfumnə adìgè. Ghìrè tâ bè bù sɛɛnə mə m̀bè bo ghèè ̀lɔɔ ayoo ̀nji yaa ni ̀ila'a itoo ji m̀'ɔ nyuu ̀nji.”

¹⁶ Yesu a kwi'i a mbo bo mə, “Kaa bo s̀ n̄ ̀m̀m̀à'atè tswè, b̀mbɔ̄n̄, n̄ fa ayoo a mbo bo b̀ ̀ji.”

¹⁷ Bo kwi'i ghu mbo mə, “Ayoo ỳi b̀'ì tswè ni yu faà, à ni tsi'ì ̀kyà ̀ibaà ji ntaà ni ̀mbwè mi mbaà.”

¹⁸ Yesu a swon̄ mə b̀i zi ni mu a mbo yu.

¹⁹ A swon̄ a mbo nnòò b̀è wa mə tâ bo tswetə a nyɛ n̄ ̀ngèè yá. Bi tswè m̄ aa, a ̀lgè ̀kyà ̀ibaà jya ji ntaà bo b̀i ̀mbwè mya mi mbaa, ̀ngentə mi'ì mi a ndə̄n̄, mfa mbi'ikə a mbo Nw̄i, ̀mbatə abaa ya mfa a mbo ̀gǎngyègǎnnù ji mə tâ bo fa a mbo b̀è byá.

²⁰ Ǹù ̀nt̀s̀im̄ à lɛ ̀nji nyurè, ̀gǎngyègǎnnù ji jya i bù ̀ntigè nsyɛ abùgè ̀m̄ji jya a luu a n̄ ̀nykè ̀n̄gh̄um̄ ̀nt̀s̀ò baà.

²¹ Nd̀ù ̀mb̄an̄nè ỳi i lɛ ̀nji ̀m̄ji myaa, i lɛ m̀bè tsò ̀nt̀s̀ù'ù ji ntaà; kaa bi lɛ ̀nwa'à b̄angyè bo b̀on̄khə sənè.

*Ajàn̄ ỳi mə Yesu à lɛ ̀nka ntəə a atu ̀nki àà
(Mk. 6.45-52; Jn. 6.15-21)*

²² Yesu à lɛ swon̄ ̀gǎngyègǎnnù ji i kuu a m̀um̄ àk̀anu'u mbu ntoo ̀ngheɛ fu a ̀nji ỳi m̀ò'ò. Yu m̀bɔ̄n̄ a tigè ̀mban̄nə ntswe a ̀n̄im̄ ̀nswon̄ nnòò b̀è wa i sɛɛnə.

23 Nnòò bē wa i sèènè mē, a kɔ'ɔ nghèè wa atu nta'a tsi'ĩ yù yù a ntsà'atə Nwĩ. Nòò ñkwéfò à le ñkù'ù a tswé ghu tsi'ĩ yù yù,

24 le boŋ àkànu'u ya a bùrè mē ñghèe a múm ñkĩ àgha'a a sa'à. Ìkàŋnə ñkì i tumè ñghèe, ntumə mbii nlon mə àfisè a le ñgha'a a múm ñkĩ.

25 A bē mē a ni nòò ñjwi a zì a mbo bo, ñtəə ni a atu ñkì.

26 Nòò yĩ ñgǎnyəgənnù ji i le nyə yi a təə wa atu ñkì aa, ñìbɔ'ɔ ñì wè tswá waa, bo tìgè ñtɔŋnə nswonə ni mə, “A ñì ñkù!”

27 Yesu a wǎŋsè ñghaa a mbo bo nswon mə, “Tswa ni ñtì ghuu, à wa ni mə. Nì tsuu bɔ'ɔ.”

28 Peta a swon ghu mbo mə, “Mmà'àmbì, m̀bə a bə wô, ò swon m̀ zì a mbèe wò fya múm ñkĩ.”

29 Yesu a swon ghu mbo mə, “Zì!” Peta à le mfè'è wa múm àkànu'u, ntəə wa atu ñkì ñghèe a mbèe Yesu.

30 Là, àjàŋ mə à le nyə afisè ya aa, nlògìnè ñka mbɔ'ɔ, ntìgə mbwe nsìgə ñghèe wa múm ñkĩ. Ntɔŋnə nyə'ə mə, “Mmà'àmbì, yweensə ghâ.”

31 Yesu a wǎŋsè ñnasə abô yi ñtswa yi ghu, nswon mə, “Abiintì yo a kə'ə bə laà aa a ya aa e? O ghìrè ñjɪŋkə aa a ya?”

32 Nòò yĩ bo le ñkɔ'ɔ ñkuu wa múm àkànu'u aa, àfisè ya a kentè.

33 Bè bii bi le ntswe wa múm àkànu'u aa, bi miĩ yi nswon mə, “Aâ ànnù ñìkɔŋè, ò ni Mu Nwĩŋgòŋè.”

Ajàŋ yĩ mə Yesu à le ñghùrə ñgàŋmìghòò a

ala'a Gennesaret aà
(Mk. 6.53-56)

³⁴ Bo tòò mē ñghεε a ala'a Gennesaret.

³⁵ Badigə bya le nyə yi nzi, ñtsyasə ñkì tsi'í a idigə idigə maa mbèè àla'a mə bì ghotə ñgàñmìghòò ñzi ni ju ghu mbô.

³⁶ Bo le mbu'u mbo ghu mbo mə tâ à ma'atə tâ ñgàñmìghòò jyá bɔɔ mɔɔntə tsi'í àtsəñ atsə'ə yi. Bè bitsim bìi bi le mmòòntə aa, bi le ntii ñighòò.

15

Ajàñ yii mə Yesu à le ñwenə baFarisai ñloñ
bìñòñgòñ bì bìtà bì bìtaà byaa aà
(Mk. 7.1-13)

¹ BaFarisai bo bì ñgǎñndi'i ñòñsə le nlö a Yerusalem nzi mbetə Yesu mə,

² “Kaa ñgǎñyөгênnù jo i si bìñòñgòñ bì bìtà bì bìtaà bi'i ləə aa a ya aa ε? Nloñ mə kaa bi si mbô myaa si'i a ni mánjǐ yii a kù'unə nsǐ'i mbəñ kǐ ji.”

³ Yesu a kwi'i mə, “Kaa ñi si ndi'i Nwǐ yu'unə, mbañnə yòñə bə bìñòñgòñə bu aa a ya aa ε?”

⁴ Nloñ mə Nwǐ à le ndi'i mə, ‘Ka nyu'unə a taà ghò bo ñdè ghò,’ ñki ndi'i mə, ‘Nù yii à bəgìtə a taà yǐ kə ndè yǐ aa, a ku'unə mə tâ bì zwiətə yi.’

⁵ Nì bǎñnə ñswəñə ñi yùu ñgaa bə mə, Mbə ñu a swəñə a mbo taà yǐ kə ñdè yǐ mə, ‘Wa àyoo yii mə boñ mə fa ñkwetə gho ghu aa, mə fà mē a mbo Nwǐ,’

6 bonj kaa à sî nî ònyù'ùnə taà yî bú òntswə. Ma yú a dí'i aa ajànj mə nî tigə mbwəsə nî nòŋsə Nwî mbənjə ŋka nyonj nî bìnòŋgòŋə buu aà.

7 Bú ŋgàŋabagilə! Ŋgàŋntoò Nwî Yesaiah à lə nyə aa tsi'i sigìnə ŋjwà'ànə annù yîi mə Nwî à lə nswonj nlonj ŋgaà yùu aà, mə,

8 'Bə buà, bi ghu'usə nî gha aa tsi'i nî ìghonj ntsú jyaa,

lâ mìn̄t̄ī myaa bənjə òntswə a ndisyà;

9 Bo mii nî gha laa tsi'i àdànjə àdànjə ònlonj mə bo bənjə òndi'i bə bìnòŋsə bi bə tsǒ òndi'i jyâ! "

*Njoo j̄ī mə ghìrə mə tâ j̄ī tsuu laa aà
(Mk. 7.14-23)*

10 Yesu a tigə òntwonj nnòò bə wa i zî ghu mbèè a swonj a mbo bo mə, "Nî nan̄sə nyu'u tâ à laa a atu bù:

11 Ayoo yîi mə j̄ī a ntsú yu aa kaa a si ma ya ghìrə mə tâ à tsuu laa, a ajànj yîi mə nòŋsə à dí'i aà, a bənjə òghìrə ayoo yîi mə a fè'è ghu nt̄ī aa mə tâ à tsuu laa."

12 Ŋgəj̄yəgənnù j̄ī i zî òswonj ghu mbo mə, "O zî mə baFarisai ghìrə nlw̄isə nt̄onj a nu wò ònlonj annù ya mə ò ghìrə nswonj aa ε?"

13 Yesu a kwi'i mə, "Ayoo yîi mə a sî Taà ghà a aburə bə aa bi ka yî dú lò'òsə.

14 Nî ma'atə waa; bo bə aa bífə'ènə mə bi tsyàsə bí m̄'ɔ. Mfə'ènə à bə k̄ī tsyàsə yî m̄'ɔ bonj bo bitsim ka wǒ a ataà."

15 Peta a swonj ghu mbo mə, "Tɔ'otə nji'i nìghàà nî nàà ma nù a mbo bí'i."

16 Yesu a swonj mæ, “Mala a bə mæ, tsi'ĩ bù, kaa nì sì kǐ nzi aa ε?

17 Nì sì zi mæ àyoo yǐi mæ nǔ ji a ntsǔ yu aa, a sigə aa ghu ato'o a kǐ m̀bu nyì aa ε?

18 Lá àyoo yǐi mæ a fè'è a ntsǔ nù aa a fè'è aa ghu ntiì, òghìrə nì mæ tâ à tsuu laa.

19 Nlonj mæ a ntiì nù aa a fè'e im̀d̀ontè jǐ bǐ, ànnǔ nzwitə nù, ànnǔ m̀aghàbè, ànnǔ ajirè, iyèrə, òswòŋê àbaŋnənnù a atu nù, bo bì òswòŋê ànnù yǐ bi a atu nù.

20 Aa ma jù ònnù mæ ì ghìrə mæ òù à tsuu laa aà; kaa òji tì sǐ'ĩ m̀bo tsǒ mæ bo swonjə aa, kaa a sǐ ghìrə mæ òù à tsuu laa.”

*Mànɣyè yǐi à lɛ ntswe nǐ àb̀iintǐi aà
(Mk. 7.24-30)*

21 Yesu à lɛ ntigə mma'atə adigə ma ya ŋghɛɛ a mbù'u Tai bo Sidon.

22 Mànɣyè baKana yǐ m̀ò'ɔ, yǐi à lɛ ntswe maa mbù'ù aa, à lɛ nzǐ nyə'ə nswonjə nì mæ, “Ko mìl̀ŋnè ghà, m̀bà Mmà'àmbǐ Mu David! Demon yǐ m̀ò'ô à nanjə ntswe a ato'o mù ghà yǐ mànɣyè òndi nǐ ògi'ì ghu nu si'ì.”

23 La kaa Yesu kaa a wa'ǎ yi kwɛ'è. Ngǎnyəgənnù ji ì tigè òzi mbu'u mbo ghu mbo nswonj mæ, “Furə mànɣyè ghù tâ à biì a njǐm bǐ'inè! Wa a yè'è òyonj aa nzwǐ nǐ àtu òù.”

24 Yesu a kwi'ì mæ, “Bì lɛ ntoo gha aa tsi'ĩ a mbo mbinjèrè jǐi ì bwɛ a ŋgwè'ɛ nda baIsrael aà.”

25 Maà noò mànɣyè wa a zǐ òswetə mìku'utə mì ghu nsi, nswonj mæ, “Mmà'àmbǐ, Kwetə ghà.”

26 Yesu a kwi'ì mæ, “Kaa a sǐ ku'ùnè a ǹlògè àbaa b̀ɔɔ mbàŋnè m̀ma'a a mbô m̀bù.”

27 Màngyè wa a kwi'i mə, “fìŋə, Mmà'àmbî, lâ mbu jya i syê nì ñkùgə abaa jya mə i lò wa atu atetə taà wàà ñwokə aa ñkurə.”

28 Yesu a tigə ñkwi'i ghu mbo mə, “Oh! Màngyè, ò tswe nì àbìintii si'! Wa ò ka tswe nî ànnù ya yï o lòò aà.” Mú yï wa à le ñghènsə ñki ntii tsi'ï maà noò.

Ajàn yï Yesu à le mbù ñghurə bê bî ghà'àtə aà

29 Yesu à le ntigə nlo maa adigə ñghεε ntsyā a mbèε àtsùmə Galilea. Nkɔ'ɔ ñghεε a atu nta'a, ntigə ntswe a nsyê.

30 Mâ mbêm ñnòò à le nzï ghu mbèè ni bitsəŋkərè, bîbwènkè, bîfə'ənè, bîtìghàà, nî ñgàŋmìghòò jï mɔ'ɔ tsi'ï jï ghà'àtə, ñnɔŋsə a mikòrə Yesu a ghurə waa.

31 Bè bya le nyerə si'ï a ajàn yï mə bo le nyə bîtìghàà ghaà, bîbwènkè tii, bitsəŋkərè təè, bîfə'ənè kii ñyə nî ìdìgə aà; bo le ntigə ñgha'asə Nwíŋgòŋ baIsrael.

Ajàn yï mə Yesu à le nje'ε mbâŋnè ñtsù'ù ji nìkwà aà

(Mk. 8.1-10)

32 Yesu à le ntigə ntwon ñgǎnyəgəŋnù ji jya nswon a mbo bo mə, “Mə ko mìlìŋnè bè bù, ñlon mə bi tswè mē bi'ibo tsìtsɔŋ njwi ji tarə kaa wa'à nî àyoo yï jì tswé aà. Kaa mbə mē wa'à swon mə tâ bo lo ñghèè nî ñjì ñlon mə mbə bo ghìrə ñghεε ñwòkə a mânjì.”

33 Nğǎnyəgəŋnù ji i betə yi mə, “Mbə bî'inè lɔgě abaa aa fə fàa a atu nta'a miwèè a ku'ùnə a nje'ε mâmbêm ñnòò ghù ghu aa ε?”

34 Yesu a betè waa mə, “Nì tswe nì ñkya abaa aa ji sөгə aa ε?” Bo kwi'i mə, “Ɔ nì ji sàmbaa nì bɔɔ bi mbwè bî mɔ'ô.”

35 Yesu a swonə mə tâ ñnòò bê wa tswe a nsyê.

36 A tigè ñlogə ibaa jya ji sàmbaa ni mbwè mya, mfa mbi'ikə a mbo Nwĩ, m̀batə, m̀fa a mbô ñgǎnyəgənnù ji bo yatə a mbo bə byâ.

37 Bè bya b̀tsim le nji nyurə; bi bwɛɛ àbùgè miji ya, ibà'a abaa jya bo bi isà'a mbwè jya, i luu nî ñkyè ji sàmbaa.

38 Ndùu mbànè j̄i i le nji aa le mbə ntsù'ù ji nìkwà; kaa bi le wa'à b̀nygè bo bi b̀nkhə səgè.

39 Yesu à le ntigə nsɛɛnsə bê bya, ñkuu a múm àkànu'u ntoo ñghɛɛ a mbù'ù àla'a Magadan.

16

*Ajàn mə bi le mbetə alənsə a mbo Yesu aà
(Mk. 8.11-13; Lk. 12.54-56)*

¹ BaFarisai bî mò'ɔ bo bi baSadukai bi le nzi a bo Yesu nɔɔ mə bi kwà'anə yi, mbetə yi mə tâ à ghìrə alənsə ȳi mə a lo a aburə aa a ndi'i mə Nwĩ à tswe bo yu.

² Yesu a kwi'i waa nî àbetè mə, “A ȳi mbə a ñkwɛfò aa nì swonə nì mə Ɔdìgè ka ghìrə b̀nə ñlon mə mbà'à àbùrə i b̀nə.”

³ A yi ñki mbə a t̄itugə aa nì swonə nì mə, ‘Sii à ka ghìrə bə njwĩ àfisè ñlon mə mbà'à àbùrə i b̀nə ñki mbose nî idìgè.’ Nì z̄i àjànə mə mbə nì ká nyə nî innù a ajàn mə mbà'à àbùrə i d̄i'ì aà. Lâ kaa mbə nì wa'ă ilənsə noò ñgù'u mbi yulà z̄i.

4 Bũ ɲǎŋghìrê ìnnù jĩ bi bìtìbũ Nwĩ bì ɲǎgù'ù bulà, ni betə nàa mə mə dì'i alensə annù a mbo bù aa ε? Ɗǎŋ, àlensə yĩ mə mbə mə dì'i a mbo bù à ki mbə aa tsi'i yĩ Jona." A swòŋ mē laa ntigə mma'atə waa ɲghεε yi.

*Mbè'è àbaà baFarisai bo bì baSadukai
(Mk. 8.14-21)*

5 Nòò yĩ mə ɲǎŋyəgənnù ji i le ntoo ɲghεε nywe'e wa mbè'è àtsùm ya yĩ mò'ɔ aa, bo le yə mə bo li'inə a nlògə àbaà.

6 Yesu a swon a mbo bo mə, "Nì ka nstsyəsə ghuu, ntsee nî àtú yuu nlon mbè'è abaa baFarisai bo bì yĩ baSadukai."

7 Bo lɔgìnè ntigə ɲghaa a atitii bo nswonə ni mə, "A swòŋ laà aa nlon mə kaa bì'inè ghìrə ɲwa'á abaa lògə aà."

8 Yesu a zĩ ànnù yĩ mə a le ntswe a ntii bo, ntigə nswon mə, "Bù bê bii mə àbiiintii yaa a kə'ətə, a ghìrê àkè mə nì ka ɲghaa a titii bù mə nì sì nî àbaa tswe aa ε?"

9 Nì sì annù zi tá àtú yuu laa ghu aa ε? Nì sì burə ki wa'atə ajàn mə mə kì jè'ε bê bya ntsù'ù ji ntaà nî ɲkya ibaa jya ji ntaà aa ε? Nì le nsyě ɲkugə ji i luu aa a nî ɲkyè ji səgə aa ε?

10 Nì sì ki ɲwa'atə ɲkya abaa jya ji sàmbaa mə mə kì jè'ε bě ntsù'ù ji nìkwà ghu aa ε? Nì le ɲki nsyε ɲkùgə ji i luu aa a nî ɲkyè ji səgə aa ε?

11 A tigə ɲghìrə akə mə nì bu ɲka nɲɲkə, kaa ɲki'ì zi mə mə sì aa annù nlonə abaa ghàà aa ε? Nì ka nstsyəsə ghuu nî mbè'è àbaà baFarisai ni baSadukai."

12 Bo tigè òzi maa noò a laa mə kaa à si a mbo bo ghaa mə tâ bo ka ntsyesə nlon aa mbè'è àbaa. A bə̀nè òghaa nlon aa ìnnù jii mə baFarisai bo bì baSadukai le si dī'i aà.

Ajàn mə Peta à le nswonə a nù yii mə Yesu à ni ghu aà

(Mk. 8.27-30; Lk. 9.18-21)

13 Yesu à le nḡhèè ṛka ṛkoontə a mbèe Kaisaria Filipi, mbetə nḡḡyogə̀nnù ji mə, “Bě swonə ni mə Mu Nù à bə aa wo aa ε?”

14 Bo kwi'i mə, “Bĩ mɔ'ɔ swonə ni mə, Jon Nḡḡmùrə bě ṛkì, bĩ mɔ'ɔ swonə ni mə, Elijah, bĩ mɔ'ɔ kii mbu nswonə ni mə, Yeremiah, kè nḡḡntoò Nwĩ wa yĩ mò'ò.”

15 A betə waa mə, “Lâ nì swon yuu nḡaa mə mè laa mbə wo aa ε?”

16 Simon Peta a kwi'i mə, “O nî Ayo'ò Nwĩ wâ, mbə Mu Nwĩḡḡn yii mə à tswe ntii aà.”

17 Yesu a swon ghu mbo mə, “Mbɔɔnə a mbo wò mbâ Simon mu Jona nlon mə a ma yû ànnù nîḡkon a mbo wò aa kaa a si nûmìsòn dī'ì. A dī'ì Taà ghà a aburə a mbo wò.

18 Mè swonə a mbo wò mə, ò laa mbə Peta*, mə ka bɔɔ nḡhotê yà ma mùu atû àlânḡsə nḡò'ò. Kaa tâ tsi'ĩ nìwo, tâ nì wa'à tii ntsya.

19 Mè ka fa bîkey bi annù nifɔ aburə a mbo wò. Annù yii mə ò kwere fàa nsye aa bon baa kii kwere a aburə. Annù yii mə ò fèe fàa nsye aa bon baa kii fèe a aburə.”

---

* **16:18** Nji'ĩ Pita, “Petros” nì nìghàà nì baGrikia, ì bə aa àlânḡsəḡò'ò.

²⁰ A tigè ònanşə ŋkwantə ŋgǎnyəgənnù ji mə tâ bì tsuu a mbo ŋǔ lǒ swonj mə yu laa mbə Ayo'ò Nwĩ wá.

Ajàŋ mə Yesu à ɛ ŋghàà òlonj ŋgi'i yii yu ka yə i kwo aà

(Mk. 8.31—9.1; Lk. 9.22-27)

²¹ Nloginə maa noò Yesu a lògìnè òndi'i a mbo ŋgǎnyəgənnù ji mə, yu tswe nì òlìgìnə ŋko'ɔ ŋghèɛ a Yerusalem i ghèɛ i yə mbuu ŋgi'i jĩ ghà'àtə ghu a mbo bìtà bì ala'a, bo bì bìlìi bì ŋgǎŋmà'anwĩ nĩ ŋgǎŋndi'i nòŋsə, tâ bì zwitə yi, a ti bə nĩ n̄jwi ji tarə bì bu nyweensə yi fu ni n̄wô.

²² Peta à ɛ nswùntə yi ŋghentə ni ghu, òlloginə ŋka ŋghaantə nii nswonjə ni mə, “Wa mbə Nwĩ wa'ǎ ma yû ànnù bii, Mmà'àmbĩ. Wa kaa mbə ajàŋə annù ma yû a wa'ǎ a nu wò fɛ'è.”

²³ A bəŋkə yi nswonj a mbo Peta mə, “Tsyǎ mbii a n̄jĩm mə, m̄bâ Satan! O n̄ òlòfənsə m̄an̄jĩ a mbo mə òlonj mə kaa ò s̄i aa a n̄jĩm Nwĩ təə, ò b̄an̄nə ntəə aa a n̄jĩm bə.”

Bè bìi mə bi ni ŋgǎnyəgənnù Yesu aà

²⁴ Yesu a tigè ònswonj a mbô ŋgǎnyəgənnù ji mə, “Mbə ŋù tsù a ka n̄lɔɔ a ŋka nyòŋə a n̄jĩm mə, a tuù ibii nũ yi, mbe'e ab̄an̄nə b̄an̄nə yi ŋka nyonjə nàâ.

²⁵ Nlonj mə ŋù yii mə a lòɔ mə yu yweensə ibii nũ yi aa, à ka b̄an̄nə bwɛ. Nù yii mə a b̄an̄nə m̄bwe ibii nũ yi nlonj ŋkwi atũ gha aa, à ka b̄an̄nə tswe ni ghu.

26 Mbə a kwetə ηû tsù aa nî àkè mə mbə a tswe nî m̀bi yǔ ntsim̀ m̀baηnə mbwε ntswənt̃i yǐ aa ε? Kè mbə ηù a fa aa àkè ηkwensə ntswənt̃i yǐ ghu aa ε?

27 Nloη mə Mu Nù à ka yǐ zǐ bo bì baangel bi a m̀m̀m̀ ǹgha'a ni Taà yǐ i tso'ɔ ifà' à ηû ntsim̀ i yòηə n̄ àfà' à yǐi mə à lε mfà'a aà.

28 Mè swòηə a mbo bù tsi'ǐ annù n̄ηkoη mə bè bì m̀ɔ'ɔ bì təə faà b̄ii mə kaa bo ka yǐ wa'à n̄iwo ywe'etè ti yə nòò wa mə Mu Nù à ka yǐ zǐ a m̀m̀m̀ ànnù n̄if̄ɔ yu aà.”

17

Ajàη yǐi mə Yesu à lε mbəηkə yi ntigə ηηweenə aà

(Mk. 9.2-13; Lk. 9.28-36)

1 Njwi i tsysà m̄ē ji nto'o, Yesu a lògə Peta bo Jems ni mumaà yǐ Jɔn bo bo kɔ'ɔ ghèè a atu nta'a yǐ syà yǐ m̀ɔ'ɔ, ntswe ghu tsi'ǐ b̀ò bo.

2 Nù yǐ i bəηkè a nsi bo, n̄s̄i yi i tigè n̄ta tsi'ǐ tsǒ n̄n̄òò, ìtsè'è j̄i i fu'ù n̄jεεηkə.

3 Bo ghəə ki yə Moses ni Elijah wi'ikè m̄fε'ε ntigə ηghaanə bo bì Yesu.

4 Peta a swoη a mbo Yesu mə, “M̀m̀à'amb̄i, a boη mə b̄i'inè tswe faà aà. O bə k̄oη boη mə ka ghùrè m̄int̄an̄ mi ntarə faà, tâ yǐ fùùrè i tswe a mbo wò, yǐ m̀ɔ'ɔ i tswe a mbo Moses, tâ yǐ m̀ɔ'ɔ i tigə ntswe a mbo Elijah.”

5 Ajàη mə à lε mburə ki ghàà aa mbà'à yǐ n̄tà yǐ m̀ɔ'ɔ i wi'ikè ηkusə waa, n̄j̄i ηù i fε'è wa m̀m̀m̀ m̀bà'à n̄swoη mə, “Aa m̄ù ghà yǐ m̀b̄aηnè yǐi mə

mè kòŋə aa à ghulà, mə nanşə ndoritə nlonə yĩ. Nĩ ka nyu'u annù yĩ a swonə aà."

⁶ Nòò yĩ ŋgǎŋyəgənnù ji i le yu'u lâlàà aa, bo le ŋwǒ a nsyε àkùu kuu, nluu ni nìb'ò.

⁷ Lâ Yesu à le nzi nzi mmòòntè waa nswonə mə, "Bìnnè nì, nì tsuu ki b'ò."

⁸ Bo ŋentè mi'ĩ myaa ntigə yə tsi'ĩ Yesu, kaa ŋki'ì ŋû dàn bû ñyè.

⁹ Ajàn mə bo le nlò wa atu nta'a ŋka nsigə aa, Yesu a swonə a mbo bo mə, "Nì tsuu annù nlonə njèè təə təə ma yû a mbo ŋǔ lǒ swonə, i ywe'e noò yĩ mə Mu Nù à ka yĩ yweenə ni nìwo aà."

¹⁰ Ŋgǎŋyəgənnù ji jya i betè yĩ mə, "Ŋgǎŋndì'ì nòŋsè i nswonə ni mə Elijah à tswe nì m̄fò ntsyǎ mbĩ i zĩ aa a ya aa ε?"

¹¹ Yesu a kwi'i a mbo bo mə, "Elijah à tswe nì zĩ, ŋki tswe nì n̄zĩ tsisè ìnnù tsim fu i b̄nsè a ajàn mə i le ntswe aà."

¹² La mè swòŋə a mbo bù mə Elijah à tè'è mē ñzi, kaa bo wa'à yi zĩ, m̄baŋnə ŋghìrə annù yĩ mə bi kòŋə aa ghu nú. A ki mbə a ŋgǎŋgǎŋ a ajàn mə Mu Nù à ka yə ŋgi'ì a mbo bo aà.

¹³ Ŋgǎŋyəgənnù ji jya i tigè ñyu'u a laa atu bo maa noò mə a swonə aa ànnù nlonə ŋgaa Jɔn Ŋgǎŋmùrə b̄ŋki.

Ajàn mə Yesu à le ŋghùrə m̄mbâŋnè yĩ mə à le ntswe ni demon aà

(Mk. 9.14-29; Lk. 9.37-43)

¹⁴ Nòò yĩ mə bo le mbù m̄bii ntsi'i nnòò b̄ə wa aa, ñumbâŋnè yĩ mò'ò à le nzi ñswetə m̄iku'utê mi a nsi Yesu, ñswonə mə,

15 “Mmà'àmbi, ko milìḡnè mû ghà ghû, ñloḡ mə a wǒ àbùbùrè ñnanḡə nyə nî ḡḡi'ì tsi'ì nî mbé ànnù. A yi mbə noò mò'ɔ a wô a mum mò'ɔ, a bə a noò mò'ɔ a wô a múm ḡkĩ.

16 Mè ghìrə nzi nî ghu a mbô ḡḡḡyḡḡənnù jo kaa bo kî'ì àjàḡ mə mbə bo ghurè yi zî.”

17 Yesu a swoḡ mə, “Oò, bú niwaa nî bē bii bi sî nî àbiintii tswé, ḡghìrə nî ìnnù jii i sî tsinè aa, mè ka tswe bi'inè i ywe'e aa a noò àkè aa ε? Mè ka kî tswa ntii gha nloḡ ḡḡaà yùù i ghεε ywe'e aa a noò àkè aa ε? Nî zi nî ghu a mbo mè.”

18 Yesu a wenè demon wa, a burè m̄fε'ε ghu nu, mu wa a ghesè ntii.

19 ḡḡḡyḡḡənnù Yesu i le ntigə nzi ghu mbo a alò'òsə mbetə yi mə, “Bii'ì ghìrə ḡkî'ì a mfi'ì demon wa zi aa a ya aa ε?”

20 A kwi'ì a mbo bo mə, “Nloḡ mə àbiintii yuu a kə'ə aà. Mè swǒḡ a mbo bù tsi'ì annù nîḡkoḡ mə, mbə nî tswe nî àbiintii a tε'ε ḡkə'ə mbə tsi'ì tsǒ àbùrə m̄aghum, bəə boḡ mbə nî swoḡə a mbô ñta'a ghû mə, ‘Bii'è faà ḡghεε ntəə fii' i kî mbii'è. Maa mùu àjàḡ boḡ kaa mbə ànnù tsu a wa'à ghuu tsyâ. [

21 Mbuu demon ma ghû a lòò aa mə mbə nî si'isə ìbii nû ghuu ti jî ntsa'atə Nwî mbəḡ fi'ì.”]*

Ajàḡ mə Yesu à le mbu ḡḡaa annù ñloḡə annù nîwô yi aà

22 Nòò yii mə ḡḡḡyḡḡənnù ji i le mbù ḡghotə a ala'a Galilea aa, Yesu a swoḡ a mbo bo mə, “Bi ka fa Mu Nù a mbo bə,

* 17:21 Kaa bè bî mò'ɔ sǐ atii yuà niḡə.

²³ tâ bì zwiṭe yi, a ti bə a nî ñjwi ji tarè bi bú m̀biinsə yi fu a niwô." Nù yàà ì le nnaṅsə mbi'i tsi'i nî m̀bê ìnnù.

*Ajàṅ mə Yesu à le ntu tax ndâmà'anwĩ àà
(Mk. 9.30-32; Lk. 9.43-45)*

²⁴ Nòò yĩ bo le nzi ñku'u a Kapernaum aa, ñgǎṅkwere tax ndâmà'anwĩ bo zĩ a mbo Peta mbetə yi mə, "Ǹdì'innù ghùù ghù, à si tax ndâmà'anwĩ tu aa ε?"

²⁵ Peta a kwi'i mə, "A tu."

Nòò yĩ mə Peta à le ñkuu a nda aa, Yesu a betə yi mə, "Simon, àm̀òntə yo a ni mə akə aa ε? A tax a mbo bìfò bì fàa nsyε aa a tu wo aa ε? Bè bi ala'a bya, kè bìgìi aa ε?"

²⁶ Peta a kwi'i mə, "Bìgìi."

Yesu a tigè ñswoṅ mə, "Mbə a bə la boṅ kaa b̀ala'a bya si nî ñtũ tswé.

²⁷ Lâ kaa bì'inè si lòò mə mbə bì'inè lwìsè m̀nt̀on myaa. Tsò mə a bə laa aa, ghèè fi atsum m̀ma'a ñsa'a ghu. Fìbwè fi mbĩ fi ò ko aa, ò ṅa'atè ñtsú yi, boṅ ò ka fi'i abàtə ñkabə ghu tâ à ku'u a ntu tax ndâmà'anwĩ ghà bo ghu. Lògè ñghèe ntu tax yì'ò ghu a mbo bo."

18

*Abetè ñloṅə ṅú yii mə à kò'c ntsirə a m̀m
ànnù nifò Nwĩ àà*

(Mk. 9.33-37; Lk. 9.46-48)

¹ A bə maa noò, ñgǎṅyogènnù Yesu zĩ ghu mbo mbetə yi mə, "Ǹù yii mə à kò'c ntsirə a m̀m ànnù nifò aburə aa à nî wò aa ε?"

² Yesu a twoṅè m̀ṅkhə nzi ñtε'ε a titi bo

³ ñswonɔ mə, “Mè swònɔ a mbo bù tsi'í annù nîŋkon mə mbə nì tsuu ghuu bəŋkə i bə tsi'í tsǒ bōŋkhə boŋ kaa nì ka yǐ wa'à a mûm ànnù nifǒ aburə kuù.

⁴ Nù ñtsim yǐ mə à sǐgǐsə ɪbɪi nù yǐ a nsye tsǒ mu ghulà aa, àa bə nù yǐ à kò'ô ñtsirə a mûm ànnù nifǒ a aburə.

⁵ “Nù ñtsim yǐ mə à kwerə ajànɔ mu mà yû nî ìkûm gha aa boŋ à kwèrə aa ghâ.

⁶ Lá nù yǐ mə à ghìrə mə ajànɔ mu ma yû yǐ mɔ'ɔ mə à nǐŋ ntiì yi a nu mè aa tâ à wo a mûm ìnnù jǐ bi, a bɔŋ mə tâ bì kwerə ɲɔ'ɔ abaa yǐ ɲwè ghu ntɔŋ, mǐma'a yi a mûm ɲkǐ mǐyaa tâ à bwe nsigə ɲghɛɛ a nsyé ɲkǐ.

*Ɔkwà'ànə jǐ mə i ghìrə bə wò nî ìnnù jǐ bi aà
(Mk. 9.33-37; Lk. 9.46-48)*

⁷ “Nǐgǐ'i yǐ ɲwè a mbô mbǐ mə i zǐ nî ìkwà'ànə jǐ mə bǎ wò ghu aà. Ɔkwà'ànə i tɛ'ɛ ntswe nî ñzǐ, lá ɲgǐ'i yǐ ɲwè a nu nù yǐ mə ìkwà'ànə ma jya i tsya ghu ɲjɪm ɲzi aà.

⁸ Mbə abô yo kə àkòrə yo a ghìrə mə tâ ò wo a mûm ìnnù jǐ bi, ò kwyê mǐme'e. A bɔŋ mə ta ò bə abô mɔ'ɔ kə àkòrə mɔ'ɔ ñtsyatə a ntswe nì mbo mi mbaa kə mǐkòrə mi mbaa, tâ bì yi mbàŋnə mǐma'a gho a mum mɔ'ɔ ti mè.

⁹ Mbə nǐli'í no nǐ ghìrə mə ò wo a mûm ìnnù jǐ bi, ò twe'è mǐme'e. A bɔŋ mə tâ ò bə nǐli'í mɔ'ɔ nyi ɲkuu a mûm ñtswəntiì, ñtsyatə a ntswe nì mǐ'i mi mbaa tâ bì yi mbàŋnə mǐma'a gho a mum mɔ'ɔ Satan.

*Nìghàà nî nanaa nloŋ annù mbînjèrè yîi mæ ì
bwe àà*

(Lk. 15.3-7)

¹⁰ “A nì yè mæ kaa nì si bɔɔ bì kægə tsɔ buà bù tsa'a. Mè swòŋə a mbo bù tsi'í annù nîŋkoŋ mæ baangel byaa bi təə a nsi mi'i Taà a ŋgòŋ bìnòò bitsim a aburə. [

¹¹ Nloŋ mæ Mu Nù à ɛ nzî aa nyweensə bè bii mæ bi bwe àà.]*

¹² Nì wa'atə mæ akə aa ɛ? Mbə nù à tswe ni mbi njèrə ji ŋkhì, bæe yî mò'ɔ ì fa'anə mbwe, a wa'à jî mò'ɔ jya mìghum mi bù'u ntsò bù'u a atu nta'a mmà'atè ŋgheɛ nlòò ya mæ ì fà'a a mânjî aa ɛ?

¹³ Bɛ lə mæ a yə, boŋ mè swòŋə a mbo bù nî ànnù nîŋkoŋ mæ àa ki doritə nloŋ ŋgaa mbî mà ya ì tsyǎ ajàn mæ a doritə nloŋ ŋgaa jya mìghum mi bù'u ntsò bù'u mæ kaa ì ghìrə wa'ǎ a mânjî fa'à àà.

¹⁴ A ki mbə a ŋgǎŋ ŋgìŋ ajàn mæ Taà ghùù yîi à tswe a aburə aa, kaa à si kòŋ mæ tâ múnstirè mu gfulà yî mò'ɔ tâ à bwe.

Ndîm ghò yîi à wo annù àà

¹⁵ “Mbə ndîm ghò ghìrə annù yî bi a nu wò, ò ghèè ghu mbèè, bu yu tswé tsi'í bú yu bi baa, ò dí'ì ìbî yi ghu mbó. Bæe a yu'utə bəə boŋ ò bù mē ntswe nî ndîm ghò wa fu.

¹⁶ Bæe a tsuu yi nyu'utə, ò bù òntwɔŋtə a ŋû yî m̀fùùrè kè bē bi baa, bi zî nì ghèè bú bo, ta tâ ìnnù tsim jîi mæ bi swoŋ aa tâ tswe ni bìyəfə bi baa kè bi tarə bii bi beentə.

* **18:11** Kaa bè bí mò'ɔ si atii yuà niŋə.

17 Βεε mə a ki mbu ntuu yi a nyu'utə ànnù yïi mə bũ bo swon aa, nì logè yi ηghεε nì ghu a nsì ηghòtə. Βεε a ki mbu ntuu annù yïi mə ηghòtə ì swònə aa, nì léntə yi tsi'í tsǒ tìzì Nwí kè ηgàηkwεrə tax.

Annù yïi mə bè beentə aa bo bì à yïi bè tuu àà

18 “Mè swònə a mbo bù tsi'í ànnù nîηkon mə, ànnù yïi mə nì kwεrə fàa nsye aa bon baa kii kwεrə a aburə, yïi mə nì fèε fàa nsye aa bon baa kii fèε a aburə.

19 Mè ku'ùsè m̃bu nswon a mbo bù tsi'í annù nîηkon mə, mbə bù bi baa beenə fàa nsye a nlɔɔ ayoo bon Taà ghà yïi à tswe a aburə aa à ka fa a mbo bù.

20 Nlon mə àdìgè yïi mə bè ghotə ntswe ghu bi baa kè bi tarə nî ìkùm gha aa, mè tswe a titì bo.”

Nìghàà nî nānaa nlonη ηgàηafà'à ti l'ì'ìnə àfansənnù

21 Peta à le nzì a mbo Yesu mbetə yi mə, “Mmà'àmbì, m̃bə ndim ghà a ghirè ànnù yî bì a nu mè aa ηgàà ji sigə mè kî nli'inə ì tsim aa ε? Mbə ηgàà ji sàmbaa ì ku'ù aa ε?”

22 Yesu a kwi'i ghu mbo mə, “Kaa mè ka wa'à a mbo wò swon mə ηgàà ji sàmbaa, mè ka bàηnə swon mə, ηgàà mighum mi sàmbaa ηgàà ji sàmbaà.*

23 Ma mùu ajàη, mbə b'ì'ìnə figìnə ànnù nifǔ aburə tsǒ mfò yî mò'ɔ yïi mə à le nlòò mə yu sèntə innũ ηkabê ji bo bì ηgàηəfà'á ji,

* 18:22 Kè ηgàà mighum mi sàmbaa ntsò sàmbaà.

24 Nòò yïi mæ bi le nlògìnè òka nlentə aa, bi zï ni nù yï mò'ɔ yï à le si tswa nïi ni bi milion bi francs bi nìghumè.

25 Tsǒ mæ kaa à le òkì'i ajàn yïi mæ mbə yu tū òkabə ya zi aa, m̀fò wa a swon mæ bi tswa yi mfee a b̀ò'ɔ bi ògwê yï ni b̀òò bi, nî ògòn òjòò tsim jii à tswe ni ju aa ntu òkabè yï ya ghu.

26 Ògàṅàfà'à wa a swètè m̀kù'ùtè mi a nsye, mbu'u mbo ghu mbo, nswon mæ, ‘Mmà'ambì, tswa ntii gho a nu mè, wa mè ka yï tu njoò tsimè.’

27 M̀fò wa a kò m̀lìṅnè yï, m̀ma'atə yi, nswon mæ tâ à tsuu òkabè ya b̀ tu.

28 ‘Tsi'ï ma waà ògàṅàfà'à à ghè mæ yu ki fè'ε, m̀boo òù ǹbò waà yï mò'ɔ yïi à le si bàṅnè òtswa nii ni òtsù'ù ji nìghum, m̀fan a ntɔṅ, nswon mæ, ‘Tu òkabè ya yâ.’

29 A wò ghu nsi, ǹyə'ə mæ, ‘tswa ntii gho a nu mè, wa mè ka yï tu òkabè yò yâ.’

30 A tuù yi, ǹswun yi òghεε ni ghu, òghεε nniṅə a ndátsan mæ tâ à tswe ghu nywe'e a noò yïi à ka yï tu nìkarè ni nya aà.

31 Nòò yïi mæ ògàṅfà'à jya jii mò'ɔ i le nyə ma ya ànnù aa, nù yàà i bi'i tsi'ï nî m̀bènnù. Bo ghèè òkè'εnə ògòn ònnù tsim jii i le m̀fè'è aa a mbò m̀fò wâ.

32 M̀fò wa à le ntwonə yi a zï a swon ghu mbo mæ, ‘Wò ògàṅàfà'à àbì'intii, mè kì le mmà'atè nìkarè nya ni tsim nii ò le ntswa gha ghu aa, nlon ajàn mæ ò le nyè'è a mbo mè aà.

33 O kì wa'à zï àjàṅə mæ mbə ò ko m̀lìṅnè ǹdim ghò, tsi'ï tsǒ ajàn mæ mæ le òko ghò aa ε?’

34 M̀fò wa à le ǹwĩnsə ntɔṅ, ntwon ògàṅmfi

bè, m̄fa yi a mbo bo m̄ə bì ghεε m̄f̄i yi nywe'e a noò ȳi à ka ȳi tu n̄karè ni nya n̄ts̄imè.

³⁵ “Aa aj̄an̄ə m̄ə Taà ghà m̄ə à tswe a aburə aa, àa yi gh̄irə a nu bù b̄its̄im, m̄ə mbə n̄i tsuu ifans̄enn̄ū b̄il̄im buu a m̄úm n̄t̄i bù i ki l̄īnè.”

19

Aj̄an̄ə m̄ə Yesu à lε n̄d̄i'i ann̄ū n̄lon̄ ann̄ū nsà'ànə n̄iȳo'ɔ aà

(Mk. 10.1-12; Lk. 16.18)

¹ Nòò ȳi m̄ə Yesu à lε m̄an̄sə nswon̄ə ma j̄u ìnn̄ū ts̄im aa, à lε m̄à'atə ala'a Galilea n̄ghεε a mbu'u Yudea a nj̄ii ñk̄i Jordan,

² M̄in̄dò mi b̄ē m̄i ghà'atè lε nyon̄ə yi, a ghurè m̄ighòò a nu bo maa adigə.

³ BaFarisai b̄i m̄o'ɔ bi lε nz̄i, a ñkwà'àn̄ə yi, mbetə yi m̄ə, “N̄òñsə a b̄ii m̄ə mbə ñu a fi'i n̄gwê ȳi n̄lon̄ ann̄ū tsu m̄ə à gh̄irə aa ε?”

⁴ A betè waa m̄ə, “N̄i lεè ñki'i twon̄ə m̄ə, ñu ȳi à lε nan̄sə waa n̄login̄ə a n̄lògin̄ə aa, à lε nan̄sə waa aa ñumb̄an̄nè bo m̄an̄gyè aa ε?”

⁵ N̄tigə nswon̄ə ni m̄ə, “Tsò m̄ə a bə laà, ñumb̄an̄nè à ka ki m̄à'atè taà ȳi b̄o n̄dè ȳi, i z̄i b̄òonsè b̄o ñgwê ȳi, tâ bo bi baa tigə mbə n̄jȳanu ȳi m̄f̄uùrè aa ε?”

⁶ Maa aj̄an̄ə kaa tâ bo wa'à b̄ē bi baa bù mbə, n̄tigə mbə n̄jȳanu ȳi m̄f̄uùrè. Ayoo ȳi m̄ə Nw̄iṅgòn̄ə à b̄òonsè m̄ē aa, tâ ñu tsu à tsuu l̄ö yàtè.”

7 Bo bú m̀betə yi mə, “Moses à le ntigə nswon mə mbə nù à tse fa aṅwà'ànə nsà'a nìyɔ'ɔ a mbo ñgwê yĩ, i fi'i yi aa a ya aa ε?”

8 A kwi'i a mbo bo mə, “Moses à le mbeentə mə mbə nù kâ m̀fi'i ñgwê yĩ aa nlon ajàn mə m̀ntiì muu tiì aà. Lâ kaa a wa'ă aa ajàn mə a le ntswe a ǹlògìnə aa b̂.

9 Mè swɔṅ a mbo bú mə mbə nù a fi'i ñgwê yĩ a nda yu, ntsuu nlon aa annũ atsùurè b̂, m̀bu nyo'ɔ yĩ dàn, b̂ə bon à ghìrə aa annũ m̀aghàbè.”

10 Nğǎnyəgənnù ji i betə yi mə, “Mbə a b̂ə ma muu ajàn a titi ǹumbâṅnè b̂ə ñgwê yĩ a ki'i kù'unè aa b̂ə mə tâ ǹumbâṅnè wa a tswe yi ti yɔ'ɔ aa ε?”

11 Lâ a kwi'i a mbo bo mə, “Annù ma yú mə mə d̂i'ì aa, kaa mbə a ki'i a mbo nù ǹtsim gheè. Mbə a k̂i ñghεε aa tsi'ĩ a mbo b̂ə b̂i mə Nwĩṅgɔṅ à tsò'ɔ mfa a mbo bo aà.

12 Nlon mə b̂ə b̂i mɔ'ɔ à ni b̂isòṅ aa a njwê, b̂i mɔ'ɔ, bi ghìrè n̂i m̀bô, b̂i mɔ'ɔ bi ghìrè ìb̂inú waa maa ajàn mbi'i aa annù nif̂ aburə. Nù yii mə mbə kwere' annù ma yú mə mə d̂i'ì aa, tâ à kwere.”

Ajàṅ mə Yesu à le nniṅ mbɔɔnə a nu b̂oṅkhə aà

(Mk. 10.13-16; Lk. 18.15-17)

13 B̂ə b̂i mɔ'ɔ le nzi ni b̂oṅkhə ghu mbo mə tâ à nɔṅsə m̀bô mi a atu bo ntsa'atə Nwĩ. Nğǎnyəgənnù ji i wenè b̂ə byâ.

14 Lâ Yesu a swon mə, “N̂i ma'atə b̂ɔɔ bya tâ bi zi a mbo m̂ə, ǹtsuu waa ki k̂iṅè b̂ə; ǹlon mə annù nif̂ aburə a tswe aa a mbo b̂ə tŝ bo.”

15 A swòŋ mē laà aa ntigə nnɔŋsə mbô mi a atu bo, ŋghεε yi.

Annũ mũŋgwà'à ñgàŋkabè
(Mk. 10.17-31; Lk. 18.18-30)

16 Nù yî mò'ɔ à ε nzi ghu mbo mbetə yi mə, “Ndi'innù, ànnù yî sigìnè yîi mbə mè kâ ñghirə nyi ŋkuu a mûm ñtswêntîi yîi ì lwî'i nîŋkoŋ aa à nî yu aa ε?”

17 Yesu a betə yi mə, “O bêtə gha nloŋ annù yî sigìnè aa a ya aa ε? Wa nù yîi à bòn aa, à nî tsi'î nù yî m̀fùùrè. Mbə ò ka ŋkɔŋ mə o kuu a mûm ñtswêntîi, ò kâ ñləə ndi'î Nwî jyâ.”

18 A betə Yesu mə, “Ɔ juu aa ε?” Yesu a kwi'î ghu mbo mə, “Tsèe ñû zwitə. Tsèe annũ mǎghàbè ghìrè. Tsèe yèrè. Tsèe abàŋnənnù tswεε.

19 Ka nyu'unə taà ghò bô ñdè ghò. Ka ŋkòŋè nî ndim ghò tsò ìbii nù ghô.”

20 Mũŋgwà'à wa a kwi'î ghu mbo mə, “Mè lèè mə ndi'î ma jû tsi'î tsimè, a tìgə mboŋ akə a mbo mè aa ε?”

21 Yesu a kwi'î ghu mbo mə, “Mbə ò ka ŋkɔŋ mə òo bǒŋ mǎŋsə, ò ghèè m̀fee ŋgòŋ ñjòò tsim jii ò tswe nî ju aa, mfa a mbo ñgàŋêfumə, nzi ŋka yoŋə naa, boŋ ò ka tswe nî àfù'ù a aburə.”

22 Mũŋgwà'à wa à yù'ù mē ma yû ànnù aa, ñlo ñghèè yi nî àjəŋnè ñloŋ mə ñjòò ji ì le ŋgha'a.

23 Yesu a tìgè ñswoŋ a mbô ñgǎnyəgənnù ji mə, “Mè swòŋ tsi'î annù nîkoŋ a mbo bù mə a tsyanə a mbo ñgàŋkabə a ŋkuu a mûm ànnù nifɔ aburə.

24 Mè bu ηkù'ùsè ñswon a mbo bù tsi'í annù nîηkon mæ, a fwaatæ a mbo kamel a ntsuræ a nîli'i ni nsa'a, ntsyatæ a mbô ηgàηkabæ a ηkuu a mùm ànnù nîfò Nwî."

25 Nğǎnyægânnù ji yù'ù mæ ma yû ànnù aa, ànnù a tsyâ waa tsi'í mbênnù. Bo tigè m̀betæ yi mæ, "Nù yîi mbæ a yweenè aa a tigè m̀bæ aa wò aa ε?"

26 Yesu a liï ñsî waa nswon a mbo bo mæ, "A tsyà aa ηùmìsòn, lâ a ghèε ni Nwî, mbæ à tse ghìræ innù tsìmè."

27 Peta à kwi'i nswon mæ, "Yê, bî'í bii bî'í mà'atè mæ ηgòn ηjoo tsìm nyonæ gho aa, bî'í ka yî tigè nnaηsæ tswe aa ni àkè aa ε?"

28 Yesu a swon a mbo bo mæ, "Mè swònæ a mbo bù tsi'í annù nîkon mæ wa a mùm m̀bi yî nîfi, wa a noò yîi mæ Mu Nù à ka yî ηaηnæ a nî àbèrè nîgha'a yu aa, bù bya bii mæ ni lε ηka nyonæ nàa aa, ni ka yî kii ηaηnæ nî ìbèrè nîghùm ñtsò baa, i tigæ sa'a itsæ baIsrael jya nîghùm ñtsò baà.

29 Nù ñtsìm yîi à mà'atè mîla'à mi, kè bîlîm bi, kè bîjàantê bi, kě taà yî, kě ndè yî kè bɔ̀ò bi, kě ìbwènæ nsyê ji, nlon ìkùm gha aa, à ka yî bũ tswe nî ñjoo mà jya ηgàa ηkhì; i ki bũ tswe nî ñtswèntî yîi ì lwî'í nîηkon aà.

30 Lâ bè bî ghà'atè bii mæ à ni bîtsyà bi mbîi tsîtsòn aa, bi ka yî tigè bè bitsiræ bi nîmè, tâ bitsiræ bi nîm tigè mbæ bitsyà bi mbîi."

20

Annù ñlon ηgǎfà'à a akò milù'ù

1 “Nlon̄ mə ànnù nifò aburə a bə aa tsi'í tsǒ ajàn̄ yíi mə nù yí mò'ɔ à lɛ mfɛ'è tsi'í a títugə a mbà'a mbà'à ñghɛɛ a nlòò bə mə bì zi mfà'à a akǒ milù'u yu.

2 A lɛ mbii mə yu ka tu waa nî ñkabə yíi ì kù'ùnə nî ñfà'a njwi yí mfùùrə aà, ñtigə ntoo waa wa múm àkò milù'u yu.

3 A bù mē mbə a nlòontə nòò, a bú m̀fɛ'ɛ ñghèè ñyə bə bí mɔ'ɔ bì təə a nsaanə m̄taa tsi'í àdànà d̄anà;

4 a swon̄ a mbo bo mə, ‘Nì k̄i ñghɛɛ wa múm àkò, wa m̄ə ka ghìrə fa ayoo yíi mə a ku'unə aa a mbo bù.’

5 Bo tigè ñk̄i ñghɛɛ. A bú m̀fɛ'ɛ a nsi'i nòò bo bì a nyǎñ nòò, ñk̄i ñghɛɛ ñghìrè tsi'í wa ajàn̄ mə à lɛ ñghìrə a mb̄ii aà.

6 A bə mə a mbǎñ nòò, a bú ñghɛɛ nyə bə bí mɔ'ɔ bo təə, a swon̄ a mbo bo mə, ‘Nì si'i ntəə faà mbwəsə nî ñjwi yù a adànə d̄anə aa a ya aa ɛ?’

7 Bo kwi'i ghu mbo mə, ‘Kaa nù tsù à ghìrə wa'à yí'i logè mə bí'í zi mfà'à a mbo yu.’ A swon̄ a mbo bo mə, ‘Nì k̄i ñghɛɛ ñka mfa'a wa múm àkò.’

8 “Nòò ñtso nòò à kù'ù mē mbɔñè àkò milù'ù wa a swon̄ a mbò ñgàn̄nlènté ñjoò yí mə, ‘Twon̄ ñgǎñfà' à jya ntu ñkabè yàà, ñloginə ni bí nlwí'í ñj̄m bya, ñkɔ'ɔ mmàn̄sè ni bí ntsyàmb̄ii byá.’

9 “Bè bya mə bì lɛ nlògè waa a noò m̄ban̄ nòò aa bì zì mē, nù yí mò'ɔ yí mò'ɔ a kwɛrə ñkabə yíi mə ì kù'ùnə a ntù ñgàn̄àfà'à ghu a atú ñjwi aà.

10 Nòò yïi mæ bîtsyà bi mbïï bya bi le nzï aa, bo le ηwa'atə mæ ì yàa ηkabə ì ka gha'atə; la nù ntsim a kî ηkwerə tsi'ï ηkabə yïi mæ bi tu ηù ghu a atù ηjwi aà.

11 Bo kwèrè mē, nloginə ηka nwurikə a mbôn àkò wâ,

12 nswonə ni mæ, 'Bè bi nlwï'ï n̄jim bú bi fa'a aa tsi'ï a atu mu fibàntə, lâ bï'ï bân̄nè n̄si'i nyo'ɔ n̄nòò m̄fa'a njwi yŷ ntsim, ò tû ηkabè yi'ibo ì ku'ùnè!'

13 Mbôn̄ àkò wa a kwi'i a mbo nù n̄bô wàà yï mò'ɔ mæ, 'N̄súkà'a ghà, kaa mē s̄ annù a mbo wò f̄ansè; ò ghìrə wa'à bii aa mæ ò ka kwèrə aa ηkabə yïi mæ ì kù'ùnə n̄i ìfà'a njwi yŷ m̄fùùrè aa a mbo mē aa ε?

14 Lògə ηkabè ò ya ηghèè ghô; à wa a k̄ñ mē ηk̄ñ a ηk̄i mf̄à àyoo yïi mæ mē fa a mbo wò aa a mbo nù nlwï'ï n̄jim ghû.'

15 "Mbə mē wa'ă annù yïi mē k̄ñ aa n̄i n̄joo j̄ii mæ à n̄i ì ja aa ghìrè aa ε? Kè n̄i ghè'ènè aa gha nlon mæ mæ fa aa ε?"

16 Yesu a tigè n̄lwi'isə nswonə mæ, "Ma mùu ajàn, bilwï'ï bi n̄jim ka yŷ bə bîtsyà bi mbïï, tá bîtsyà bi mbïï tigə mbə b̄i lwï'ï bi n̄jimè."

Ajàn mæ Yesu à le ηghàa ηgaa yïi ì ywe'e ji tarə nlon annù n̄iwô yi aà

(Mk. 10.32-34; Lk. 18.31-34)

17 Yesu à kà mē aa ηkò'ɔ ηghεε a Yerusalem, nlogə ηgǎnyəgēnnù ji jyâ n̄tsò baà, a tswé tsi'ï bò bo. Bo kà mē aa ηghεε a m̄anj̄i a swonə mbo bo mæ,

18 “Yê nì, àjànə mə bǐ'inə ηkɔ'ɔ ηghεε nì a Yerusalem laà aa, bi ka tswa Mu Nù i fa a mbo bìlìi bi ηgǎnɔmà'anwǐ bo bì ηgǎnɔdǐ'i nònɔsè tá bo tso'ɔtə isa'à yi ntsərə mə bì zwiɔə yi,

19 tâ bì fa yi a mbo bìtìzì Nwǐ tâ bo wye yi, ηghɔɔ yi, ηkweentə yi a atu atibàɔnè bàɔnè; lá a ti bə nǐ ηjwi ji tarə bì bú m̀biinsə yi niwô.”

Annù yǐi mə ndè bì bɔɔ bi Zebedee le mbetə nloɔ bɔɔ bì aà

(Mk. 10.35-45)

20 Ndè bì bɔɔ bi Zebedee à le ntigə nzi a mbo Yesu bo bì bɔɔ bi, n̄swetə miku'utê mi ghu nsi, n̄lɔɔ annù yǐ mɔ'ɔ ghu mbô.

21 Yesu a betə ghu mbo mə, “O lòò aà àkə aa ε?”

A kwi'i ghu mbo mə, “Bii mə tâ bɔɔ aa bù bi baa bì yi ntswe a m̄m̄m̄ ànnù nifɔ wò, tâ yǐ mɔ'ɔ a tswe a abo wò yǐ mà'à, tâ yǐ mɔ'ɔ a tswe a abo wò yǐ ηkwàbè.”

22 Yesu a kwi'i a mbo bɔɔ bya mə, “Kaa nì sǐ annù yǐi mə nì betə aa zǐ. Mbə nì nô ndɔɔ yǐi mə m̄ə ka no aa ε? ”

Bo kwi'i gho mbo mə, “Mbə bì'i nô.”

23 Yesu a swoɔ a mbo bo mə, “Tsi'ǐ annù n̄ηkɔɔnə, nì ka no ndɔɔ yǐi mə m̄ə tswe nì nno aà, tâ bì ki mmurə ghuu a m̄m̄m̄ ηkǐ a ajàɔ yǐi mə bì tswe nì m̄m̄urə m̄ə ghu aà. La kaa a sǐ adigə ya b̄ə a n̄tsɔ'ɔ b̄ə b̄ii mə bì ka yǐ tswe a mb̄èè n̄ikwεε m̄ə nǐ mà'à k̄ə nǐ ηkwàbè aà, a nǐ ìdìgə ma jù aa a ka yǐ tswe b̄ə b̄ii mə Taà ghà à n̄àɔsə n̄lèè a mbo bo aà.”

24 Abùgə ɲǎɲyɛgənnù jya ɲìghum i yù'ù mē ànnù ma ya, ɲlwisə ntɔŋ a nu bo bya bi baà.

25 Lá Yesu a twonɔ è waa bitsim, ɲswon mə, “Nì zi mə bè bii mə bi sa'a bítizí Nwí aa, bi nɔŋ aa atu bo, ɲbu'utə nî waa; bè bî wè byaa bi tswê nî àdà'à a atu bo.

26 Kaa ɲbè wa'ǎ maa ajàn a titii bù bê; ɲù yii mə a lòɔ mbə ɲù yí ɲwè a titii bù aa, tâ à bə ɲǎɲàfà'á ghùù,

27 tâ ɲù yii mə a lòɔ mbə ɲtsyàmbii aa, tâ à bə abù'ù yuu;

28 ɲlɔŋ mə, tsi'í Mu ɲù, kaa à le ɲwa'à zì aa mə tâ bì ka mfa'a ghu mbó. A le nzì aa a mfà'a a mbo bè, i kii fa ntswèntii yí a ntsu'u atu bē bî ghà'àtə ghu.”

*Ajàŋ yii mə Yesu à le ɲghùrə bifə'ənə bi baà
(Mk. 10.46-52; Lk. 18.35-43)*

29 Yesu bo bì ɲǎɲyɛgənnù jì kà mē aa mfe'ε a Jericho, mambém ɲnòò a kâ ɲyonɔ waa.

30 Bifə'ənə bi baa le ntswe a mbèè mánjì ɲyu'u mə Yesu a tsyà. Nlɔginə ntigə ntɔŋnə nswonə ni mə, “Ko miiɲnè yí'í, Mu David!”

31 ɲnòò wa i wenè waa nswon mə tâ bo kutə ntsù waa; la bo bânɲnè ɲku'usə ntɔŋnə nswon mə, “Mmà'àmbi, ko miiɲnè yí'í, Mu David!”

32 Yesu à le ntəə ntwonɔ waa mbetə mə, “Nì lòò aa mə tâ mè ghìrə mə akə ni bù aa ε?”

33 Bo kwi'i mə, “Mmà'àmbi, ghìrə tâ bí'í bu ɲka nyə idigə.”

34 Yesu à le ɲko miiɲnè wàà, ɲmɔontə mi'í myaa, bo ghèsè ɲlɔginə ɲka nyə idigə, ɲlò ntigə nyonɔ nii.

21

Ajàŋ yïi mə Yesu à le ŋkuu a Yerusalem tsô m̀fò aà

(Mk. 11.1-11; Lk. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ Bô ghèè m̄ ŋka ywe'e a Yerusalem ŋkuu a Betfage yïi à le ntswe a nji'i òta'a Olive aà. Yesu a toò ògãnyөгônnù ji ji baa a mbïi

² òswon a mbo bo m̄, “Nì ghεε fii a ni mú àla'a yï a mbïi bù, àjàŋ yïi nì ka ghèε ki kuu aa, i ȳ òjàkàsì yïi bi tiŋn̄ bo mu yï. Nì ȳ, nì fεè òzi nì ju mfa a mbo m̄.

³ Bεε òù a bet̄ annù a mbo bù, nì swon ghu mbo m̄, ‘A lòo Mmà'àmbi,' bon̄ à ka tiḡ ghēs̄ swon t̄a nì loḡ.”

⁴ Ma yú ànnù a le mf̄'è'è aa a nlwens̄ ànnù ya yïi m̄ òtoò Nw̄i à le nswon aa m̄,

⁵ “Swon a mbo bo bi Zion m̄, ‘Ȳ ò, m̀fò ghùù à ghuà m̄ a z̄i a mbo bù aà!’ A sìḡis̄ òb̄in̄ yì a nsyε, ŋk̄'o a atu òjàkàsì, a b̄ tsi'i mu òjàkàsì yï òk̄ḡ.”

⁶ Ngãnyөгônnù ji jya i le ntiḡ ghεε ŋki ŋghir̄ tsi'i ànnù ya m̄ à le nswon m̄ t̄a bo ghir̄ aà;

⁷ Bo le nzi nì òjàkàsì wa bo mú yï, òn̄on̄s̄ òts̄'ò jyaa a n̄j̄m̄ nnàà jya a tiḡ òk̄'o ntswe ghu.

⁸ B̄ ò b̄i ghà'àt̄ wa a t̄it̄i nnòò wa le ns̄ant̄ òts̄'ò jyaa a m̄anj̄i, b̄i m̄'o kwȳ òtaa òti ŋki sant̄ wa a m̄anj̄i.

⁹ Nnòò yï i le si ghèε a mbïi bo b̄i yï i le si ȳon̄ a n̄j̄m̄ aa i le nl̄oḡin̄ òka nt̄on̄ m̄,

“Hosiana, a mbo Mu David! Bì'inè gha'asè yu wa
yìi mæ a zì nî ìkũm Mmà'àmbi aà!

Hosiana a mbô Nwĩ Akò'òntsirè!”

¹⁰ Yesu à kò'ò mē ñkuu a mûm ñjò'ò àla'à
Yerusalem aa, ìdìgè tsim ghu i tigè tsiginè tsi'ì
ñtsìgìnè, bè tigè mbetè nì mæ, “Aâ wòò ghùlà aa
ε?”

¹¹ Nnòò wa i kwi'i mæ, “Aa Yesu, ñgànntoò Nwĩ
yìi mæ à lo a Nazareth a mbù'u Galilea aà.”

*Ajàñ mæ Yesu à le ñkuu a mûm ñdâmà'anwĩ
aà*

(Mk. 11.15-19; Lk. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹² Yesu à le ñghèè ñkuu a mûm ñdâmà'anwĩ,
m̄furè bē b̄tsim b̄ii b̄i le n̄tswe ghu m̄fee n̄i ñjoo
ñkii nyuu aà. A le ntii itetě bē b̄ii mæ b̄i le si
kwense n̄i ñkabè bo b̄i ìlèñ bē b̄ii mæ b̄i le si fèè
n̄i b̄i bugirēm̄ikuu aa mmà'ànè a nsyê.

¹³ Nswon a mbo bo mæ, “Bì ñwa'anè a mûm
àñwà'ànè Nwĩ mæ,

‘Bì ka yì k̄i twon ndâ yà aa n̄i ñdâ ñtsà'àtè Nwĩ.’
Lâ n̄i ghìrè mē i tigè mbè a adigè nlèntè
b̄iyèrê!”

¹⁴ Bìfè'ènè bo b̄i b̄ibwènkè le n̄zi ñtsi'i yi wa
ndâmà'anwĩ, a ghurè waa.

¹⁵ B̄ilii b̄i ñgãñmà'anwĩ bo b̄i ñgãñndi'i nòn̄sè
yè mæ innũtsyâmbo jya j̄ii mæ à le ghìrè aa, ñk̄i
nyè b̄oo bya mæ b̄i le n̄tswe wa ndâmà'anwĩ
ñtòn̄nè nì mæ, “Hosiana a mbo Mu David!” aa
m̄tòn̄ê myaa b̄ãñnè ñlwi lwĩ,

16 bo swoŋ a mbo Yesu mə, “O yù'û ànnù yù mə bɔɔ bù swoŋə aa ɛ?”

Yesu a kwi'i mə, “ŋɪŋə; nì lɛè ɲwa'à twoŋ, a mùm àŋwà'ànə Nwĩ mə,
 ‘Wò Nwĩ ò ghìrè mə mə tâ bɔɔ bĩ bɔrə bo bì bii
 bi burə aa ki nɔŋsə aa
 tâ bì ka mfa nigha'a nĩ ni bɔŋ mən̄sə aa a mbo
 wò' aa ɛ?”

17 Yesu à lɛ ntigə mma'atə waa, m̄fɛ'ɛ ɲghɛɛ a ala'a Bethany, n̄lɛ ghu.

*Ajàŋ yii mə Yesu à lɛ nn̄ɲ ndòò a atu àt̄i figè
 aà*

(Mk. 11.12-14,20-24)

18 A bè mə a t̄itugə a noò yii mə à lɛ mbù ɲka ɲkuu ɲghɛɛ a Yerusalem aa, ɲj̄i i yan̄ə yì.

19 A yê àt̄i figè yì mɔ'ɔ a mbèè mán̄j̄i, ɲghɛɛ ghu, kaa wa'à f̄intà ghu yə a n̄j̄i, a b̄an̄nè n̄luu tsi'i òyèn̄ ghu. A swoŋ a mbô àt̄i ya mə, “Tâ ò ȳi ntsùù f̄intà i l̄ɔ b̄ũ koonə!” At̄i ya lɛ ki mburə ɲghensə nyoo ɲkwo.

20 Ngǎŋyɛḡənnù ji i lɛ nyə ma yaà ànnù, ɲyerə, n̄swon̄ mə, “A ghìrê àkè àt̄i yù a burè ɲghesə ɲkwo tsi'i lâ aa ɛ?”

21 Yesu a kwi'i a mbo bò mə, “Mè swoŋ tsi'i ànnù n̄ɲkoŋ a mbo bù mə, nì bə tswe n̄i àb̄iint̄i i tsuu ki j̄ɲkè bəə boŋ mbə nì ghìrè ànnù yù mə mə ghìrə a nù àt̄i figè yù aà. Kaa wa'ǎ aa tsi'i ma yù ghìrè b̄ê, boŋ m̄bə nì tɛ'è n̄swon̄ bə a mbô n̄ta'a ghù mə, ‘Tso'ɔnə nlò faà ɲghɛɛ nn̄an̄ə a mùm ɲk̄i miyaa,’ boŋ wa i ka kii l̄ɔ ghèɛ nn̄an̄ ghu.

22 Nî bə tswe nî àbîintîi bonj ni ka ki kwərə nî ñgǒŋ innũ tsìm jii mə ni betə ni a mûm àtsà'atè Nwî aà."

*Abetè ñlonj ada'a yïi Yesu à le ntswe ni yu aà
(Mk. 11.27-33; Lk. 20.1-8)*

23 Yesu à ghèè mē ñkuu a ndâmà'anwî bìlîi bi ñgǎŋmà'anwî bo bì bità bi ala'a zî ñtsi'i yi ghu a noò yïi à le si dî'i annù Nwî aà, m̀betə yi mə, "O ghìrə innù juà jii mə o ghìrə aa nî àda'a wo aa ε? A adà'à ma yû a mbo wò aa, a fa wò aa ε?"

24 Yesu a kwi'i mə, "Mè ka kii betə ghuu nî àbetè, bæ mə nî fa akwi'i a mbo mè bəə bonj mè ka kii swonjə a adigə yïi mə mè lògə ada'a ya mə mè tswe ni yu a ñka ñghìrê ñnnù jû ghu aà.

25 "Jɔn à le nlògə ada'a aa fə a ñka mmurə bə ñkì aa ε? A le nlò aa a mbo Nwî kə a mbo bə aa ε?"

Bo le nlògìnè ñka nswunjə bo ni bo nswonjə ni mə, "Mbə bî'inè swonj mə 'A le nlò aa a mbo Nwî,' bonj à ka swonj a mbo bî'inè mə, 'Nî lèè ñtigə wa'á annũ yïi mə àle si swonj bii aa a ya aa ε?'

26 Kè mbê bî'inè swonj mə 'A le nlò aa a mbo bə,' bonj bî'inè aa ki bɔ'ɔ nnòò bē bù; ñlonj mə bə bitsìm bii mə Jɔn à le mbə aa ñgàŋntoò Nwî."

27 Maa ajàn bo le ntigə ñkwi'i mə, "Kaa bî'ï sî zî."

A tigè ñswonj a mbo bo mə, "Kaa mè ka wa'à ñû yïi mē à fa ada'a mè ghìrə nî ñnnù jû ghu aa a mbo bù ki nswonjə."

Nìghàà nî nàà ñlonj bɔɔ mbâŋnè bi baà

28 “Nì m̀òntə mə akə aa ε? Nù yĩ m̀ò'ɔ à ɛ ntswe ni bɔɔ mbâŋnè bi baa, ñghεε nswon a mbo yĩ n̄tsyâmbĩ mə, ‘Mũ ghà, ghεε mfà'à wa m̀úm àkò mìlùlù sũ.’

29 Mu wa a kwi'i mə, ‘Kaa mə ka wa'à ghèè.’ Lâ m̀bu ñkwà'àtə atũ yi ñghεε.

30 A ɛ mbù ñghεε ntoo mu yĩ yĩ à ywe'e bi baa tsi'i maa ajàn; a kwi'i mə, ‘Wa mə ka ghèè, taà,’ la kaa wa'à yi bâŋnè ñghεε.

31 Aa ghuu mu a titi bɔɔ bya bi baa mə à ɛ ñghìrə annù yĩ mə taà yĩ à ɛ si lòò aa ε?”

Bo swon mə, “Aa yĩ n̄tsyâmbĩ wâ.”

Yesu a swon a mbo bo mə, “Mè swõŋ tsi'i ànnù n̄ñkon a mbo bù mə, ñgãŋkwere b̄tax bo b̄ ìkwàrè ka yĩ fòo kuu a m̀úm ànnù n̄fò Nwĩ ti bù.

32 Nlon mə Jon à ɛ nzĩ a mbo bù ñdĩ'i ni m̄ânji yĩ à tsinè aa kaa n̄i wa'ă annù yi b̄i. Lâ ñgãŋkwere b̄tax bo b̄ ìkwàrè i bâŋnə m̀bii. Ka mə n̄i ɛ nyə annù ma yũ aa, kaa n̄i ɛ ñwa'à m̄inti muu ki mbəŋkə mbii annù yi.

Nìghàà n̄i n̄anaa nlon b̄lensə bi akò mìlù'ù

(Mk. 12.1-12; Lk. 20.9-19)

33 “Nì yu'utə nìghàà n̄i nanaa n̄i m̀ò'ɔ. Nù yĩ m̀ò'ɔ à ɛ mbé akò mìlù'ù yi, ñji'i ñkya ñkarisə ghu, ñki ton ñgho ni ññ mìlù'ù wa m̀úm ñkyâ, m̀bɔɔ ndânìkàn yĩ bi ka ki tswe ghu i be n̄i àkò ya aà. A ɛ ntigə n̄lensə akò ya a mbo b̄è, m̄f'e'ε ñghèè yi a atoo d̄àn.

34 Nòò ñkya m̄intà mi ati mìlu'u mya à kù'ù m̄ə a toò ñgàŋfà'á ji mə tâ b̄i ghεε ñkwere m̄intà mi ati mìlù'ù mya mi m̀ò'ɔ a mbo b̄lensə bi akò byâ.

³⁵ Bìlensə bi akò bya le ntswa ngàṅəfà'á ji jya, ñghɔɔ yí mò'ɔ, ñzwitə yí mò'ɔ, ñki ntumntə yí mò'ɔ nì ñgò'ò.

³⁶ A le mbù ñtoo ngàṅəfà'á jii i le ngħa'atə ntsya ji mbii jya. Bo bú ñghirə tsi'í ngǵngǵ a nu bo.

³⁷ A nlwĩ'isə, a tigè ñtoo a mú yĩ m̀b̀âǹǹè, ñswonə nì mə, 'Bo ka bɔ'ɔtə mú ghà ghú.'

³⁸ Lá bè byá yè mə mu wa, nswon bo nì bo mə, 'Aá ñjĩndá yĩ à ghúlà mə, nì zi bĩ'inè zwitə yi tá tigə ji njoè ji jú.'

³⁹ Bi le ntigə nlogə mu wa mma'a a abɛɛ wa ñjìm ñkya mìlù'ù ñzwitə yi.

⁴⁰ "Ma mùu ajàṅ nì m̀ɔ̀nt̀è mə nòò yĩ mə mb̀ɔ̀ṅ̀ àkò mìlù'ù wa à ka yĩ bìi aa, àa yĩ ghìrə mə akə nì bìlensə bi akò bya aa ɛ?"

⁴¹ Bo kwi'i mə, "Tsi'í annù ññkɔṅè, à ka yĩ naṅsə zwitə bìku bi kwe'èfò ma bya, i tigə lensə akò mìlù'ù ya a mbo bǎdàṅ bìi mə bi ka ki fa mii m̀ĩ̀nt̀à mi ati mìlù'ù mya a nì nòò yĩ à kù'ùnə aà."

⁴² Yesu a bú ñswon a mbo bo mə, "Nì lèè wa'ǎ ñìghàà nì Nwĩ nya twon mə nì swonə mə: 'Tsi'í ñgò'ò ya mə bìbɔɔ bi nda bi le ntuu aa, ì b̀è̀ṅ̀ m̀ề ñ̀tigə ñgò'ò ñ̀buu nì nda yĩ ñwè; a ma yú ànnù aa a ghìrə Mmà'àmbi, a b̀ề ànnù yĩ ỳỳerə a mbo bĩ'i.'

⁴³ "Ma mùu ajàṅ m̀è̀ tigè ñswon a mbo bù mə, 'Bi ka yĩ kwèrə annù ñifò Nwĩ a mbo bù, i fa a mbo bè bi atoo dàṅ bìi bi ka ki koonə m̀ĩ̀nt̀à mii mi ku'unə a múm ànnù ñifò aà.' [

44 Nù yîi à ka wǒ a nî ñgò'ò ma yû aa, à ka bəgikə; kə bεε mə i wo a nu ñu bəə boŋ i ka ghò'ò yi."]*

45 Bîlii bi ñgǎŋmà'anwî bo bì baFarisai le nyu'u miğhàà mî nàà mù aa, ñzi mə Yesu à le si ñghàà ñlon aà ñgaà yàà.

46 Bo le ntigə ŋka nlɔɔ a ntswâ yi, lâ mbo'ɔ nnòò wa, nlon mə nnòɔ wa i le mbii mə Yesu à bə aa ñtoò Nwî.

22

Nìghàà nî nǎnaa nlon adina ñiyɔ'ò (Lk. 14.15-24)

1 Yesu a ghèè nî mbîi ñghaa a mbo bo ni miğhàà mî nanaa, ñswon mə,

2 "Annù nifǒ aburə mbə bi fiğinè aa a ni mfò yî mò'ɔ yîi mə à le ñkà'a adina ñiyɔ'ɔ ni mù yî yî mbânè,

3 ñtoo ñgǎŋfà'â ji mə tâ bì ghεε ntwon bə bii mə à le ntwonə waa wa adigə adina ñiyɔ'ɔ aà; lâ bè bii mə à le ntwonə waa aa kaa bo wa'à kòŋ a nzî.

4 A bú ñghεε nî mbîi ñtoo ñgǎŋfà'â ji ji dàn, ñswon a mbo bo mə, 'Nî ghεε nswon a mbo bè bii mə mè twonə waa wa adigə adinà aa mə, Yê nî, nòò adinà wa à kù'ù mê, mè wâ mbòn bo bì bikaù bii bi jε'ε bi nanşə mfanşə aà, bì kî mê ñtanşə njòò tsim nləə; nî zi wa adigə àdinà ñiyɔ'ò.'

---

* 21:44 Kaa bè bî mò'ɔ si atii mà yû ñiŋə.

⁵ Lâ bɛ bya mɛ bi lɛ ntwɔŋɔ aa, kaa bi lɛ ŋwa'á waa lanɲtɛ. Mbanɲnɔ ŋghɛɛ nɪ waa bɛ a adigɛ bo, yɪ mɔ'ɔ a ghɛɛ yi a nsoo yu, yɪ mɔ'ɔ a ghɛɛ yi a adigɛ mitaa yu,

⁶ Abùgê yaa, bi tswâ ñgãŋfà'á jya ñghɔɔ waa tsi'í a mbê ànnù ñzwitɛ.

⁷ Ntɔŋ mɔ'ɔ wa i lwí si'i si'i, a too bìsogyɛ, bi ghɛɛ ñta ŋgi'i a nu bɛ bya mɛ bi lɛ nzwitɛ ñgãŋfà'á ji jya aa, ŋki ntɔɔ ñjɔ'ò àla'á yàà.

⁸ Mfò wa a ñghɛɛ nɪ m̀bii ñswon a mbô ñgãŋfà'á ji mɛ, 'Nòò ñji àdinà ñiyɔ'ɔ wa à kù'ù mɛ, lâ bɛ bii mɛ mɛ twɔŋ mɛ bì zi fàa adigɛ adinà ñiyɔ'ɔ aa, à ni bìtizi ìbòŋɛ.

⁹ Nì tigɛ ñghɛɛ la a atu m̀m̀fãŋnɛ ñtwon bɛ bìtsim bii mɛ nì yɛ aa, mɛ bì zi fàa adigɛ adinà ñiyɔ'ò.'

¹⁰ Ma jyá ñgãŋfà'á i fe'è ñghɛɛ a atu m̀m̀fãŋnɛ, ñghotɛ bɛ bìtsim bii mɛ bo lɛ nyɛ aa, bí bí, bo bì bí siginɛ; maa ajãŋ ndá àdinà ñiyɔ'ɔ ya i luu nì bìgii.

¹¹ "Lâ mɔ'ɔ wa à kù'ù mɛ a ǹlɛntɛ bìgii bii bi lɛ ntswe wa ndá àdina aa, ñyɛ ñù yɪ mɔ'ɔ yɪ mɛ kaa à lɛ ŋwa'á atsè'è àdinà ñiyɔ'ɔ mà'á;

¹² m̀betɛ yi mɛ, 'Nsùkà'á ghà, ò tsyà aa mɛ akɛ, ŋkuu a adigɛ adinà ñiyɔ'ɔ tɪ atsè'è ñiyɔ'ɔ aa ɛ?' Kaa ñù wa a wa'á nɪ ànnù yɪ àkwí'í tswé.

¹³ Mfò wa a swon a mbo bìtsɛ bi ndá bi mɛ, 'Nì kwerɛ mbô mi bo bì m̀kòrɛ mi, mma'a yi a abɛɛ a m̀m̀ m̀fí ìdìgè; a adigɛ yɪ mɛ bɛ ka yɪ ki yè'è ghu i kurɛ ni m̀sɔŋɛ myaa aà.'

¹⁴ Nlon mɛ bi twon aa bɛ bí ghà'atɛ, m̀banɲnɛ ntso'ɔ tsi'í m̀bùmtɛ."

*Abetè òlɔŋ annǔ ntu bitax
(Lk. 20.20-26; Mk. 12.13-17)*

15 BaFarisai bi gheè òntaŋ minàŋ a ntswâ yi a ni nìghàâ ni.

16 Bo toò ògǎŋyøgênnù jyaa jì mɔ'ɔ bo bì ògǎŋjìm Herod ghu mbo, bì betè yi mə, “Ndi'innù, bì'í zi mə, ànnù yìi mə o di'í aa, à nî ànnù nîŋkoŋè, òkii nanşə ndi'í ni mânjì yìi mə Nwî a lòo mə bè ka ntswe ghu aa tsi'í ànnù nîŋkoŋè, ŋkaa wa'à nî òsi ŋù lîi; òlɔŋ mə kaa ò si abwarə bê laŋtə.

17 Tsîtsòŋ, swon a mbo bì'í, àyoò àmòòntè a ni mə akə . A ku'unə ni nòŋsè yì'inè a ntu bitax a mbo Kaisa kè òŋaŋ aa ε?”

18 Lâ Yesu à zî àtaŋtè yì bì yaa, òkwi'i a mbo bo mə, “Ni lòo ŋkwà'ànê a gha aa a ya aa ε, a ŋàŋabagilè.

19 Ni di'í aba'atə ŋkabə yìi mə ni tu tax ghu aa a mbo mè.” Bo zî ni yì mɔ'ɔ mfa ghu mbô?

20 Yesu a betè waa mə, “A tswé àtu wo bo bì òkǔm wo fâa nî òkabə aa ε?”

21 Bo kwi'i mə, “Aa yì Kaisa.” Yesu a tigè òswon a mbo bo mə, “Mala a bə mə nì ka mfa njoo jii mə à ni jì Kaisa aa a mbo Kaisa ŋkii mfa nî òjoo jii mə à ni jì Nwî aa a mbo Nwî.”

22 Bo yù'ù mē mala aa, ànnù a tsyâ waa; bo ma'àtè yi, ŋghεε waa.

*Annù òlɔŋ annǔ nyweenə nì niwò
(Mk. 12.18-27; Lk. 20.27-40)*

²³ A bə tsi'i maa njwi, baSadukai bii mə bi swonə ni mə kaa bə si a ni nìwo yweenə aa, bi zî a mbo Yesu, m̀betə yi mə,

²⁴ “Ndì'innù, Moses à le nswonə mə, ‘Mbə nù a kwo ti mu, ndîm yî a logè ñkwi'i yî, ñjwe bɔɔ bo yu a mbo ndîm yî wa.’

²⁵ Tsîtsòŋ bɔɔ bima bi mbâŋnè bi sàmbaa bi le ntswe ghu faà; yî n̄tsyàmbîi a yɔ'ò m̄angyè ñkwo yi tighê bo yu tswe nì mû, n̄ma'atə m̄angyè wa a mbô ndîm yî.

²⁶ Abùgè bilîm bi bya bi nto'o bi logè m̄angyè wa yî mò'ɔ yî mò'ɔ, ñki ñkwokə waa ti mû.

²⁷ Mbâŋnè jya tsîm i kwòkè m̄ə aa, m̄angyè wa a kî ñkwo yîi ŋgaa a n̄jîm.

²⁸ Nòò yîi mə bə ka yî yweenə ni nìwo aa ta m̄angyè ghû à bə aa ŋgwê wò a titîi bɔɔ bi ma bû bi sàmbaa aa ε? Nlonə mə bo bitsîm bi le nyɔ'ɔ yi aà.”

²⁹ Yesu a kwi'i a mbo bo mə, “Annù yîi mə nì swonə aa kaa a sî ku'ùnè ñlonə mə kaa nì sî annù yîi mə a tswe a mûm àŋwà'ànə Nwî aa zi, kaa wa'à mida'a m̄i Nwî kî n̄zi aà.

³⁰ Nlonə mə nòò yîi bə ka yî yweenə ni nìwo aa, kaa baa yî wa'à kà nyɔ'ɔ, kaa wa'à b̄angyè a nda n̄iyɔ'ɔ ka mfa, i b̄an̄nə bə aa tsi'i tsó baangel a aburə.

³¹ Lá ñghɛɛ nî ànnù a nyweenə ni nìwo, nì lɛè ñwa'a a annù yîi mə Nwî à le ñwà'ànə a mbo bù aa twonə, à ajànə mə a swonə mə,

³² ‘Mè laa mbə Nwîŋgònə Abraham, m̀bə Nwîŋgònə Isaac, ñki mbə Nwîŋgònə Yakob aa ε’?

Kaa à laa wa'à Nwĩngòŋ bìku bi bê bê, à bə aa Nwĩngòŋ bè bii bi tswe bitì.”

³³ Nnòò bê wa i yù'ù mē aa, nyerə a nī ìnnù jii à le si dì'ì aà.

Ndì'i yì ñwè yâ

(Mk. 12.28-34; Lk. 10.25-28)

³⁴ Nòò yii mə baFarisai le nyu'u mə à kùtə mē mĩntsu mi baSadukai aa, bo ghotə ñzi.

³⁵ Nù nibò yí mò'ò, mbə ndì'ì nònşə, a betə yi nī àbetə a ñkwà'ànə yu.

³⁶ “Ndì'innù, ndì'ì yì àkò'ò ntsirə a mum bìnòşə àa yu aa ε?”

³⁷ Yesu a kwi'i ghu mbo mə, “Tigə kòŋə a Mmà'àmbi Nwĩngòŋ ghò nī ntiì gho ì tsim, nī ntswènti yó ntsim, nī mĩtsyé mo mĩtsimè.

³⁸ Aa ndì'ì yì àkò'ò ntsirə ñki mbə yì ntsyàmbi.

³⁹ Yii mə ì yòŋtə aa, ì ki mbə ŋgĩŋ ŋgĩŋ tsó ma yú. Tigə kòŋə a ndim ghò tsó ìbì nū ghó.

⁴⁰ Bìnòşə bitsim, nī ìnnù tsim jii mə ñtoo Nwĩ le ŋgwà'ànə aa, ì tsuginə aa a nī ndì'ì mà jù ji baà.”

Abetə ñlon Ayo'ò Nwĩ wâ

(Mk. 12.35-37; Lk. 20.41-44)

⁴¹ Tsó mə baFarisai le ŋghotə ntswe aa, Yesu a betə waa nī àbetə yuà:

⁴² “Nì mòntə mə akə ñlon Ayo'ò Nwĩ wa aa ε? A bə aa mù wò aa ε?”

Bo kwi'i ghu mbo mə, “A bə aa mu David.”

⁴³ Yesu a betə waa mə, “A tigə ntsya aa mə akə mə David, ñyoŋ ajàŋ mə Ázwĩ Nwĩ a le ntintə yi

aa, mə tã à twonə yi ni Mmà'àmbi aa ε? Nlon mə à le nswonə mə,

⁴⁴ 'Mmà'àmbi a swonə a mbô Mmà'àmbî ghà mə, tswe a mbèè nìkwεε mè nî mà'à, ñywe'e a noò yïi mə mè ka yï nònşə ngàṅkibàâ jò a nji'i mikòrê wò aâ.'

⁴⁵ "Ma mùu ajàn m̀bè David a ka ntwonə yi nî Mmà'àmbi, a tigè m̀bu ntsyà aa la mbè mu David aa ε?"

⁴⁶ Kaa ñù ǹbò yï tsù à le wa'à nî ànnù a ṅkwi'i tswé, kè ñlɔgìnə maa njwi, kaa ñù a wa'à nî yi nî ànnù yï tsu bú m̀betə nî àbetè.

23

Ajàn yïi mə Yesu à le ṅwà'àsə ṅgǎṅndì'i nònşə bo bì baFarisai aà
(Mk. 12.38-39; Lk. 11.43,46; 20.45-46)

¹ Yesu a bəṅkè a mbo ñnòò bê wa bo bì ṅgǎṅyэгəñnù ji ñswonə a mbo bo mə,

² "ṅgǎṅndì'i nònşə bo bì baFarisai, bi tswe nî àlənə Moses.

³ Maa ajàn a ku'ùnè mə tã nì ka nyu'unə ni waa ṅkii ṅghirə nî ñnnù tsim jii bi swonə a mbo bù aà, lâ ñtsuu nî ñnnù jii mə bo ghìrè aa kì ghìrè; ñlon mə bo dî'ì nî ñnnù la kaa wa'à bəṅnè ṅghirə.

⁴ Bo kwerə nî ìbè'è jii mə i dîrè aa ñnònşə ni a mbìgìnə bè; la kaa bo bîmbonə wa'à ni a muswêbo ghu nònşə a ṅkwetə abè'è yâ.

⁵ Bi ghìrè ñnnù tsim aa bə mə bè ka nyə waa; jyaa ibàa ṅgùù jii mə bi ṅwà'ànè nìghàà ni Nwí

ninə ghu aa bo bì ì jyaa itsəŋə itsə'è, bo ghìrè ì nanşə m̄fan̄ ŋkii nsa'a!

⁶ Bo kòŋè nî ìlən̄ jii ì kò'ònə aa, a adigə àdinà, ìkəŋ a ntswe a nî ìlən̄ jii ì tswe a mbii a ndāŋghòtê,

⁷ ìkii ìkòŋə nî mə tâ bè ka ntsa'atə waa nî àghu'usə a nsaanə m̄itaa, ìkii ìkəŋə nî mə bì ka ntwoŋə nî waa nî 'Rabbi.'

⁸ "Lâ nî tsuu lõ bii tâ ñù à twoŋə ghuu nî 'rabbi,' ñlən̄ mə nî tswe nî Ndì'innù aa tsi'ï yï m̄fùùrè, bù bitsim̄ bāŋnè m̄bə aa bə bìlim̄ bilimə.

⁹ Nî tsuu ñù tsù fàa a atu nsye nî taà ghùu kii twoŋə, ñlən̄ mə nî tswe nî Tà aa tsi'ï yï m̄fùùrè, yï mə à tswe a aburə aa.

¹⁰ Nî tsuu kii bii tâ bàa ntwoŋə ghuu nî bimasà, ñlən̄ mə nî tswe nî Masà aa tsi'ï yï m̄fùùrè, a bê Ayo'ò Nwĩ wá.

¹¹ Nù yï mə à kò'ònə a titii bù ñtsyatə abùgè bē aa, tâ à bāŋnə bə ŋgāŋàfà'â ghùù.

¹² Nù yï mə a ŋentə nî mbii nú yï aa, baa sigitə nî ghu, lâ ñù yï mə a bāŋnè ñsigisə nî mbii nú yï a nsye aa, baa bāŋnə ŋentə yi.

Yesu à tuú àbagìlè yaa

(Mk. 12.40; Lk. 11.39-42,52; 20.47)

¹³ "Lâ ñgi'ï yï ñwè a mbo bù, m̄ba ŋgāŋndì'ï nòŋşə, bo bì ba Farisai, ñgāŋabagìlè! Nlən̄ mə nî tsetə abà'a annù nif̄c̄ aburə a nsi bè. Kaa bù bumbəŋ kaa nî wa'à ghu kuu, kaa wa'à k̄i m̄ma'atə bē bii mə bì kòŋə ŋkuu aa mə bì kuu ghu! [

14 Ngi'i yĩ ñwè a mbo bù m̀ba ñgǎñndi'i nòñsè bo bì baFarisai, ñgǎñabagilè! Ni nì'i ni bìkwĩ'i bi bāngyè, ñkwerè ní ñjoo jyaa ni m̀la'à myaa, m̀bagilè ntsa'atè ní Nwĩ ní idañè mighàà. Ma mùu ajàn, wā ñgi'i yĩ ì ka yĩ kuu a nu bù aa ì ka yĩ swèrè!"*]

15 "Ngi'i yĩ ñwè a mbo bù m̀ba, ñgǎñndi'i nòñsè bo bì baFarisai, ñgǎñabagilè! Bù bii m̀e ni too ni bì m̀yàà, ñghèè ní a itoo itoo, a nyè m̀e mbè nì ghìrè ñù yĩ m̀fùurè a bii ànnùnwi yuu, nòò yĩ m̀e nì ghìrè m̀e a bəñkè m̀bii aa, nì bāñnè ñghìrè a ku'ùnè bə ñkuu a m̀'c Satan, ǹtsyatè ghuu.

16 "Ngi'i yĩ ñwè a mbo bù m̀ba, b̀itsyàsè bii bi fè'è aà, ni d̀i'i m̀e, 'Ñù à bə kàa ní ìkũm ndámà'anwĩ, boñ ñkàa mà ya ì tsyá àdànè d̀ànè; lá ñù à bə kàa ní ìkũm atii gold yĩ a tswe a ndámà'anwĩ aa, boñ à tswe nì ñlèè akàà ma yá.'

17 Bù itirè jii ì ki mfè'è aa! Nì zi m̀e a kò'ònè yuu aa ε, àtìi gold ya kè ndámà'anwĩ ya yĩ m̀e ì ghìrè atii gold ya a tigè àyoo aba'atè aa ε?

18 Ni kii nswonè ni m̀e, 'Ñù à bə kàa ni ǹikèntè ni m̀'c ni mà'anwĩ, boñ àkàà ma ya a tsya yi a d̀ànè d̀ànè; la mbè ñù a bañnè ñkàà ní ñjoo mmà'anwĩ jii m̀e ì nɔñ wa ǹikèntè aa, boñ à tswe nì ñlèè akàà ma yá.'

19 Bù bifè'ènè! Ayii m̀e a kò'ònè aa, à ni yuu aa ε, àyoo mmà'anwĩ ya, kè ǹikèntè ni mmà'a Nwĩ nya m̀e ni ghìrè àyoo mmà'anwĩ ya a tigè àyoo yĩ a laa m̀añsè aa ε?

* 23:14 Kaa b̀e bí m̀'c s̀i atii yuà niñè.

20 Maa ajàŋ, ñù yïi mə a kàà ni ñikèntè ni mmà'anwĩ aa, a kàà aa ni ñikèntè nya bo bì ñjoo tsim jïi mə i nɔŋ ghu aà;

21 Ñù yïi mə a kii ŋkaa nî ñdâmà'anwĩ aa, a kàà aa ni ñda ya bo bì yu wa yïi à tswe ghu aà;

22 ñù yïi mə a kii ŋkaa nî àbùrè aa, a kàà aa ni àbèrè Nwĩ bo bì yu wa yïi mə à ñàŋnə wa nî àbèrè aà.

23 “Ŋgi'i yï ñwè a mbo bũ ñgǎŋndì'i nòŋsè bo bì baFarisai, ñgǎŋabagilè! Ni yàtè bâm̀bòrè bí kè'èkè tsi'í tsó bì mint, ni dill, ni cumin, jïi à nî ñjoo àghò'ò aa, itii ñìghum, mfa nî àtìi yï fùùrè a mbo Nwĩ, m̀baŋnə mmà'àtè nî ìnnù jì wè jïi mə i tswe a mum nòŋsè, tsi'í tsó annù yïi mə atsinə aa, bo bì ñko m̀lìŋnè, nî àbiiintii; boŋ nì laa mfà'à nî ìnnù ma jû tsi'í tsim kaa wa'a nî jì mɔ'ɔ mà'àtè.

24 Bìtsyàsè bii bi fə'ə aà! Ni κεε firinji a ni m̀lù'ù m̀baŋnə nno nî ləŋə ghu bò'ò!

25 “Ŋgi'i yï ñwè a mbo bũ ñgǎŋndì'i nòŋsè bo bì baFarisai, ñgǎŋabagilè! Nlɔŋ mə ni lògè nî noò ñsĩ'i nî ñdɔŋ bo bì àkaŋ tsi'í a abεε abεε, lâ m̀m̄ yï i b̀aŋnè ñluu nî ìyèrə bo bì àghè'è̀nè.

26 Bũ baFarisai, b̀fè'è̀nè, nì foo ñlògìnè ñsi'i m̀m̄ ñdɔŋ ya bo bì àkaŋ ya ya'a, boŋ ñjìm̀ àbèè ì ka b̀ŋ laa.

27 “Ŋgi'i yï ñwè a mbo bũ ñgǎŋndì'i nòŋsè bo bì baFarisai, ñgǎŋabagilè! Ni bə aa tsi'í tsó m̀syè m̀i mə bì yɔ'ɔ nî m̀bèè yí m̀fù'ù, m̀boŋə nì a ñkirə tsi'í àbèε abεε, la ò tì kuu ghu mum, mi b̀aŋnè ñluu nî ìkwèε iku bè bo bì ñjoo jïi mə i sè laa aà.

28 Aa ngǎŋ ngǎŋ ajàŋ yǐi mə ni kirə abεε aà, tsi'í tsò bē bǐi mə ànnù yaa a tsinə, lâ bi ti kuu a mûm ntii bù, nì luu nì àbagilè nî ìnnù jǐ bî.

*Yesu à swǒŋ ngǐ'i yǐi ì ka zǐ a mbo bo aà
(Lk. 11.47-51)*

29 “Ngǐ'i yǐi ɲwè a mbo bǔ ngǎŋndǐ'i nòŋsè bo bì baFarisai, ngǎŋabagilè! Nlon mə ni bɔɔ ni mǎsyè mi ngǎŋtoo Nwí, ɲkii nnaŋsə nlonɲə ni mǎsyè mi bē bǐi ìnnù jyaa ì tsinə aa,

30 nswoŋə ni mə, ‘Bǐ'í le mbaa tswe aa a noò bità bi bǐtaà bi'í boŋ kaa bǐ'í le wa'ǎ abò yi'í niŋ a nsaansə àləə ngǎŋntoo Nwí.’

31 Ma mùu ajàŋ nì fǐgǐtè aa mə ni biyêfê buu búmbɔŋ mə nì laa mbə bɔɔ bi bē bǐi mə bi le nzwitə ngǎŋntoo Nwí aà.

32 Nì ghεε la nì mbǐi mmaŋsə afà'a yǐi mə bità bi bǐtaà buu le nloginè aà.

33 Bǔ nò, bǔ bɔɔ bi bǐmwe'enə, mbə nì tsyâ aa mə akə ɲkhə a ɲkuu a mɔ'ɔ Satan aa ε?

34 Mbə yǐi mə a bə ma mùu ajàŋ aa, mə too nî ɲgǎŋntoo Nwí bo bì ɲgǎŋmitsyè, nî ɲgǎŋndǐ'i nòŋsè, bǐ mɔ'ɔ bǐi mə nì ka zwitə a ajàŋ mə nì ka kwèèntè waa a ati bàŋnè bàŋnè aa, ì bàŋnə ghòò bǐ mɔ'ɔ a ndaŋghòtə bù, ì kii ki tso'ɔ nî àkòrə yaa, ì yònə nî waa a nî ìla'a jǐi bo khè ɲghεε ghu aà,

35 tǎ tǎ àləə bē bǐi ànnù yaa a tsinə, mə ni le nzwitə waa ti ghě bo fansə ànnù aa, nloginə ni yǐi Abel ɲghεε nywe'e ni yi Zacharias mu Barachiah, yǐi mə nì le nzwitə, a titii ndámà'anwǐ bo bì nìkèntè ni mà'anwǐ aa, tǎ à kuu a atu bù.

³⁶ Mè swǒŋ a mbo bù tsi'í annù nîŋkoŋ mə, ñjo ìnnù ma jú ì ka kuu a atu nìwàà ni bê buà.

*Ajàŋ yïi mə Yesu à le ñkòŋə Yerusalem àà
(Lk. 13.34-35)*

³⁷ “Wεε! Yerusalem, Yerusalem! O zwitə ni ŋǎŋntoo Nwî, ñtumntə nî bè bïi mə bi too a mbo wò aa ni ñgò'ò! Nǵààjî ghà'atè mə lòò mē mə mə ghotə bɔ̀ɔ buu, tsó mə mǎŋgu a ghotə bɔ̀ɔ bi a nji'i mibá yu aà. Lâ kaa ni wa'à bïi!

³⁸ Yê ni bi mè'è mə ndâ yùù i tigə ñghεε nî m̀fùmndùgè.

³⁹ Mè swǒŋ a mbo bù mə kaa ni ka wa'à gha bù ñyə, i ywe'e a noò yïi mə ni ka yï tigə swonə ñimə 'Bì'inè gha'asə yu wa yïi mə a zï nî ìkùm Mmà'àmbi aà!' ”

24

*Ajàŋ yïi mə Yesu à le ñghàà ñlon annù nsà'a
Ndâmà'a Nwî aà
(Mk. 13.1-2; Lk. 21.5-6)*

¹ Yesu à fè'è mē wa ndâmà'anwî ñka ñghεε, ñǎŋyəgənnù ji i zî, ñdi'i ndâmà'anwî ya mə tá à yə ajàŋ yïi mə bi le naŋsə mbɔɔ tsi'í siginè aà.

² A bǎŋnè ñkwi'i a mbo bo mə, “Tigə ni naŋsə nyə, kè a sî la bə aa ε? Mè swǒŋ tsi'í ànnù nîŋkoŋ a mbo bù mə, Kaa tsi'í ñgò'ò yï m̀fùùrè kaa ì ka yï wa'à a atu yï mɔ'ɔ bú nɔŋə. Bi ka yï sà'à tsi'í tsim mà'ànə a nsyê.”

*Annũ nyə ɲgi'i bo bi ajàŋ mə bi ka yĩ ki tso'ɔ
akorə bɔɔ bi Kristo aà
(Mk. 13.3-14; Lk. 21.7-19)*

³ Yesu à ghèè mē ñtswe a nsye a atu nta'a Olive, ɲgǎnyəgənnù ji jya i zĩ ghu mbèè a tswê tsi'ĩ bo bo, mbetə yi mə, “Naŋsə nwoŋ tâ bĩ'ĩ yu'u, ìnnù ma jũ i ka yĩ fè'è aa a noò àkè aa ε? Alènsè yĩ mə a ka yĩ dè'i a noò ñzi ghò bo bì noò ñlwi'ĩ mbi aa à ka yĩ bə aa akè aa ε?”

⁴ Yesu a kwi'i mə, “Nì ka ntsyəsə ghuu ntsee lõ lèè tâ ɲù tsù à bwe'esə ghuu.

⁵ Bè bĩ ghà'àtè ka yĩ ki zĩ a nĩ ìkùm gha i swonə ñi mə, ‘Wa mə bè aa Ayo'ò Nwĩ wá,’ i bwe'esə nĩ bè bĩ ghà'àtè.

⁶ Nì ka yĩ ki yu'u mə bi mà'a ntsò, i kii yu'u nĩ fiswoŋ ñlon mĩntsò. Lá ñi yi ti yu'u, ñi tsuu ki bɔ'ɔ, ñlon mə ma jũ ìnnù i tswè ñi mǎ'è'è, lá kaa a wa'à bə aa mə noò ñlwi'ĩ mbi wa à kù'ù mē.

⁷ Nlon mə ìtoo i ka yĩ ki mà'a ntsò bo bì jĩ mɔ'ɔ, tâ ìtoo jĩi mə bifò bu'utə aa tâ ì ki ɲka ma'anə bo bì jĩ mɔ'ɔ; tâ mǎkwenə à kuu a ala'à. Tā ñsye i tsiɡinə nĩ a idigə idigə.

⁸ Ma jũ ìnnũ tsim i ka yĩ bə aa tsǒ ajàŋ yĩ maburə à lòɡinə a nyu'u ɲyanə a noò yĩ à tsigè aà.

⁹ “Bi ka yĩ tswa ghuu i fa a mbo bè tâ bì ɲiŋ ɲgi'i yĩ ɲwè a nu bù kè i zwitə ghuu. Mbĩ ñtsim i ka yĩ ki bàà ghuu ñlon ìkùm ghâ.

¹⁰ Bè bĩ ghà'àtè ka yĩ mà'àtə abiiintii yaa, i fèè nĩ waa bo ñi bo, i kii bànè nĩ waa.

¹¹ ɲgǎntoo Nwi mbwe'esə jĩ ghà'àtè i ka yĩ fè'è i ki bwe'esə nĩ bè bĩ ghà'àtè.

12 Ɔbi i ka yĩ gha'a si'i tâ àkòṅṅè bê bí ghà'atè à bɔrɔ.

13 Là ṅù yĩ à tswa ntìi yi nywe'ə a nlwĩ'ĩ aa, à ka yĩ yweenə.

14 Bi ka yĩ swonṅ ntoo yĩ sigìnè yû ñlonṅ annù nifò aburə a mbô m̀bì ñtsim, tâ ì bə àyəfə a mbo ṅgwè'è mu ṅũ ntsim, mbɔṅ tâ nòò ñlwĩ'ĩ m̀bi à zi.

*Annù yĩ ñswèrè ñswerə yâ
(Mk. 13.14-23; Lk. 21.20-24)*

15 “Nì ka yĩ yə annù yĩ swèrè ñswerə ya mə ṅgànṅtoò Nwĩ Daniel à le nswonṅə aa tâ à tswe wa Adigə yĩ Làà maṅsə. (Tâ ṅù yĩ a twonṅ annù yuà aa tâ à naṅsə nyu'u nzi.)

16 Bɛɛ mə nì yə ma mùu ajàn, tâ bè bii mə bi tswe a ala'a Yudea aa bì fɛ'ɛ ṅkhəkè ṅkɔ'ɔ ṅghɛɛ a itu m̀inta'à.

17 Tâ ṅù yĩ à tswe a atu nda aa, tâ à tsee lõ bũ sigə i kuu a nlògə ñjòò ji jii i tswe a m̀m̀m̀ nda aà.

18 Tâ ṅù yĩ mə à tswe a m̀m̀m̀ ñsòò aa tâ à tsuu bũ bìi a nlògə àkutè yi.

19 Wɛɛ! ṅgi'ì bimaburè bi ato'o bo bì yĩ bii mə bi nɔṅsə bɔɔ maa nì ñjwi ma jya aà!

20 Nì ka ntsa'atə Nwĩ tâ ìnnù ma jù ì yi ntsuu fɛ'ɛ aa a noò m̀fə'ə, kè a ṅwĩṅgòṅṅè.

21 Nlonṅ mə ṅgi'ì yĩ ì ka yĩ tswe maà noò aa ì ka yĩ swèrə ì tsyá ṅgi'ì ñtsim yĩ ì lɛè m̀fɛ'ɛ nlògìnè a noò yĩ mə Nwĩ à le naṅsə m̀bi, ì kɔ'ɔ ywe'e tsitsòṅṅè. Kaa yĩ dànṅ ì ka yĩ wa'à bù m̀fɛ'ɛ tsǒ ma yû.

22 Lâ Nwĩ à ka yĩ kwyètə ndùu njwi mà jũ ñlon ñkwitu bê bi bĩ à tsò'ò aà. A sì laa bə boŋ kaa ñu tsù à ka yĩ wa'a yweenə.

23 “Mbə ñu a zi ti swonə a mbo bù mə, ‘Yê, Ayo'ò Nwĩ wa à ghuà!’ kə ‘Yê, à wĩ!’ ñi tsee annù yĩ a swonə aa ló bii.

24 Nlon mə bAyo'ò Nwĩ bi mbwe'esə bo bi ñgǎntoo Nwi mbwe'esə i ka yĩ fè'ε i ki ghìrè ñi ìlensə innù jĩ wè bo bi ìnnũtsyâmbə a mbwe'esə bè ghu, i tε'ε ki ywe'etə ñi a mbwe'esə tsi'ĩ bè bii mə Nwĩ à tsò'ò aà.

25 Yê ñi, wa mə swonə mə a mbo bù m̀bɔŋ tá nòò ma wa a ku'u.

26 “Maa ajàn, m̀bə bè yi ka nswonə ñi a mbo bù mə, ‘Yê, wa à tswe a atu nta'a miwèè miwèè,’ ñi tsee ghu ghèè; kə bi swonə mə, ‘Yê, à tswe a m̀m̀ ñja'a nda jĩ mum,’ ñi tsee ló bii.

27 Nlon mə ànnũ nzĩ Mu Nù a ka yĩ bə aa tsi'ĩ tsó ajàn mə mbəŋ ñwà'à a mbĩ nsà'a nòò ñkà'à yi wa i ta ñghèè ñywe'e a mbĩ ntso nòò aà.

28 “Adìgə yĩ mə àkwo ayoo a nɔŋ ghu aa, b̀ibu'ùmbìrè ghotə ghu.

Ajàŋ mə Mu Nù à ka yĩ b̀ b̀ aà

(Mk. 13.24-27; Lk. 21.25-28)

29 “Ñjwi ñgi'ĩ mà jya i ka yĩ ghèsə ki m̀ aà, tá ñinòò à fii, kaa tá sàŋ à wa'à bù ñka nta, tá m̀njòn mi ka nlo a aburə ñwokə ñi a nsyè, tá b̀ tsigə ida'a tsim jĩ i tswe a aburə aà.

30 Maa noò tá àlensə Mu Nù tá à fè'ε a aburə, tá ñgwè'è mu ñu ñtsim a nsyè tá à yə'ə, nyə Mu ñu tá à zi ñi a m̀m̀ m̀bà'à àbùrè ñi m̀dà'à ñi ñgha'a ñi wè.

³¹ Ntànḡ Nwĩ ì ka yĩ ghàà nĩ tìì, tâ à too baangel bi a nĩ mbèè mbi ji nìkwà mē tâ bo ghèè ḡghotē bē bi bii mē à tsò'ò aa, òlòginē a mbèè mbi yĩ mò'ò ḡghèè nlwĩ'isē nì yĩ mò'ò.

*Annù yĩi mē mbē bi yēgē nĩ àti figē àà
(Mk. 13.28-31; Lk. 21.29-33)*

³² “Tâ nì yēgē annù a nĩ àtĩ figē. A yi mbē a noò yĩi ntaà ji ì fi'isē mē iyēḡ jĩ fii aa, nì zi mē noò òtsũ mbēḡ à tìgē a abó.

³³ A kī mbē nì a ḡḡĩḡ ḡḡìḡ mē, mbē nì yĩ nyē innù juà tsìm, nì zi mē à zĩ mē ḡkoontē, òtìgē aa tsi'ĩ a ntsũbù'ù.

³⁴ Mē swōḡ tsi'ĩ annù nĩḡkoḡ a mbo bù mē, kaa nìwàà nì bē nuà nì ka wa'à tsiyà tì ghē mē innù ma jũ tsìm ì fè'è mē.

³⁵ Abùrē bō òsye ka yĩ tsiyà, lâ kaa tâ nìghaà na nì wa'à tsiyà.

*Kaa ḡù tsù à sī njwi ya kē noò ma wa zĩ.
(Mk. 13.32-37; Lk. 17.26-30,34-36)*

³⁶ “Kaa ḡù tsù à sī njwi kē noò wa zĩ, kaa tsi'ĩ baangel bii bi tswe a aburē aa, kē Mũ. A kī nzi tsi'ĩ Tà yuyu.

³⁷ Ajàn yĩi mē a lē mbē wa noò Noah aa, àa àjàḡ yĩi a ka yĩ kii bē a noò yĩi mē Mu Nù à ka yĩ kī zĩ aà.

³⁸ Tsi'ĩ tsó mē a lē mbē wa noò m̀bōḡ m̀yàa m̀bēḡ wa a fè'è aa, bē lē sī ji ḡkii nno, nyò'òkē nì bāḡgyē, ḡkii mfa nĩ bōō byaa a nda nìyò'ò, nìywe'e wa njwi mē Noah à lē ḡkuu wa múm àbāḡ aà,

39 kaa wa'a annù tsu zî, ñywe'e wâ noò mə màyyaa mbèŋ wa à le nzî ñye'e waa aà. Aâ àjàŋ yï mə a ka yï kii bə a noò yï mə Mu Nù à ka yï zî aà.

40 Mbânŋnə ji baa i ka yï ki fà'à a afò tâ bì yi nlògè yï m̄fùùrè m̄ma'atə yï mò'ô.

41 Bàngyè bi baa ka yï tswe adigə ŋghò'ô àbaa tâ bì zi nlògè yï m̄fùùrè m̄ma'atə yï mò'ô.

42 Maa ajàn, nì ka ntsyəsə ghuu nlon mə kaa nì si njwi ya yï mə Mmà'àmbí ghùù à ka zî ghu aa zî.

43 Nì zi tâ à laa mə, mbôŋ ndâ wa à le mbaa zi a noò yï mə nyèrê à ka zî ghu nîrugə aa boŋ à tswe nikerè ñka be ndâ yï ya mə tâ ñyərə wa à tsee zî bəgə i kuu ghu.

44 Maa ajàn, nì ka ñkii ntaŋtə nú juu, nlon mə Mu Nù à ka yï zî aa a noò yï mə kaa nì si zî aà.

Annù nlon ŋgàŋàfà'à yï mə fà'à nî n̄t̄t̄i yi tsim bo bì ñgàŋàfà'à yï m̄bî

(Lk. 12.41-45)

45 “Ŋgàŋàfà'à yï a fà'à nî n̄t̄t̄i yi tsim ñki ntswe ni m̄tsyè aa, yï mə masà yï à lèə mə tâ à ka nlentə ndâ yï, ñka mfa ni m̄ji a mbo banda bya a ni nòò yï a kù'ùnə aa, à ni wò aa ε?

46 Mbocnə a mbo ŋgàŋàfà'à ma wa mə mbə masà yï a ka mbii nyə a ghìrè maa ajànə.

47 Mè swon tsi'í annù n̄ŋkon a mbo bù mə, taà yï wa à ka tìgə ghìrè mə à ka nlentə njoò ji tsi'í tsimè.

48 Lâ mbə ŋgàŋàfà'à yï m̄bi wa a swon a mbo ibii nú yi mə, ‘Masà ghà à ka tìgə’

49 ñlɔgɪnə ŋka ŋghoo ŋgǎŋfà'à jya ji mɔ'ɔ, ñji, nno, mbaanə,

50 bon masà yì wa à ka zǐ a njwi yìi à si nii yu'utə aa, bo a ni nòò yìi kaa à sǐ zi aa,

51 i niŋ njo ghu nu, i lògè yi i lèè bo bì ñgàŋabagilè; maa adigə bǎ yè'è ghu ŋkii kure ni mǐsòŋə myaa.”

25

Nìghàà nī nǎnaa nlon bɔɔ ŋgòò bi nìghûmè

1 “Bǐ'inè fìginə annù nifǒ aburə ni bɔɔ ŋgòò bi nìghum bìi bi le nlògè bìlâm byaa ŋghɛɛ a mbòo ndòò nìyɔ'ɔ ghu.

2 Bǐ bi ntaà le njìŋtə, bì bi ntaà bì bāŋnè ñtsyɛsə.

3 Bǐ ajìŋtə bya le nlògè bìlâm byaa kaa ki'ì bǐywe'e bì mighurə bi dàŋ bú ñtugitə.

4 Lâ bì tsyèsè bya le ntugitə bǐywe'e bi mighurə bi dàŋ.

5 Tsó mə ndoo nìyɔ'ɔ wa à le ntìgè a nzi aa, bo bitsim le ntsiŋ fìlo mbwiin̄kə.

6 Lâ à bè mē nī ñtì ñtugə, bè tɔŋnè ñswon mə, ‘Wa ndoo nìyɔ'ɔ wa à zǐ mē, nì ghirə bì'inè fe'e ntsi'i yi.’

7 Bɔɔ ŋgòò bya bitsim le mbìnnè, ñkɔ'ɔtə ni mǎŋkìrè mi bìlâm byaa.

8 Bǐ jìŋtə bya swon a mbo bì mitsyè bya mə, ‘Fa nì yi'i ni mighurə ñlon mə bìlâm bi'i bwenə ŋghɛɛ.’

9 Lâ bì mitsyè bya kwi'i a mbo bo mə, ‘Mbə bì'ì fa bon kaa mi ka wa'à a mbo bì'inè bitsim

ku'unè. Nì ghεε a mbô ñgànmitaa nyuu muu ghu.'

¹⁰ Bô lò mē ñghεε a nyuu, ñdoo ñìyɔ'ɔ wa a zî. Nlogə bē bii bi le ntantə nū yàà ñtigə nyu'utə aa bo bo kuu ñghèè waa wa adigə ñji ñìyɔ'ɔ ntsetə ntsũndā.

¹¹ Abàntə a bē mē, bɔɔ ñgòò bya bī mɔ'ɔ kī ñzi, ñtigə ntwoŋə nswonə ni mə 'Mmà'àmbī, mà'àmbī, ña'a ntsũnda a mbo bī'i.'

¹² Lā ñdoo ñìyɔ'ɔ wa a kwi'i a mbo bo mə, 'Mè swɔŋ annù ñikon a mbo bù mə kaa mè sī ghuu zī.

¹³ Ma mùu ajàn ñì tswe ñikərè ñka mbe nlon mə kaa ñì sī ñjwi ya kě abàntə noò ya zī.'

*Ñighàà ñi nǎnaa nlon ñgǎnfà'à ji tarə
(Lk. 19.11-27)*

¹⁴ "Maà noò a ka yī bə aa tsɔ ñù yī à le sī ghèè a ñighaa a ndisyà ñtwon ñgǎnfà'à ji, mfa njoò ji a mbo bo.

¹⁵ A mbo yī mò'ɔ, a fa bitalent bi ntaà.* Ñghεε a mbo yī mò'ɔ mfa bi baa, ñki ñtigə mfa yī mò'otə a mbo yī mò'ô. Nyatə nyon aa a ni mītî myaa, ñtigə ñghεε yi wa a ñighaà.

¹⁶ Ñù wa mə à le ñkwərə bitalent bi ntaà, à le mburə ñghεε ñka ntaŋə mitaa ni bu. Abīi a yon ghu mbə bitalent bi ntaà.

¹⁷ Wa yī à le ñkwərə bitalent bi baa aa, à le ñki ñghεε ntaŋə mitaa ni bu, àbīi a kī ñyon ghu, mbə bitalent bi baà.

* **25:15** Talent yī mǎfùrè à le ntsyàtə 500,000 frs.

18 La wa yïi mə à ɛ ɲkwɛrə talent yï m̀fùùrè aa, à ɛ mbàɲnè ɲghɛɛ nton nsye ntwiɲ ɲkabè taà yï ya ghu.

19 Agha'a a ɛɛ ɲsa'a, taà wàà wa a biì wa a ɲighaa, ntwonə waa mə bo bo tswe a nsye nɛntə annü ɲkabə yâ.

20 Wa mə à ɛ ɲkwɛrə biɛtalent bi ntaà aa, à ɛ ntsyà ɲtəə a nsye nswon mə, 'Taà, ò ɛ mfa aa biɛtalent bi ntaà a mbo mè, mè fù'ù mē bi ntaà ɲku'usə ghu.'

21 Taà yï wa a swon ghu mbo mə, 'O ghìrə sigìnè mbă ɲgàɲàfà'â ghâ yï sigìnè yïi à tsyèsə aà. Ajàɲə mə ò lèntə ayoo yï kè'ètè ɲì ɲtìi ghò tsimè aa, mè aa lèè ghò tâ ò ka nɛntə jì ghà'atè. Tigə ɲkuu nzi tâ sì ka ndoritə.'

22 Wa yïi à ɛ ɲkwɛrə biɛtalent bi baa aa, à ɛ ɲki ntsya ntəə yïi ɲgaa nswon mə, 'Taà ghà, ò kì fa aa biɛtalent bi baa a mbo mè, mè bù mē m̀fu'u bi baa ɲkù'üsə ghu, bi bulà.'

23 Taà yï wa a swon ghu mbo mə, 'Wa ò ghìrə sigìnè mba ɲgàɲàfà'â ghà yï ɲsigìnè yïi à tsyèsə aà. Ajàɲə mə ò kì lèntə ayoo yï kè'ètè ɲì ɲtìi ghò tsimè aa, mè aa tigə lèè ghò tâ ò tigə nɛntə jì ghà'atè. Kuu nzi tâ sì ka ndoritə.'

24 Wa yïi mə à ɛ ɲkwɛrə a talent yï m̀fùùrè aa, à ɛ ntsyà ɲtəə, nswon mə, 'Taà, mè zi ghò mə ò ɲì àtintə ɲû, m̀fu'u ɲì m̀ji a adigə yïi kaa ò sì ghu bē, ɲkii kya ti ghə ò bwĩ'í.

25 Mè kì sì bɔ'ɔ ɲì ghò, ɲghèè ɲton nsye ɲniɲə a talent ghò wa ghu. Kò, ayoo yïi à ɲì à yo aa a yùlà.'

26 Là, tâfà'à yï wa a swon ghu mbo mə,

‘Àbɔrikə ɲɔ̀ɲàfà'à yí m̀b̀! O le nzi mə mə fù'ù ti ghê m̀è be, ɲkii ɲkya ti ghê m̀è bwi'i,

²⁷ boɲ ò le mbaa ɲghèè ɲləə ɲkabè yà ya a ndânlèè ɲkabè, tà m̀è ti b̀i, m̀è kwɛrə ayoo ỳi a ǹi àyaa ǹi àb̀i ghu.

²⁸ Ts̀ts̀òɲ, tà ǹi kwɛrə a talent gha wa ghu mbo mfa a mbo ɲù wa mə à tswe ni b̀talent bi ɲghum aà.

²⁹ Nloɲ mə, a mbo ɲù ɲts̀im ỳi à tswe ǹi ɲjoo aa, bi aa kù'ùsè tà à tswe ni ju ì gha'a. Là, ɲù ỳi mə à s̀i ǹi ɲjoo tswé aa, bi ka kwɛrə, ì kwɛrə m̀untsirè ỳi à tswe ni ghu aà.

³⁰ ɲghèè ǹi ndě àbɔrikə ɲɔ̀ɲàfà'à ghú, ǹi ma'a yi a abeɛ a múm m̀fi ìd̀igè; a adigè ỳi mə b̀ yè'è ɲkurə ni m̀s̀òɲê myaa ghu aà.'

Annũ ntsɔ'ɔtə m̀sa'a a noò ɲlẁi'ì ɲj̀m̀è.

³¹ “Nòò ỳi mə Mu ɲù à ka ỳi z̀i, a mum ɲ̀gha'a yu bo bi baangel bits̀im aa, à ka yi ɲaɲnə ǹi àb̀èrè nif̀ò ỳi wè.

³² ɪtoo its̀im ì ka ỳi tigè ghotə tswe ghu nsi, tà à yatə waa mbèè baa tsi'ì tsò ajàɲ mə ntsèèmbi a yàrə mbinjèrè m̀fi'isè ni a tit̀i mbindɔɲ aà.

³³ ɪ tigè ləə mbinjèrè jya a abo yu ỳi mà'à, ì bàɲnə lèè ji ndɔɲ jya a abo yu ỳi ɲkwàbè.

³⁴ Tà m̀f̀ò wa a tigè nswɔɲ a mbo b̀è bya mə bi tswe a abo yu ỳi mà'à aa mə, ‘Ǹi zi mbâ b̀è b̀i mə Taà ghà à ɲ̀ɲ mboɔnə a nu bù aà, ɲzi ɲj̀i ɲ̀ annũ nif̀ò ỳi bi le ntaj̀tə nləə a mbo bù ɲ̀loginè a ɲ̀ògìnè m̀bi aà.

35 Nlon mə nji ì le si yanə nàa, nì fa miji a mbo mè. Nji ñkĩ i ká yanə nàa, nì fá ñkĩ à mbo mè. Mè bə ñgì, nì kwèrə ghá.

36 Mè tswé ñswèrè ñswèrè, nì fá àtsè'è a mbo mè. Mè ká ñghɔɔ, nì lèntè ñìghòò nà. Mè tswé a ndátsan, nì lèntè ghá.'

37 Maa noò, tâ bə bya mə ànnù yaa a tsinə aa tâ bì betə yi mə, 'Mmà'àmbi, bí'í le nyə gho aa a fə, ñji i ká ñyanə noo, bí'í jé'è gho, kè ñki mfa ayoo yí nò a mbo wò a janə nji ñki le si yanə nòo aa ε?

38 Bí'í le nyə gho aa fə ò bə ñgì bí'í kwèrə gho, kè ò tswé ñswèrè bí'í wé'è àtsè'è a nu wò aa ε?

39 Bí'í le ñlèntè ñìghòò no aa fə, kè ñki lentə gho a ndátsan aa fə aa ε?'

40 Tâ ñfò wa a kwi'i a mbo bo mə, 'Mè swòñ a mbo bù tsi'í annù ññkon mə, àjànə mə nì le ñghìrè ma ya annù a nu mumaà ghà ghú yí mò'ò yii à kè'ə ñsigə ñlwi'i aa, nì le ghìrè aa a nu mè.'

41 "A ñghèe a nì bə bya bíi mə bí tswe a abo yu yí ñkwàbè aa, á swonə a mbo bo mə, 'Lò nì ghuu a mbèe mè mba ñgǎñndòò, ñghèe ñkuu nì mò'ò ti mè wa yii bí ñansə a mbo Devil bo bì baangel bí aà.

42 Nlon mə nji ì le si yanə nàa kaa nì wa'á miji a mbo mè fá; nji ñkĩ i ká ñyanə nàa, kaa nì ki'í ayoo yí nò a mbo mè fá.

43 Mè le mbə ñgì kaa nì ki'í gha kwèrè; mè tswé ñswèrè ñswèrè kaa nì wa'á àtsè'è a nu mè wé'è. Mè ghɔɔ kaa nì ki'í ñìghòò na lèntè. Mè tswé a ndátsan, kaa nì ki'í gha ghantè.'

44 Tâ bo ki mbetə yi mə, 'Mmà'àmbi, bí'í le nyə gho aa fə, ñji i yanə noo, kè ñji ñkĩ i yanə noo,

kè ò kî m̀bè ñg̀g̀, kè ò kî ñtswe nswèrè ñswèrè,
kè ñkii ñghɔɔ, kè ñki ntswe a ndátsaŋ kaa bĩ'í
kĩ'í annũ tsu a nu wò ghìrè aa ε?'

⁴⁵ Boŋ à ka kwi'í a mbo bo m̀, 'M̀ swòŋ a mbo
bù tsi'í annũ ñíkoŋ m̀, àjàŋə m̀ ñì lɛ ñki'í a nu
ghúlà yí m̀'ɔ yí à k̀'ə nsigə nlwi'isə aa ghìrè
aa, kaa ñì lɛ ñki'í aa a nu m̀ ki ñghìrè.'

⁴⁶ Tá bo tigə nlo ñghèè, ñghɛɛ ñkuu a ñì ñjo tì
m̀ ya. Tá bè bii m̀ annũ yaa a tsinə aa tá bo
baŋŋə ñkuu a múm ñtswèntì yí ì lwĩ'í ñíkoŋə
aà."

26

*Ajàŋ yí m̀ bi lɛ ntaŋ ànnũ atu Yesu aà
(Mk. 14.1-2; Lk. 22.1-2; Jn. 11.45-53)*

¹ Yesu à màŋsè m̀ a ndì'í ñnnũ ma jũ, ñswonə
a mbô ñgǎŋyɛgənnũ ji m̀, "Ñì zi m̀

² ñjwí Passa ñ tswe aa a ñjĩm ñjwi ji baà. Bi
ka fa Mu Nũ, tá bì logə ñghèè ñkweèntə a ati
bàŋŋèbàŋŋè."

³ Maà nòò, bìlii bi ñgǎŋm̀' a Nwĩ, a bò'ɔ ñì bità
bi ala'a bo lɛ mbòontə a nto'ɔ ñgàŋm̀' anwi yí
ñwè m̀ bi lɛ si twonə ñì Kaifas aa,

⁴ a ntaŋə a ajaŋ m̀ bo ka ñe'esə tswa Yesu
ghèɛ zwitə aà.

⁵ Lá bo lɛ nswonə m̀, "A boŋ m̀ tá bĩ'inè tsuu
ma yuà ànnũ fàa ñjwí Passa ghìrè ñlonə m̀ mbə
bĩ'inè tswa yi boŋ fìkòrè ka fè'è a titì bè ì bùùrə
idigə."

Ajan yii mə mǎngyè yî mò'ɔ à lɛ nyo'ɔ Yesu ni mǐghurə aà

(Mk. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶ Yesu à lɛ ntswe a Bethany a nda Simon yii mə à lɛè mbə ɲûkikwen aa ɲka ji,

⁷ mǎngyè yî mò'ɔ a zî ghu mbèè, ni mǐghurə mǐ lùmtè mi antindùù mǐ sigìnè nî ntsîɲ ɲgò'ò alabasta. A zî mə aa, ɲlògè mǐghurè mya ntswentə nyo'ɔ atu Yesu ghu.

⁸ Ɗgǎɲyègənnù Yesu bo yə, mǐntɔɲ myaa mi lwî, bo betə mə, “A nǎɲsə nta ɲgi'i ni mǐghurə mù laà aa a ya?”

⁹ Nlɔɲ mə mbə bi logè mǐghurə mà mú mfee nî ɲkabə yî ɲwè nifa a mbo ɲgǎɲəmfumə aa ε?

¹⁰ Yesu a yu'ù à àjàɲ yii mə bo ghàà laà aa, ɲswɔɲ a mbo bo mə, “Nî fa ɲgi'i a mbo mǎngyè ghù aa a ya ε? Nî sî zi mə à nî ànnù yî sigìnè mə à ghìrə a nu mə aa ε?”

¹¹ Ɗgǎɲəmfumə i tswɛ a titì bù aa bìnòò bîtsimè, lá kaa mə ka wa'a a titì bu aa a ɲgòɲ bìnòò bîtsim tswê.

¹² A yɔ'ɔ gha nì mǐghurə mù, ɲnǎɲsə aa nú yà ɲbɔɲ tâ nòò ɲtwɲê ghà à ku'u.

¹³ Mè swɔɲ a mbo bù tsi'i ànnù nîɲkoɲ mə, a nî ɲgǔɲ idigə tsim jii mə bi ka yî ki swɔɲə nî ɲtoo yî ɲsigìnè yû ghu fàa mbi aa, bi ka yi kii ki swɔɲə nî ànnù yuà mə mǎngyè ghuà à ghìrə a nu mə aà, ɲwa'atə nî yi.”

Ajàɲ yii mə Judas a lɛ mbii mə yu ka fèè Yesu aà

(Mk. 14.10-11; Lk. 22.3-6)

14 Ma mùu noò ò yî mò'ò a titìi ògǎnyөгѐnnù Yesu jya nìghùm òtsò baa mө bi lε si twonө ni Judas Iscariot aa, a ghεε a mbεε bìlìi bi ògǎnyөгѐmà'a Nwĩ

15 òswonө a mbo bo mө: “Mbө mө fee Yesu a mbo bù bonө nì ka fa akө a mbo mө aa ε?” Bìlìi bi ògǎnyөгѐmà'a Nwĩ bya bo lòò òbà'atө òkabө Silva mìghum mi ntarө mfa ghu mbô.

16 Nlogìnө maà noò Judas à lε si tigө nlöө nĩ mânjì yĩ mө mbө yu tsyâ ghu mfee Yesu.

Ajan yii mө Yesu bo bì ògǎnyөгѐnnù ji lε nji miji mө Passa aà

(Mt. 26.17-25; Lk. 22.7-14,21-23; Jn. 13.21-30)

17 A bө a njwi yĩ òtsyà m̀bĩ a njwi òkurê àbaa ti kò'ò, ògǎnyөгѐnnù Yesu i zì m̀betө ghu mbo mө, “O lòö mө bì nanşө aa yuu adigө a mbo wò tã tá ò ji miji mi Passa ghu aa ε?”

18 Yesu a kwi'i a mbo bo mө, “Nì ghεε a mbεε ò kikyè a múm àla'a, òswonө ghu mbo mө, ‘Ndì'innù à swònө mө nòò ghà à kù'ù mө. Wa mө ka ji miji mi Passa bĩ'i bì ògǎnyөгѐnnù ja aa a nda wò.’ ”

19 Ògǎnyөгѐnnù Yesu jya i kî òghεε òghìrè tsi'ĩ wa ajan mө Yesu à swònө aà, ònanşө njoo nji Passa jyâ.

20 Nòò òkwêfò à kù'ù mө, a tswe a atu atetè òka ji bo bì ògǎnyөгѐnnù ji jya nìghùm òtsò baà.

21 Bò kà mө aa nji, Yesu a swonө a mbo bo mө, “Mө swònө a mbo bù tsi'ĩ annù nĩ òkonө mө, ò yî mò'ò a titìi bù à ka ghìrè fèè ghâ.”

22 Bo le mburə njəŋnə si'i si'i a nyu'u annù ma yu, ntigə nloginə ŋka mbetə nî Yesu yi mò'ò, yi mò'ò mə, “Mmà'àmbî, à ni mè aa ε?”

23 Yesu a kwi'i a mbo bo mə, “Nù yîi mə bî'i yu ji, a niŋè nî àbô yi bi'iyu a akan yî fùurè aa, à ka ghìrə fèè ghâ.

24 Lâ ànnù ma yû a ka yə Mu Nù aa tsi'î à àjàŋ yîi mə bi ŋwa'anə a múm àŋwà'ànə Nwî nlon ŋгаа yî aà. Ŋgi'î yî nswèrè nswerə a nu nù yîi à fèe Mu Nju aà. Lâ a le mbaa mbòŋ mə tâ bì tsee ajàŋ nù ma yû lô burə jwe, jwe bâ.”

25 Judas mə a le ntswe nî m'fèe yi aa, a kî mbetə yîi ŋгаа mə, “Rabbi, tigə kaa ò si aa gha swonə aa ε?” Yesu a kwi'i ghu mbo mə, “O swonə mê!”

Ntarə Mmà'àmbî

(Mk. 14.22-26; Lk. 22.14-20; 1 Kor. 11.23-25)

26 Bo kà maa nji, Yesu a logè àbaa, mfa mbi'ikə a mbo Nwî, mbatə, mfa a mbô ñgǎŋyəgənnù ji jya, nswonə mə: “Kò ŋkurə nî; à nî ìbìi nù gha i ghua.”

27 Mbu ntigə nlogə ndôŋ mîlù'ù, mfa mbi'ikə a mbo Nwî, mfa a mbo bo, nswonə mə, “Kò nô nì bu bitsimè.

28 À nî àləə nù ya â yua, àləə ŋwàrê àkàà yîi mə bi ka saansə atu bè bî ghà'àtə aà.

29 Mè swonə a mbo bù tsi'î annù nîŋkoŋ mə, nloginə tsîtsòŋ, kaa mè ka yi wa'à mîlù'ù bú ñno, nywe'e a njwî yîi mə mè ka yî bú no mîlù'ù mî fii bî'inè a múm ànnù nifò Taà ghà a aburə aà.”

30 Bo yəè ìkòò, m'fè'e ŋkò'ò ŋghεε a atu nta'a Olive.

Ajàŋ yïi mə Yesu à le nswon mə Peta à ka tuu yi aà

(Mk. 14.27-31; Lk. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³¹ Bo kò'ò mē ñywe'e ghu, Yesu a swon a mbo bo mə, “Bù tsi'í bítìsìm, nì ka ghìrə mà'atè gha khèkè nítugə sï, ñlon mə a tswe a múm àŋwà'ànè Nwí mə, ‘Mè ka zwitə ntsèèmbi tá àkàrə mbinjèrê yi tá à ja'anə.’

³² Lá nòò yïi mə mè ka yí yweenə ni ñwo aa, mè ka yí tsyá a mbii bù, i fòò nghèè a Galilea.”

³³ Peta swon ghu mbo mə, “Mbə bə bítìsìm tɛ'ɛ ki mà'atè nî ghô mà'atè khè boŋ kaa mbə mè wa'à gho mà'atè bə.”

³⁴ Yesu a kwi'i ghu mbo mə, “Mè swon a mbo wò tsi'í ànnù nîŋkon mə, tsi'í nítugə sï, nìboŋ tá àŋkègè tá à tɔŋ boŋ ò tùù mē ghá ñgàà ji tarè.”

³⁵ Peta a kwi'i mə, “A tɛ'ɛ ki bə bə ànnù ñwo boŋ mè ka kwo bi'ò; kaa mbə mè wa'à gho tuù.”

Ngǎnyəgənnù Yesu jyá tsim bo le ŋki nswon tsi'í maa ajàŋè.

Ajàŋ yïi mə Yesu a le ntsà'atè Nwí a Getsemane aà

(Mk. 14.32-42; Lk. 22.39-46)

³⁶ Yesu a bo'ɔ ni ngǎnyəgənnù ji jya ghèè mē nywe'e a adigə yí mò'ɔ yïi mə bi le si twonə ni Getsemane aa, Yesu a swon a mbo bo mə, “Nì tswe faà, tá mè ghɛɛ ntsà'atè Nwí fii.”

³⁷ Yesu à kà mə aa nghɛɛ aa, ñlògè Peta a bo'ɔ ni boɔ bi Zebedee bya bi baà. Nù yí ì le ñlògìnè ñka mbi'i, ntiì yi i luu nî àjəŋnè.

38 Yesu a swon a mbo bo mæ, “Ajəŋnè a luu a ntii mè si'i mburə mbə tsi'i a nzwitə mè; nì tswe faà, nìtswe nikirè bi'inè.”

39 A ma'atə waa, ŋghentə a mbii, ŋwo nnəŋə a nsye a kuu kuu, ntsa'atə Nwî nswon mæ, “Taà ghà, mbə mânjì a tswe ghu, O ghirè mæ tâ ndôŋ ŋgi'i yuà i tsyâ. Lâ mæ kəŋ aa ŋghirə annu yii mæ o lòò aà, kaa wa'ă bə ànnu yii mæ mæ lòò aa bə.”

40 A biinè mbii ŋghèè a mbεε ŋgəŋyөгəŋnù ji jya nyə bo bitsim bwii. A twonɔtə Peta mbetə ghu mbo mæ, “Mbə nì wa'à nikərè bi'inè a ni àbənɔtə noò yì fùurè tswé aa ε?”

41 Nì ka ntswe nikərè ntsa'atə nî Nwî ta wa'ă a ŋkirè Satan lô ŋwo; mè zi mæ ntii ghuu i lòo ŋghirə ànnu yii a ku'unə aà, lâ nyánú yùu i bəŋnè mbərə.”

42 Yesu a ma'atə waa, mbu ŋghèè ntsa'atə Nwî mæ, “Taà ghà, mbə a bə yii mæ mânjì kaa à sì ghu tswé a ŋkwerə ndôŋ ŋgi'i yù a mbo mè, tá tâ mè tsuu no, O tigè ŋghirə bə ànnu yii mæ o lòò aà.”

43 A bú mbii ŋghèè, nyə ŋgəŋyөгəŋnù ji jya i burè ki bwii tsi'i bwii, nlon mæ filo le nluu a mi'i bo aà.

44 A ma'atə waa mbu ŋghèè ntsa'atə a Nwî a nî ŋgàà yii mæ i ywe'e ji tarə aa, mbu nswon tsi'i ànnu ya yii mæ a le mfòò nswon a mbii aà ghu mbô.

45 A mànɔsə mə, mbu mbii wa a mbεε ŋgəŋyөгəŋnù ji jya, nswon a mbo bo mæ, “Nì burə ka ki bwii tsi'i bwii, mmiintə nî ghuu aa ε? Wa noò à tigə a abô; bi fèè mæ Mu Nù a mbo bè bî bî.

46 Bìnə nì tâ bǐ'inè ghεε, wa ηù yǐi mə à fèe gha aa, à zǐ mē.”

Ajàη yǐi mə bǐ lε ntswa Yesu aà

(Mk. 14.43-52; Lk. 22.47-53; Jn. 18.3-12)

47 Yesu à kà mə aa ηghaa laà, kaa mburə ti mǎnsə, Judas, ηù yǐ mò'ɔ wa a titìi ηgǎηyəgənnù Yesu jya nìghúm ntsò baa, a burə nzi bo bì nncò bē yǐ ghà'atè mə bìlìi bi ηgǎηmà'a Nwi nì ηgǎηdi'i nòηsə bo bi bità bi ala'a bo lε ntoo. Bo lε ntugitə nwi ntsò ni mǐbu'ù.

48 Judas, yǐi mə à lε mfèe yi aa, à lε mfa alənsə a mbo bo mə, “Nù yǐi mə mē ka ghεε nɔη mighègə mi aa, boη à nì ghu; nì baηnè yi.”

49 A zǐ mē, mburə ntsinə ηghεε a mbèε Yesu, nncɔη mighègə mi, nswɔη ghu mbo mə, “Rabbi, mə tsà'atè nì ghò.”

50 Yesu a kwi'i ghu mbo mə, “Nsú ghà, ghìrə annù yǐi mē ò tswe nì ηghìrə aà.” Bè bya mə bo bì Judas lε nzǐ aa, bo tigə mbaηnə Yesu.

51 Bo bàηnè mē yi aa, ηgǎηyəgənnù yǐ wa yǐ mò'ɔ a tsɔ'ɔ munwi yǐ ηkwyε atòηnə abù'u ηgǎηmà'a Nwǐ yǐ ηwè ghu nlɔ'ɔsə.

52 Yesu a swɔη ghu mbo mə, “Nìηə munwi ghò wa fu a mba'à, nlon mə ηù yǐi mə à sòηə munwi a mba'a aa, a ka yǐ kii kwo aa tsi'ǐ nìwo ni munwi.

53 O sì zi mə mbə mē betə Taà ghà a tsyàsə nda bìmǎnjon bi baangel bìi mə bi tsyatə ntsù'ù nìghúm ntsò baà aa, tsi'ǐ tsìtsòη tâ bì zi ηkwetə gha aa ε?

54 Mbə mə ghìrə ma mùu ajaŋ boŋ kaa ànnù yìi mə àŋwà'ànè Nwĩ a swoŋ aa, kaa a ka wa'à nĩ ànnù nĩkoŋ fè'è."

55 Yesu à ghàà mē laà aa, m̀bəŋ mbetə nòò bē bya mə, "Nĩ zi nì nwi ntsò a b̀'ɔ nì m̀bu'u aa a ntswa mə tsò nì zi a m̀baŋnə àŋgāmìghee aa ε? Tìgə mə kì si tswe bi'inè a Ndāma'anwĩ aa a njwi njwi ndì'ì nì ghūu, kaa nì wa'à gha tswa aa a ya aa ε?"

56 Lā ìnnù ma jũ tsìm ì fè'ε aa, a ǹwensə nìghàà n̄i mə ñgǎŋntoo Nwĩ ì lɛ ŋwà'ànè aà."

Ñgǎŋyogǎnnù Yesu jyā tsìm ì tìgè m̀ma'atə yi ñkhəkə waa.

Ajaŋ yìi mə ñgǎŋndasa'a lɛ ntsɔ'ɔtə isa'a Yesu aà
(Mk. 14.53-65; Lk. 22.54-55,63-71; Jn. 18.13-14,19-24)

57 Bè bya mə bi lɛ ntswa Yesu aa lɛ ntìgə nlogə yi ñghɛɛ nì ghū a nda Kaifas, ñgàŋmà'a Nwĩ yì ñwè, a adìgə yìi mə ñgǎŋdì'ì nòŋsə nì b̀tə bi ala'a lɛ ñghotə ghū aà.

58 Peta à lɛ si tìgə nyoŋə a ǹjìm, ǹtəə n̄i nì a sà'a agha'à. A yòŋ mē ñywe'e a ndùgə Kaifas laa, ñkuu ntswe a nsàŋàbèè bo bì ñgǎŋmbè ñdāmà'anwĩ a nyê ànnù yìi mə bi ka ghìrə a nu Yesu aà.

59 Bìlìi bi ñgǎŋmà'a Nwĩ bo bì ñgǎŋndasa'a lɛ si lɔɔ nì m̀an̄jì yìi mə mbə b̀ swòŋ ibàŋnənnù a atu Yeesò tã bo tsya ghū nzwitə yi.

60 Lā kaa wa'à yê, ka mə b̀yɔfə bi abàŋnənnù b̄i ghà'àtə lɛ mfè'è ǹtsweɛ ibàŋnənnù ghū atu

aà. Ngǎṅabaṅnənnù jya jǐ mɔ'ɔ ji baa i fɛ'è ñtəə nswonj mə:

⁶¹ “Mbâ ghulà à lɛ nswonj mə yu tswe nì àdà'á a nsà'a ñdámà'anwǐ i bǔ ghùrè fu a njǐm njwi ji tarè.”

⁶² Ngǎṅmà'a Nwǐ yǐ ñwè a biṅnè ñtəə mbetə Yesu mə, “O si nǐ ànnù yǐ tsu a kwi'i tswé? O swonj mə akə nǐ ñnnù jǔ mə bi swonjə a atu wò aa ε?”

⁶³ Yesu a təə kaa wa'à yi kwɛ'è. Kaifas a bú ñswonj ghu mbo mə, “Kàà nǐ ñkùm Nwǐ yǐ à tswe ntǐi aa mə o swonj aa tsi'i ànnù nǐkonj mə ò nǐ Ayo'ò Nwǐ wa mə à ni Mu Nwǐ aa lɛ?”

⁶⁴ Yesu a kwi'i ghu mbo mə, “O swonj mə. A ṅghɛɛ ghu, mə swonj a mbo bù mə, ñloginə tsǐtsɔṅ, nǐ ka yə Mu Nù tâ à tswe a mbèè ñikwɛɛ Nwǐ yǐ mə à tswe nǐ mǐdà'á aa ni mà'à, ñlo a aburə nsigə nǐ a múm mbà'á.”

⁶⁵ A kwi'i mə laà, ṅgǎṅmà'a Nwǐ yǐ ñwè wa a satè ñtsè'è ji, ñswonj mə, “A bègìtə Nwǐ! Nì yù'ù àjàṅ yǐ mə à bègìtə Nwǐ aà. Bǐ'inè bù ñlɔɔ nǐ biyɛfə aa, a ya aa ε?”

⁶⁶ Kè nǐ wà'àtə mə akə lɛ?”

Bo bitsim bo kwi'i mə, “A ku'unə mə tâ à kwo.”

⁶⁷ Bo swonj mə laà aa, ñloginə ntigə tsee mǎtwyɛ ghu nsi, ṅghɔɔ nii, bǐ mɔ'ɔ bi fɛè nii, mbetə nǐ nǐ mə:

⁶⁸ “Tsò mə ò swonj mə ò ni Ayo'ò Nwǐ aa, twi ṅù yǐ mə à fɛɛ gho aà.”

Ajàṅ yǐ mə Peta à lɛ ntuu Yesu aà

(Mk. 14.66-72; Lk. 22.56-62; Jn. 18.15-18,25-27)

69 Maa noò Peta a tswê wa nsàṅàbèè. Nḡàṅàfà'a Kaifas yî mànḡyè yî mò'ɔ a zî ñyø yi, m̄betø yi m̄: “Tigø ò ghìrø mbaa ṅki ntswe bu Yesu mu baGalilea wa aa ε?”

70 Peta a tuu a nsi mi'i bo bitsim, ñswon̄ m̄, “Kaa m̄ s̄ annù ȳi m̄ o swon̄ aa zî.”

71 Peta à ghàà m̄ mùu ajàn̄ aa, m̄fè'è ṅghεε a ntsübù'ù. A fè'è m̄, ṅḡàṅàfà'à yî mànḡyè yî dàn̄ a bú ñyø yi, ñswon̄ a mbo bè bya m̄ bo bo le ntø aa m̄, “Nù ghulà à ghìrø ntswe bo Yesu mu Naaserø wâ.”

72 Peta a ku'ùsè ñtuu, ṅkaa nswon̄ m̄, “Kaa m̄ s̄ ṅû ma wî zî.”

73 Mu fibàṅtè à bù m̄ ṅghèø ki b̄, bè bya m̄ bo bì Peta le ntø aa, bú ñswon̄ ghu mbo m̄, “O lòò aà ñswon̄ m̄ kaa ò si ṅḡàṅyøḡñnù Yesu yî mò'ɔ b̄? Mân̄j̄i ȳi m̄ o ghàà ghu aa, a di'ì m̄ bu Yesu lo aa adigè yî fùùrè.”

74 Peta a loḡinè ñtigø ṅkaa nswon̄ø ni m̄, “Kaa m̄ s̄ ṅû yî zî. Bεε a b̄ ȳi m̄ m̄ swon̄ø aa àb̄āṅñnù, Nwĩ n̄ṅ ñdòò a atu m̄.”

Tsi'ĩ maa noò àṅkègè a tṅṅè.

75 Àṅkègè wâ à tṅṅ m̄, Peta a wa'atè ànnù ya ȳi m̄ Yesu à ghìrø nswon̄ ghu mbo aa m̄, “Mbon̄ tâ àṅkègè à tṅṅ, le bon̄ ò tùù m̄ ghâ ṅḡàà ji tarè”. A wà'atè m̄, m̄fè'ε ṅghèè ñyø'ø tsi'ĩ a mb̄ ànnù.

27

*Ajàṅ ȳi m̄ bì le ṅghèè ni Yesu a nsi Pilato aà.
(Mk. 15.1; Lk. 23.1-3; Jn. 18.28-32)*

¹ Abèè fù'ù mē, bilii bi ngǎnmà'a Nwĩ bitsim a bò'ò ni bità bi ala'a bitsim bo boòntè a ntaṅtə ajàṅ yĩi mə bo ka zwiṭə Yesu aà.

² Bô tàṅtè mē mmaṅsə, ñkwerə mbô mi Yesu, ñlogə yi nghεε mfa a mbo Pilato, mə à le mbə Gúmnàà aà.

A ajàṅ yĩi mə Judas à le ñkwo aà

³ Judas mə à le mfèè Yesu aa, à yè mə ajàṅ yĩi mə bi swon mə bi ka zwiṭə Yesu aà, ñtìi yi i sa'à yi, a logè ibàtə ñkabə silva jya mighum mi ntarə nghèè mfa fu a mbo bilii bi ngǎnmà'a Nwĩ a bò'ò ni bità bi ala'a, ñswon a mbo bo mə,

⁴ “Mè ghìrê ibi ñlon mə mè fèè ñú tighê mə à ghìrê ànnù yĩ bi yĩ tsu aà!” Bo kwi'i ghu mbo mə, “Ma ya a yə yi aa ni àkè? Á ka zi wó zi annù yĩi mə ò ka ghìrè ni yu aà.”

⁵ Judas a ma'à ñkabə ya a múm ndámà'anwĩ, mfe'ε nghèè ñlonə.

⁶ Bilii bi ngǎnmà'a Nwĩ bya bi bwεè ñkabə ya nswon mə, “Nòṅsə yĩ'inè à dī'i mə kaa à si ku'unè mə tâ bi ləə ajàṅə ñkabə ma yú a múm àbàa ñkabè ndânwĩ ñlon mə à ñi ñkabè àləə aà.”

⁷ Bo swon mē laà aa, ñtswe a nsye nghàànè, ñlogə ñkabə ya nghèè ñyuu adigə ñú mbòò bantòò ghu, tâ bi ka ntwiṅə ñi bìgìi ghu.

⁸ Nzi nywe'e sii, bi twonə adigə mayú aa ni Adigə Aləə.

⁹ Ma yú ànnù a kī mfe'ε mbòòntè ñi ànnù yĩi mə ñgàṅntoò Nwi Jeremiah à le nswon aà, mə, “Bi le ñlogə ibàtə ñkabə silva jya mighum mi ntarə mə bəə bi baIsrael le ntaṅ mə bi ka yi tu a atu yu ma wa aa,

10 ñghèè ñyuu adigə ñû m̀bɔɔ b̀ant̀òò ghu, tsi'ĩ a aj̀àn ỳi m̀ə M̀m̀à'amb̀i à l̀e nswonə a mbo m̀ə àà.”

Pilato à betə ìnnù a mbo Yesu

11 B̀il̀i bi ñgǎñm̀à'a Nwĩ bya ni bi bità bi ala'a bya bo tigè ñlogə Yesu ñghɛɛ ni ghu a nsi Gúmnàà. Gúmnàà a betə yi m̀ə, “O b̀ə aa m̀f̀ò baYuda aa ɛ?” Yesu a kwi'i m̀ə, “O swòñ m̀ê!”

12 B̀il̀i bi ñgǎñm̀à'a Nwĩ a b̀ò'ɔ ni bità bi ala'a bo l̀e niñ innù a nu Yesu a nsi Pilato. La Yesu a na'à waa bitsim.

13 Pilato a tigè m̀betə ghu mbo m̀ə, “O si ndùu innù j̀ù m̀ə bi swonə ni m̀ə ò ghìrə aa yu'u?”

14 Annù a l̀e mburə ntsya Gúmnàà tsi'ĩ tsysà a nyə m̀ə kaa Yesu à l̀e ñwa'à ànnù ỳi tsu burə ñkwikwi'i b̀ə àà.

*A j̀àn ỳi m̀ə bi l̀e ntsèrè m̀ə bi zwitə Yesu àà
(Mk. 15.2-5; Lk. 23.13-25; Jn. 18.28-38)*

15 A l̀e mbə nòñsè Gúmnàà m̀ə a yi mbə njwĩ Passa aa a fi'isè ñgàñàtsan ỳi m̀f̀uùrè ỳi m̀ə b̀ə l̀e ñkònə aa mfa a mbo bo.

16 Ma mùu noò ñgàñàtsan ỳi m̀ò'ɔ à l̀e ntswe a atsànə m̀ə b̀ə b̀i ghà'atè bi l̀e nzi yi, bi twonə nii ni Barabas.

17 Nnòò b̀ê bya bi ghòtè m̀ê aa, Pilato a betə waa m̀ə, “Ǹi k̀ɔñ m̀ə tâ m̀ə fi'isə aa wò mfa a mbo bù, Barabas k̀ə Yesu m̀ə bi twonə ni Ayɔ'ò Nwĩ aa l̀e?”

18 Pilato à le mbetə ma mùu ajàŋ aa, nloŋ mə à le nzi mə â le ŋghìrə àghè'ènnè mə tâ baYuda tswa Yesu òzi mfa ghu mbo aà.

19 Pilato à tswè mē a aləŋə nsa'a mīsa'a, ŋgwē yī a toò ñkī ghu nu mə, “Sī'i mbô mo wa a nu ñù wâ, ñloŋ mə kaa à sī annù yī tsu fānsè aà. Mè swoŋ laà aa ñloŋ mə ñjèè yī m̄bī ì ghìrə nle gha sīi a ŋgaa yu.”

20 Lâ bìlī bì ŋgǎŋmà'a Nwī a bò'ɔ ni bìta bì ala'a bì totè bē bya mə tâ bì betə Pilato tâ fi'isə Barabas tă tâ bì baŋŋə nzwitə Yesu.

21 Gúmnàa a bú ñku'usə mbetə waa mə, “A titī bē buà bì baa, ni lòo mə tâ mè ma'atə aa ghuu?” Bo kwi'i bìtsim mə, tâ bì fi'isə Barabas.

22 Pilato a bú mbetə waa mə, “Ni lòo mə tâ mè tigə ŋghìrə aa mə akə ni Yesu ghū mə bì twoŋə ni Ayo'ò Nwī aa ε?” Bo toŋŋè ñswoŋ mə, “Ta bì kweentə yī a ati bāŋŋəbāŋŋə.”

23 Pilato betə mə, “Ni lòo mə bì kweentə yi aa a ya? Annù yī bì yīi mə à bù'ù aa à nī àkè aa ε?” Lâ bo bú ñku'usə ntəŋŋə ghaa bə ni m̄tī ñswoŋ mə tâ bì gheε ŋkwèentə Yesu.

24 Pilato à le nyə mə yu ghènsè aa nòò yī, ñki nzi mə yu bə ghèè nī m̄bīi boŋ fīkòrè fī ka fè'è. Nswoŋ bì zī nī ñkī, a sī'i m̄bô mi ghu a nsi bē bìtsim, ñswoŋ mə, “Kaa àbô ya kaa a sī a ni àləə nu ñù ghū mə ni lòo a nsaansə aa tswé. A annù yīi mə ni lòo a ŋghìrə aa, a zi tsi'i bù.”

25 Bè bìtsim bì kwi'i mə, “ŋŋə, tâ àləə nú yi tâ kuu a atu bī'ī bo bì a atu bōò bì'i.”

²⁶ Pilato a fi'isè Barabas m̄fa a mbo bo, ñghirè bi ghòò Yesu, a fâ yi m̄ tã bì tigè nlogè ñghèè ñkweentè a ati bàñnèbàñnè.

Ajàñ yìi m̄ bìsogyè lè si wye n̄ Yesu aà.

(Mk. 15.16-20; Jn. 19.2-3)

²⁷ Bìsogyè bi Pilato tigè ñlogè Yesu ñkuu ñghèè ni ghu a m̄m nto'ò Gúmnaà (m̄ bi lè si twonè ni Praetorium aà), ñtwonè bìsogyè bitsim bi zì ñghotè ghu nsí.

²⁸ Bo tso'otè ñtsè'è ji, ñlòò atsè'è yì ghè'è boò ñwè'è ghu nù.

²⁹ Bi wè'è m̄, ñlòò m̄ndigè mi njôn ñjôn mba'a tsò atsè'ètu ñfò ñsosè ghu atú. Ñki mfa ñkìnkà'à ghu abo yì mà'à. Ñtigè ñwye nii nsigitè ñwo ghu nsi nswonè ni m̄, "O lèlè lèè! Mfò baYuda à kì kwèè! A kwèè!"

³⁰ Bo lè si kii ntsee ni m̄twye ghu nu, ñkii ñghòò n̄ atú yi n̄ ñkìnkà'à yâ.

³¹ Bìsogyè bya bi n̄nsè m̄ ñwye yi laà aa, ntsò'ò atsè'è yì bagitè ya ghu nu, m̄bu ñwè'è jii ñtsè'è jya fu ghu nu, ñtigè nlogè yi m̄ bo ghèè kwèèntè a ati bàñnèbàñnè.

Ajàñ yìi m̄ bi lè ñkwèèntè Yesu a ati bàñnèbàñnè aà

(Mk. 15.21-32; Lk. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

³² Bo kà m̄ aa ñghèè a m̄njì, ñyè ñù baCerene yì m̄'ò, ñkùm yi i b̄ Simon, ñtswa yi ni àdà'à m̄ tã à be'e ati bàñnèbàñnè Yesu yâ.

³³ Bo ghèè m̄ ñwè'e wa adigè yì bi lè si twonè ni Golgota aa, (ñjì'ì ñkùm ma ghù i b̄ m̄, àdigè akwèè atu ñù)

34 ñlɔɔ milù'ù mii bi le mforinè nî àfù yii bi twonɔ ni gall aa mfa ghu mbo mɔ tâ no. Yesu a ywe'etè ñtuu yi a nnó.

35 Bìsogyè bya kwèentè yi a ati bàñnèbàñnè, mma'a ibirè a nyè bè bii mɔ bi ka ji itsè'è ji jyâ.

36 Bi ghirè mɔ laà aa, ntswe nsye ntigè mbe nii.

37 Bi le ñɔwà'ànə annù yii mɔ à le ñghirè bi nñ isa'a ghu nu aa mbe wa ati bàñnèbàñnè ghu atu mɔ, “À ni Yesu, Mfò bàYuda à ghuà mɔ.” Ma yú a di'ì ni ànnù yii mɔ à le ñghirè bi kweentè yi aà.

38 Bi le ñki ñkweentə bîyərə bi baa bo bi Yesu, ñkweentə yî mfuurè ghu mbèè a abo mà'à, ñki tigè ñkweentə yî mò'ɔ ghu mbèè a abô ñkwàbè.

39 Bìtsyà bi mânji bi le si wye nî Yesu ntsigè nî itù jyaa nswonɔ ni ghu mbo mɔ,

40 “Wò yii mɔ ò le nswonɔ mɔ ò ka sà'a ndàmà'anwi i bú bɔɔ fu a jɔm njwi ji tarə aa, yweensə itu ibiinú gho lá. Mbə a bə annù nñkonɔ mɔ ò ni Mu Nwi, ò sigè la fya atu ati bàñnèbàñnè bi'ì yê.”

41 Bìlii bi ñgǎnmà'a Nwi, bo bi ñgǎndi'ì nòñsè ni bità bi ala'a bo le ñkii ñwye nî Yesu tsi'ì mùu ajàn mɔ,

42 “À le si yweensə badàn, tâ wa'à ibii nú yi yumbon tsitsòn yweensə la tâ bi'inè yə. À ni yu yii mɔ à ni Mfò balIsrael aà. Tâ à sigè la fii atu ati bàñnèbàñnè bon bi'inè ka bii annù yi.

43 À le nniñ ntswénti yí ntsim a mbo Nwi; tâ Nwi à wa'à yi tsitsòn zì ñkwetə la, mɔ mbə a kɔnɔ yi. À le mbaa te'è wa'à swonɔ ni mɔ yu ni Mu Nwi aa ε?”

44 Bìyərə bya mə bi le ηkwèèntè waa bo aa, bo le si kii mbəgītə nî Yesu tsi'î mùu ajàṅ.

Ajàṅ yïi mə Yesu à le ηkwə aà
(Mk. 14.33-41; Lk. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

45 Itugə i le mfii ηkusə ala'à tsim, nloginə ni nòò nsi'i nòò ηghεε nywe'e ni nòò nyəṅ nòò.

46 Nòò nyəṅ nòò à kà mə aa ηku'u, Yesu tɔṅnə nyə'ə nswon mə, “Eli, Eli, lama sabachthani?” Ma la a bə mə, “Nwĩṅgòṅ ghà, Nwĩṅgòṅ ghà, ò mè'e gha aa a ya aa ε?”

47 Bè bya bĩ mɔ'ɔ mə bi le ntəəntə maa adigə aa bi yu'u nswon mə “Nù ghù a twon aa Elijah.”

48 Nù yî mɔ'ɔ a titii bo a burè ηghεε nlòò kúntsa ntsu ni mìlù'ù mî tsə'ə, nso'ɔnə a nî ηkinjà'à, ηko'ɔsə mfa mə tâ Yesu à no.

49 Lâ bi mɔ'ɔ bi swon mə “yu'utə tâ bĩ'inè yə mə Elijah à ka zi kwetə yi le.”

50 Yesu a bú ηku'usə ηṅentə nji yî nyə'ə mburə ntsii.

51 Maa noò, àtsə'ə ya yïi mə a le ηkwàsə múm ndâmà'anwĩ aa, a le mbò'onə a titii, nloginə a ndəṅ nsigə nywe'e a nsyê, idigè i tsigənə, ìlâṅsəṅgò'ò i ba'àkè.

52 Misyè mi ηa'akè bè bi Nwî bĩ ghà'àtə mə bi leè ηkwokə aa, bi biinè niwô.

53 Bè ma bú bi le mfè'èkè a misyè, ηkuu ηghεε wa múm àla'a yî làà, bè bĩ ghà'àtə bi yə waa a nòò yïi mə Yesu à le nyweenə niwo aà.

54 Atu bîsogyè ya bo bi bîsogyè bya bîtsim mə bo le ntswe mbe nî Yesu aa, bô yə mē a ajàṅ yïi

mə n̄syê ì tsìgìnə aa, a bò'ɔ ni ìnnù tsìm j̄ii mə i lɛ mfɛ'è aa, n̄bɔ'ɔ ni tswâ waa, bo swon̄ mə, “Tsi'í ànnù n̄ikon̄ə, n̄u ghuà à bə aa Mu Nwĩ.”

⁵⁵ Bàn̄gyè b̄i ghà'atè bi lɛ tswe ghu, n̄təə a sà'a agha'a, n̄l̄ii. A lɛ mbə b̄an̄gyè ma bú mə bi lɛ nlò a Galilea n̄yon̄ə n̄i Yesu, n̄kwetə nii aà.

⁵⁶ A tit̄ii b̄an̄gyè ma bú, Mary Magdalene, Mary n̄dè b̄i Jems ni Joseph, a bò'ɔ ni n̄dè b̄i bɔɔ b̄i Zebedee, bo lɛ n̄tswe ghu.

Ajàn̄ ȳii mə bi lɛ n̄twin̄ə Yesu aà

(Mt. 27.57-61; Lk. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷ Nòò n̄kwêfò à kù'ù m̄ə, n̄gànkabə ȳi mɔ'ɔ, mə à lɛ nlo a ala'a Arimathea, b̄i twon̄ə ni Joseph, n̄ki mbə n̄gànyèḡənnù Yesu ȳi mò'ɔ aa, a z̄i

⁵⁸ n̄ghɛɛ a mbɛɛ Pilato a mbetə aku Yesu ya mə yu lògè ì ghɛɛ twin̄ə. Pilato a f̄a àdà'à mə tâ b̄i fa ghu mbô.

⁵⁹ Joseph a tigè n̄ghɛɛ nlògə aku Yesu ya n̄lim n̄i àtsè'è ȳi fù'ù ȳi sigìnè ȳi fii,

⁶⁰ n̄ghɛɛ n̄in̄ a mum n̄isyè ni n̄i fii n̄ii mə à lɛ nton̄ a múm àl̄ansəngò'ò aà. A n̄in̄ mə aa, n̄tii àl̄ansəngò'ò ȳi mɔ'ɔ n̄tsetə n̄tsù n̄isyè nya ghu, n̄tigè nlo n̄ghèè ȳi.

⁶¹ Mary Magdalene ni Mary ȳi mò'ɔ wa bo lɛ n̄z̄i n̄tswe n̄lii ni n̄isyè nyâ.

Ajàn̄ ȳii mə bi lɛ si bɛ n̄isyè ni Yesu aà

⁶² N̄jwĩ n̄n̄ans̄ə n̄joo n̄jwĩngòn̄ ya ì tsyà m̄ə, àbèè a fu'u, b̄il̄ii b̄i n̄ḡan̄mà'a Nwĩ a bò'ɔ ni baFarisai bo ghotè n̄ghɛɛ nyə Pilato,

⁶³ n̄swon̄ ghu mbo mə, “Taà, b̄i'í wa'atə mə nòò wa ȳii mə n̄ḡan̄mbwe'esè wa, mə à k̄i swon̄ mə

yu ni Mfò baIsrael à kì burè aa, à kì swonj mə yu ka bìnè niwo a njim njwi ji tarè.

⁶⁴ Bì'í zi aa a nswonj a mbo wò mə tá ò too bê tá bì ghèe ñka mbe nisyè nya a atú ñjwi ji tarè. Bì'í swonj laa aa nlonj mə bí'í bɔ'ɔ mə ñgǎnyegênnù ji jya i ka zǐ yèrə akú yi ya ghèè ni yu i bànjə tígə swonj a mbo bè mə à ywèenè mē niwô. Mbə bo ghirə ma mùu ajànj bonj àbanjənnù ma yú a ka bànjə bí'i tsyàtə yi ntsyàmbǐi yá."

⁶⁵ Pilato a swonj a mbo bo mə, "Nì lɔgə bísogyè tá bì ghèe ñka mbe nisyè nyá."

⁶⁶ Bo fè'è ñghèe nsìntè nisyè nya ni mànǐ yǐ mə mbə bi ña'a, bi zǐ, ñki nləə bísogyè mə tá bì ka mbe.

28

*Ajànj yǐi mə Yesu à lè nyweenə ni niwo aa
(Mt. 28.1-8; Lk. 24.1-12; Jn. 20.1-10)*

¹ Njwǐngɔ̀n ya i tsyà mē, àbèè fu'u, a bə tsi'í a títugə títugə a njwǐ yǐ ntsyàmbǐi a múm ñgyà, Mary Magdalene, a bɔ'ɔ ni Mary yǐ mɔ'ɔ wa bo lè mfè'è ñghèe a lèntə nisyè ni Yesu nyá.

² Nsyè i lè ntsìgìnè tsi'í nìtǐ, angel Nwǐ a lô a aburə nsìgə ntii ñgɔ̀'ò ya mə bi lè ntsetə nisyè ni Yesu nya ni yù aa nlò'òsə, ñkɔ'ɔ ntswe ghu atú.

³ Nsǐ yi i lè si ñwànjkè tsǒ mbənj yǐ ñwà'àkè, ìtsè'è ji i fu'ù tsi'í fù'ù mə buu.

⁴ Nibɔ'ɔ ni lè ntswa bísogyè bya mə bi lè si bə nisyè nya aa, bo tígə ntsìgìnə, m̀bənj ntigə tsǒ bìku bi bē.

⁵ Angel wa a swon a mbo bångyè bya mə, “Nì tsuu kî bɔ'ɔ. Mè zi mə nì lòò aa Yesu mə bi kî kwèentə yi atu ati bångnəbångnə aà.

⁶ Wa kaa à sî faà mə tswé. A bìnè mē a niwo tsi'i wa ajàn mə à le nswon aà. Nì zi nyə adigə yïi mə à kî nõŋ ghu aà.

⁷ Nì waŋsə nghèè nswon a mbo ñgǎnyəgǎnnù ji mə wa à bìnè mē niwô. A tsysà mə a mbii bo nghεε ni a Galilea. Bo bə ghèè bon bo ka tigə yə yi ghu. Nì ka ŋwa'atə ni ànnù ma yû mə mē swon a mbo bù aà.”

⁸ Mìntii mi bångyè bya mi le nluu ni nìdorè, nìbɔ'ɔ ni kî ntswa waa, bo fε'è n̄tigə ŋkhə ghεε a ŋkè'ènə a mbo ñgǎnyəgǎnnù Yesu jya.

⁹ Yesu yumbon a zî m̄boo bångyè bya, n̄tsà'atə waa. Bo zî ñwo ghu nsi, n̄tswa m̄kòrə mi mmii yi.

¹⁰ Yesu a swon a mbo bo mə, “Nì tsee kî bɔ'ɔ. Nì ghεε nswon a mbo bɔɔ bi maà ba mə tâ bo ghεε a ala'a Galilea tâ b̄i'ibo boontə ghu.”

Ajàn yïi mə baYuda bi le ntswεε àbàngnənnù ñlon annù nyweenə Yesu ni niwo aà

¹¹ Bångyè bya bi kà mə aa nghεε laa, b̄isogyè bya b̄i mɔ'ɔ bi kî ñlo ŋkuu nghεε a m̄m̄ ala'a a ŋkè'ènə ìnnù jyâ tsim̄ j̄ii mə i fε'ε aa, a mbo b̄ilii bi ñgǎnmà'a Nwĩ.

¹² B̄ilii bi ñgǎnmà'a Nwĩ bya bo twon b̄itə bi ala'a bo tswe a nsye ñghàànə, ñlɔɔ ŋkabə ȳi ñghà'atə m̄fa a mbo b̄isogyè bya

¹³ nswon a mbo bo mə, “Bεε bi betə ghuu n̄i ànnù, n̄i swon mə, ‘B̄i'ĩ k̄i si bwii aà bwĩ

ngǎnyөгѐnnù Yesu jya i zî nî tugə, nî zî nî yərə aku yi yá.’

¹⁴ Gûmnàà à bə tɛ'ɛ yuyu'u, wa boŋ bî'î ka zi mânjî yî mə bî'î ka tsyà ghu i ghîrə tâ ñgi'î yî tsù tâ ì wa'à a nu bù kuu bê.”

¹⁵ Bìsogyè bya bi kwɛrè ñkabə ya ntigə nghɛɛ nghîrə wa ajàn yî mə bìlii bya bi le nswəŋ aà. Nzi nywe'e sii, baYuda bo burə ki bii mə à nî ànnù yî mə a le mfè'è aà.

Ajàŋ yî mə Yesu à le zî ntsi'î ngǎnyөгѐnnù ji mfa ndi'î yi ñwè ya a mbo bo aà

¹⁶ Ngǎnyөгѐnnù Yesu jya ñghum ntsò mò'ɔ i le mfè'è ñghɛɛ a ala'a Galilea wa a atu nta'a mə Yesu à le mfigitè mə tâ bobo zi mbòontè ghu aà.

¹⁷ Bô yè mē Yesu aa, mmii yi, ka mə kaa bo bî mɔ'ɔ bi le wa'à bii mə, tsi'î a annù nîŋkoŋ, à nî Yesu aà.

¹⁸ Yesu a swəŋ a mbo bo mə, “Nwî à fâ àdà'a tsìm a aburə bo bi a nsyɛ a mbo mè:

¹⁹ Nî ghɛɛ lâ a mbo ñgwè'è mu ñŷ ntsìm fàa a atu nsyɛ, ñghîrə waa tâ bo tigə ngǎnyөгѐnnù já; ñka mmurə nî waa a ñkî nî ñkùm Ta, nî yi Mu nî yi Azwî yî Làà.

²⁰ Nkii ndi'î nî waa mə tâ bo ka nyu'u ñkii nləw nî ndi'î tsìm jii mə mè kî fa a mbo bù aà. Tâ nî zi mə mè ka tswe a mbo bù a ngòŋ bìnòò bî tsìm i ywe'e a noò ñlwî'î m̀bî yù.”

cxxxiv

Bafut
Bafut: N̄toò Kristo yî N̄sigìnè: mìkàà yî mfiì New
Testament

copyright © 1999 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bafut

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-04-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Apr 2025 from source
files dated 26 Apr 2025

5d039b4a-c9a1-50b1-8a61-176cf48aa271